

Turizam Baranje-razvojne perspektive i regionalni turizam

Šmrčković, Amalija

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:906153>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-27**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

AMALIJA ŠMRČKOVIĆ

**TURIZAM BARANJE – RAZVOJNE PERSPEKTIVE I REGIONALNI
TURIZAM**

Diplomski rad

Pula, 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

AMALIJA ŠMRČKOVIĆ

**TURIZAM BARANJE – RAZVOJNE PERSPEKTIVE I REGIONALNI
TURIZAM**

Diplomski rad

JMBAG: 0303085399, redoviti student

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Međunarodni turizam

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Trgovina i turizam

Mentor: prof. dr. sc. Jasmina Gržinić

Pula, rujan 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani AMALIJA ŠMRČKOVIĆ, kandidat za magistra kulture i turizma ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Amalija Šmrčković

U Puli, 30. rujana 2024. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, AMALIJA ŠMRČKOVIĆ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom TURIZAM BARANJE – RAZVOJNE PERSPEKTIVE I REGIONALNI TURIZAM koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 30. rujan 2024.

Potpis

Amalija Šmrčković

SADRŽAJ

UVOD	8
1. BARANJA KAO TURISTIČKA DESTINACIJA	10
1.1. Geografski, povijesni i kulturni kontekst Baranje	10
1.2. Prirodna atrakcijska osnova	12
1.2.1. Park prirode Kopački rit	12
1.2.2. Bansko brdo (Banovo brdo).....	15
1.2.3. Rijeke Drava i Dunav	15
1.3. Kulturna atrakcijska osnova	17
1.3.1. Etno selo Karanac	17
1.3.2. Vinarija Josić u Zmajevcu	25
1.3.3. Vinski podrum Vina Belje	26
1.4. Turistička događanja i manifestacije.....	29
1.4.1. <i>Gator Fest</i> – Festival dobrog vina.....	29
1.4.2. <i>Baranja Wine & Walk</i>	30
1.4.3. Vinski bor maraton Zmajevac	30
1.4.4. Baranjske buše.....	31
1.4.5. Najveća hrvatska fišijada	32
1.4.6. Kulenijada.....	33
1.4.7. Ribarski dani u Kopačevu	33
1.4.8. <i>Slama Land Art Festival</i>	34
1.4.9. <i>Tarda Fest</i> – Povijesni festival kulture i običaja iz otomanskog razdoblja ..	34
1.4.10. Baranjski bećarac	35
2. TURISTIČKA INFRASTRUKTURA I SMJEŠTAJNI KAPACITETI	39
2.1. Postojeća turistička infrastruktura	39
2.1.1. Smještajna infrastruktura	39
2.1.2. Ugostiteljski objekti	40
2.1.3. Vinski podrumi i vinogradi	41
2.1.4. Turističke zajednice i agencije	41
2.1.5. Kulturni i rekreativni sadržaji.....	42
2.1.6. Prometna povezanost.....	42

2.1.7.	Vodoopskrba.....	43
2.1.8.	Širokopojasna tehnologija.....	44
2.2.	Analiza smještajnih kapaciteta	44
2.2.1.	Hoteli	46
2.2.2.	Hostel	47
2.2.3.	Pansioni i sobe	47
2.2.4.	Vikendice i apartmani	47
2.2.5.	Seoska domaćinstva	48
2.2.6.	Kampovi.....	48
2.3.	Potrebe i mogućnosti za razvoj infrastrukture	48
2.3.1.	Povećanje smještajnih kapaciteta.....	49
2.3.2.	Poboljšanje prometne povezanosti.....	49
2.3.3.	Unapređenje turističkih sadržaja i atrakcija.....	49
2.3.4.	Poboljšanje marketinške strategije	49
2.3.5.	Održivi razvoj i zaštita okoliša.....	50
2.3.6.	Tehnološka osnovica u turizmu.....	50
3.	POSEBNI OBLICI TURIZMA.....	51
3.1.	Ruralni i eno-gastronomski turizam.....	51
3.1.1.	Smještaji u seoskim domaćinstvima	53
3.1.2.	Poljoprivredne aktivnosti.....	53
3.1.3.	Aktivnosti u prirodi	54
3.1.4.	Kulturni sadržaji	55
3.1.5.	Gastronomске radionice.....	55
3.2.	Sportski i rekreativni turizam	67
3.2.1.	Vodeni sportovi na rijekama Dunav i Drava.....	67
3.2.2.	Cikloturizam.....	67
3.2.3.	<i>Hiking</i>	67
3.2.4.	Lovni turizam	68
3.2.5.	Ribolov.....	68
3.2.6.	Sportski centri.....	68
3.2.7.	Jahanje.....	68
3.2.8.	<i>Fitness</i> na otvorenom	69

3.3.	Ekoturizam	69
3.3.1.	Edukativne radionice	69
3.3.2.	Organska poljoprivreda.....	70
3.3.3.	Vinarije s održivim praksama	70
3.3.4.	Ekološki smještaj i infrastruktura	70
4.	RAZVOJNE PERSPEKTIVE TURIZMA U BARANJI	71
4.1.	Uključenost lokalne zajednice i partnerstva	71
4.2.	Održive paradigme u turizmu	73
4.3.	Očuvanje kulturne i povijesne baštine.....	74
5.	STUDIJA SLUČAJA – KNEŽEVI VINOGRADI	76
5.1.	Turističke atrakcije i ponuda.....	76
5.2.	Analiza turističkog potencijala - <i>SWOT</i>	85
5.3.	Marketing i promocija	91
6.	ZNAČAJ REGIJA U TURIZMU BUDUĆNOSTI	93
6.1.	Teorijski uvod turizma u regionalnom kontekstu.....	93
6.2.	Ekonomski utjecaji regionalnog turizma i budući pravci razvoja.....	94
6.3.	Diskusija temeljem provedenog istraživanja	97
	ZAKLJUČAK	106
	LITERATURA.....	108
	POPIS ILUSTRACIJA.....	112
	Popis tablica.....	112
	Popis slika.....	112
	PRILOZI	114
	SAŽETAK	130
	ABSTRACT	131

UVOD

Baranja je poznata po svojim brojnim sadržajima tijekom cijele godine. Održavaju se manifestacije i događaji koji promiču lokalne tradicije (uključujući međunarodne nogometne turnire i natjecanja u kuhanju *fiš paprikaša*) popularne među domaćim stanovništvom i posjetiteljima.

Raznolikost smještajnih kapaciteta omogućava gostima odabir opcija koje odgovaraju njihovim potrebama i proračunu. Osim smještaja, regionalne ceste i javni prijevoz olakšavaju dolazak do glavnih turističkih atrakcija. Posebni oblici turizma omogućavaju bavljenje aktivnostima u prirodi, dok raznolikost turističke ponude obiteljskih gospodarstava i veliki broj vinograda kreira autentičnost ovog kraja.

U posljednjim godinama turistički sektor Baranje bilježi rast. Taj rast je potaknut interesom domaćih i stranih posjetitelja koji žele iskusiti jedinstvenost baranjske turističke ponude. Unatoč pozitivnim trendovima, Baranja se suočava s nizom izazova koji su analizirani u ovom diplomskom radu.

Ovaj diplomski rad istražuje trenutnu situaciju u turističkom sektoru Baranje, identificira ključne čimbenike koji utječu na razvoj turizma i prikazuje kontekst regionalnog turizma. Također, fokus je i na mogućnostima unapređenja turističke ponude putem održivih praksi i poticanje inovacija u turističkoj industriji.

Postavljene su tri hipoteze.

H1: Ruralni i eno-gastronomski turizam imaju najveći potencijal za razvoj turizma u Baranji.

H2: Kulturni događaji i sportsko-rekreacijska ponuda privlače specifično ciljane skupine turista.

H3: Turistička ponuda mjesta Kneževi Vinogradi, prema *SWOT* analizi, ima potencijal u privlačenju posjetitelja u Baranju.

Predmet istraživanja je turizam u Baranji, s naglaskom na razvojne perspektive i regionalni turizam. Istraživanje obuhvaća trenutačnu turističku ponudu Baranje, njezinu analizu te potencijale za budući razvoj i unapređenje turizma.

Cilj istraživanja odnosi se na analiziranje i evaluaciju postojećih turističkih resursa i atrakcija. Isto tako, glavni cilj obuhvaća formuliranje strategija za privlačenje posjetitelja te poboljšanja njihovog boravka u Baranji.

Svrha istraživanja je obuhvatiti uvid u stanje i mogućnosti turizma u Baranji. Svrha se odnosi i na identifikaciju ključnih prednosti i slabosti baranjskog turizma te prijedloge smjernica za budući razvoj.

Postavljeno je i istraživačko pitanje – Koje strategije mogu najbolje unaprijediti razvoj turizma u Baranji, a da pritom očuvaju kulturne i prirodne resurse regije?

Metode istraživanja ovog rada su analitička metoda (rašćlanjivanje jedne cjeline na više dijelova), metoda deskripcije, metoda dokazivanja te metoda uzorka. Po pitanju korištenja literature, najviše materijala pronađeno je na *web* stranicama, ali postoji i nekoliko knjiga i znanstvenih članaka koji prekrivaju turizam i sve usko povezano s njim na prostoru Baranje.

1. BARANJA KAO TURISTIČKA DESTINACIJA

Hrvatski dio regije Baranje je smješten na sjeveroistoku Hrvatske i graniči s Republikom Mađarskom i Republikom Srbijom. Baranja je poznata po svojim prirodnim resursima, bogatoj kulturnoj baštini i ruralnom okruženju. U posljednjih nekoliko godina Baranja je postala popularna turistička destinacija. Turistička ponuda Baranje ističe se putem *outdoor* i *indoor* aktivnosti, raznolike ponude smještajnih kapaciteta za posjetitelje i sl.

1.1. Geografski, povijesni i kulturni kontekst Baranje

Blizina rijeka bogatih ribom, guste šume pune divljih životinja, jezera, livade i pašnjaci bila su mjesta gdje su se ljudi zadržavali te zasnivali staništa i sela. Rijeke Dunav i Drava, brojni rukavci rijeka i povezane bare služili su ljudima za putovanja i migracije. Velika je vjerojatnost da su prvi stanovnici na područje Baranje došli upravo tim vodenim putevima.

Na samom početku nove ere Rimljani dolaze do Dunava i osvajaju Baranju. Uz rub močvare iz pravca Osijeka (*Murse*) prema Batini protezala se cesta, takozvani *Rimski limes* (Čalić, 1986: 93). Latinskom riječju *limes* Rimljani su označavali granicu posjeda ili put između dvaju polja.

Slaveni naseljavaju Panonsku nizinu početkom 7. stoljeća, a Mađari se doseljavaju između 896. i 900. godine (Hrvatska enciklopedija, 2024). Dovodi ih knez Arpad u područje oko rijeke Dunav. U bitci kod Mohača (1526. g.), Baranja potpada pod tursku vlast, a 1529. godine napravljen je *turski most* koji povezuje Osijek s Baranjom. U bitci kod Sente (1697. g.) princ Eugen Savoyski je pobijedio i protjerao Turske s prostora Baranje te osnovao beljsko vlastelinstvo.

Današnja Baranja, kao dio Panonske nizine, administrativno je podijeljena Trianonskim sporazumom (1920. g.) između Republike Mađarske i Republike Hrvatske. Baranjski trokut, dio Osječko-baranjske županije s površinom od 1 147 km², čine sa sjevera granična crta prema Mađarskoj, s jugozapada tok rijeke Drave u dužini od 70,2 km i s istoka tok rijeke Dunav dužine 49 km (Klemenčić, 1992: 15). Rijeke Drava i Dunav pružaju mogućnosti za navodnjavanje, ribolov i transport.

Na ušću rijeke Drave u Dunav nalazi se velika močvarna površina – Park prirode Kopački rit. Kopački rit je jedno od najvećih močvarnih područja u Europi. Isto tako, dom je mnogih vrsta ptica i drugih životinja. Uz Dravu i Dunav nalazi se bjelogorična (listopadna) šuma s čuvenim lovištem Tikveš gdje se uzgajaju divlje životinje (jeleni, divlje svinje itd.). U povijesnim podacima je opisano da je rijeka Dunav mijenjala svoj tok (*korito*).

Na pravcu od Belog Manastira prema Batini proteže se Bansko brdo (Banska kosa ili Banovo brdo) dužine oko 22 km maksimalne nadmorske visine (243 m). To je bogato vinogradarsko područje koje okružuje plodna baranjska ravnica. Ravnica je ispresijecana brojnim kanalima koje su iskopali ljudi s ciljem korištenja zemljišta u poljoprivredne proizvodnje.

Umjerena kontinentalna klima (s toplim ljetima i hladnim zimama), šume, obilje vode i kvalitetno zemljište omogućili su razvoj poljoprivrede, stočarstva i šumarstva. Isto tako, ove klimatske karakteristike doprinose uspješnom uzgoju vinove loze, voća i povrća (Čalić, 1986: 569). U uspoređi s njima, prerađivačka i metalna industrija manje su razvijene grane privrede u Baranji. Kontinentalni turizam i turistička ponuda Baranje naglo se povećala i razvila u posljednjih 20 godina.

Baranja danas ima jedan grad – Grad Beli Manastir i osam Općina (Prilog 1. Grad Beli Manastir i Općine, str. 114).

Baranja je poznata po svojoj multietničnosti i kulturnoj raznolikosti. Kroz povijest je ova regija bila dom različitim narodima, uključujući Mađare, Srbe, Nijemce, Hrvate i druge (Čalić, 1986: 65). Ova etnička raznolikost rezultat je različitih političkih i društvenih promjena od Osmanskog Carstva, Habsburške Monarhije, Austro-Ugarske pa sve do Jugoslavije. Isto tako, njezina raznolikost ogleda se u bogatoj kulturnoj baštini koja uključuje razne običaje, tradicije, jezike i religije.

Arheološka nalazišta svjedoče o prisutnosti različitih civilizacija kroz stoljeća prije nove ere. To su nalazišta u Batini, Kneževi Vinogradima, Belom Manastiru itd. (Minichreiter, 1987: 13). Sela u Baranji poznata su i po svojoj arhitekturi (barokne crkve, tradicionalne kuće i dvorci).

Mnogi narodni običaji i tradicije čuvaju se putem folklornih manifestacija, plesova i nošnji. Ovakve manifestacije najčešće okupljaju ljude različitih etničkih grupa. Time se doprinosi očuvanju kulturne raznolikosti regije. Baranja je poznata i po svojoj jedinstvenoj kuhinji koja spaja utjecaje različitih kultura. Neka od najpoznatijih jela su *fiš paprikaš* (*riblji paprikaš*) i *kulen*.

Jedna od najznamenitijih atrakcija Baranje jesu njezine vinske ceste. Područje je poznato po proizvodnji visokokvalitetnog vina, a mnogi vinogradi i vinarije nude degustacije i posjete vinskim podrumima i *gatorima* smještenim po *surducima* (Alilović, 2015: 23). *Gatori* su ukopani podrumi u brežuljcima, a *surduci* su vododerine (duboka i strma nezatravljena korita) kroz brda kojima protječu bujice poslije kiše.

Danas Baranja ima bogat kulturni život s brojnim manifestacijama i događanjima. Manifestacije poput *Ribarski dani*, *Vinatlon*, *Baranja Wine & Walk* i *Baranjski bečarac* okupljaju posjetitelje iz cijele regije i šire. Time se promiče lokalna kultura i tradicija, a Baranja pruža jedinstven uvid u bogatu kulturnu povijest i raznolikost ovog dijela Europe.

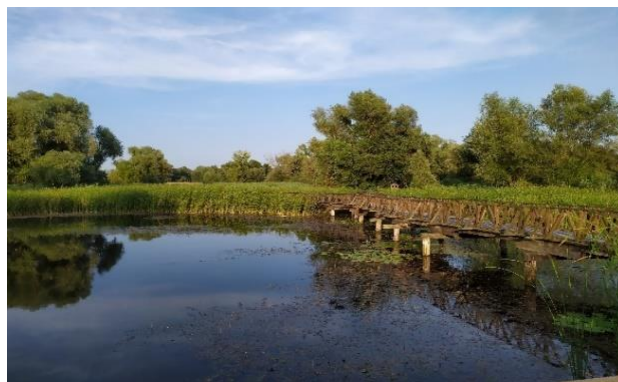
1.2. Prirodna atrakcijska osnova

Klima, kao prirodna atrakcijska osnova, u Baranju je ključna za stvaranje povoljnih uvjeta za razvoj poljoprivrede i vinogradarstva te za mogućnosti bavljenja aktivnosti na otvorenom (blage zime, topla ljeta). Klima (uz temperaturu zraka, padaline itd.) u većoj ili manjoj mjeri utječe na život na Zemlji te se svaki od ovih elemenata bitno odražava na turističku valorizaciju (Vojnović, 2017: 13). Klimatski uvjeti Baranje omogućuju i održavanje brojnih manifestacija i događanja na otvorenom. U nastavku su izdvojeni Park Prirode Kopački rit, Banovo brdo te rijeke Dunav i Drava kao prirodni temelji turističke ponude.

1.2.1. Park prirode Kopački rit

Jedna od glavnih prirodnih atrakcijskih osnova je Kopački rit. Turistička atrakcija je svaka lokacija, objekt, aktivnost ili iskustvo koje privlači posjetitelje i turiste zbog svoje posebne vrijednosti, interesa ili zabave (Gržinić, 2020: 5). Kopački rit je jedno od najvećih

močvarnih područja u Europi, smješteno između rijeka Drave i Dunava. Park je utemeljen 1976. godine. Ime je dobio prema istoimenom selu koje se nalazi na rubu parka, od mađ. riječi *kopacs* (*kopča*) i *rét* (*močvarna livada*). Od jezera najveće je Kopačko jezero, dok je najdublje Sakadaško. Izgled reljefa Kopačkoga rita rezultat je djelovanja voda koje svojom aktivnošću na tom poplavnom terenu oblikuju bare (udubljenja) i grede (povišenja). Kopački rit je značajno stanište za mnoge vrste ptica selica i ugrožene vrste, čime predstavlja ključnu točku za biološku raznolikost u regiji. Park u ponudi ima i edukativne programe o ekosustavima močvarnih područja. Tamo se održavaju i znanstvena istraživanja (JU PP Kopački rit, 2024). Park je popularan među ljubiteljima prirode, promatračima ptica i fotografima. Kopački rit je dom 300 vrsta ptica, 50 vrsta riba te drugih brojnih životinjskih i biljnih vrsta. Prema dosadašnjim istraživanjima na području Kopačkog rita boravi 55 vrsta sisavaca. Najpoznatiji sisavci su obični jelen, srne, vidre, dabrovi, jazavci, divlje svinje (JU PP Kopački rit, 2024). Od ptica ističu se orao štekavac (simbol Kopačkog rita), crna roda, bijeli labud, veliki vranac (među Baranjcima poznat pod nazivom *veliki kormoran*), siva čaplja, bjelobrađa čigra. Faunu vodozemaca čini 12 vrsta, a najpoznatija je zelena žaba. Također, na području Parka obitava 10 vrsta gmazova, a neki od njih su barske kornjače, pet vrsta zmija (najpoznatije su ribarica i bjelouška) i četiri vrste guštera. Kopački je rit najveće mrjestilište riba ovoga dijela porječja Dunava. Neke od riba koje borave na ovom području jesu riječni šaran, štika, som i smuđ (Barčić i Panić, 2011: 388). Ujedno, Kopački rit ima i raznovrsne beskralježnjake kao što su oblići, puževi, školjkaši, gujavice, rakovi i kukci (48 vrsta vretenaca, 85 vrsta kornjaša, 64 vrste danjih leptira, 104 vrste noćnih leptira, 19 vrsta komaraca i 26 vrsta obada).

Slika 1. Park prirode Kopački rit

Izvor: Iz arhive autorice rada

Po pitanju biljnog svijeta, najveći dio ove poplavne doline prekrivaju šume bijele vrbe. Na višim terenima mogu se pronaći crne topole i šume hrasta lužnjaka. Vodene površine prekrivene su zajednicama mrijesnjaka, lokvanja, plavuna, krocnja i vodenih leća. Na nekim područjima mogu se pronaći visoki šaševi (JU PP Kopački rit, 2024). Postoji i preko 500 biljnih vrsta, a najistaknutiji je bijeli lopoč, vodoljub, sibirski perunika, laksmanov rogoz (raste samo na području Kopačkog rita). Zanimljiva činjenica je to što je Park poplavljen u prosjeku 99 dana, a cijela površina je pod vodom 32 dana.

Turistička ponuda Parka uključuje plovidbu brodom i čamcem, izleti kanuom, *Prezentacijsko-edukacijski centar Tikveš* (multimedijalni i interaktivni postav koji sadržava najvažnije informacije o Kopačkom ritu), promatranje ptica (*foto safari*), *Multimedijalna izložba na Prijemnom centru Mali Sakadaš*, *Poučno – edukativna staza bijeli lopoč*, rekreativni ribolov i mogućnost doživljaja rike jelena (traje od početka do sredine rujna).

Od kulturne baštine ističe se Kompleks dvorca Tikveš i selo Kopačevo. Postojeći kompleks Tikveš (Tikveš ima bogatu povijest koja je povezana s Habsburškom Monarhijom, Kraljevinom i Socijalističkom Federativnom Republikom Jugoslavijom) je opremljen i prenamijenjen u *Prezentacijsko-edukacijski centar*.

Selo Kopačevo poznato je po svojoj mljevenoj paprici i događaju *Ribarski dani* (održava se početkom rujna svake godine) na kojem posjetitelji mogu uživati u tradicionalnim ribljim specijalitetima, jelima od divljači i baranjskim vinima.

Organizacija UNESCO je proglasila (11. srpanj 2012. g.) prekogranični *Rezervat biosfere Mura – Drava – Dunav* između Republike Hrvatske i Republike Mađarske. Time ga je priključila Svjetskoj mreži rezervata biosfere (JU PP Kopački rit, 2024). Neki od aktualnih projekata važni za Park jesu *Restauracija europske Amazone: Ponovno povezivanje riječnih staništa u prvom pentalateralnom rezervatu biosfere UNESCO-a*, *Transnacionalna zaštita ptica na rijeci Dunav – LIFE DANUBE FREE SKY*, *Šumama i stazama Kopačkog rita*, *DANUBE parksCONNECTED*, *Plastic Free Zone – Zamislivo život bez plastike* i dr.

1.2.2. Bansko brdo (Banovo brdo)

Banovo brdo (koje Baranjski često nazivaju i *Banska kosa* – istoimeno ime za radio stanicu u Belom Manastiru) brežuljkast je kraj prekriven vinogradima. S brda je vidljiv okolni krajolik (pogled na stotine hektara vinograda, šume, polja kukuruza, žita i uljane repice). Banovo brdo često je nazivano kao *hrvatska Toskana*. Brdo je popularno odredište za pješaćenje i biciklizam (Alilović, 2015: 109). Bansko brdo je mjesto gdje mnoge vinarije nude degustacije vina i vinske ture, čime se doprinosi promociji baranjskog enoturizma.

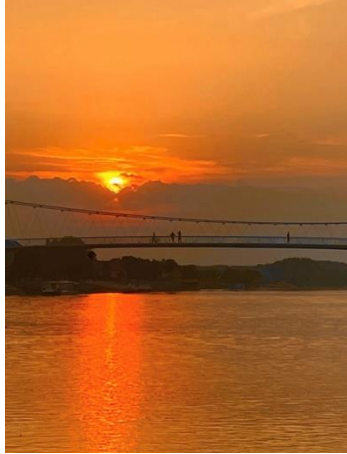
Slika 2. Banovo brdo

Izvor: <https://tzbaranje.hr/>

Vinogradarska tradicija na ovom području seže u doba Rimljana koji su brdo prozvali *Zlatnim brdom (Mons aureus)*. Na brdu se nalazi oko 8 km duga vinska cesta, a smješten je i Vidikovac (koji pruža pogled na okolni pejzaž) te odašiljač i vila *Belje*. Ovo područje je idealno za uzgoj vinove loze. Na njemu se prostire ukupno 650 hektara vinograda *Belja* (Općina Kneževi Vinogradi, 2024). Jedna od najpoznatijih događaja, koje se održava na Banovom brdu, je *Baranja Wine & Walk* (Alilović, 2015: 109). U strukturi nasada dominira *Graševina, Chardonnay, Merlot, Cabernet Sauvignon* i *Frankovka*.

1.2.3. Rijeke Drava i Dunav

Baranjom protječu rijeke Drava i Dunava. Jezera i močvare Baranje riječnoga su podrijetla. Rijeke imaju ključnu ulogu u oblikovanju ekosustava i turističke ponude Baranje.

Slika 3. Rijeka Drava i šetnica u Osijeku

Izvor: Vlastiti

Rijeka Drava pogodna je za bavljenje aktivnostima kao što su kajakarenje, kanuing i veslanje. Pogled na rijeku omogućen je sa šetnice koja se nalazi u Osijeku. S desne obale Drave (uz koju se gotovo svojom cijelom dužinom proteže Osijek) pruža se pogled na održavane zelene površine (Master plan turizma OBŽ, 2024). Na lijevoj obali nalazi se dio osječke Tvrđe (barokni grad-država iz 18. stoljeća). Zajedno s Dunavom oblikuje granice Parka prirode Kopački rit.

Dunav je druga najduža rijeka u Europi (nakon Volge). U Baranji Dunav čini prirodnu granicu prema Srbiji. Dunav je važan za riječni promet i povezanost Baranje s međunarodnim trgovačkim putevima. Na Dunavu su često organizirane turističke ture i vožnje čamcima.

Slika 4. Rijeka Dunav u Batini

Izvor: Vlastiti

Mjesto Batina, koje je smješteno blizu rijeke Dunav, poznato je po Batinskoj bitci iz Drugog svjetskog rata. Tamo se nalazi i *Spomenik Batinskoj bitci (Julka)*. Rast rijeke često dovodi do poplava koje potope dio Batine i Zelenog otoka.

Uz nabrojene prirodne atrakcijske osnove, među lokalnim stanovništvom popularna je i plaža Draž u Dražu. Plaža, koja je poznata kao *Baranjski Maldivi*, znana je po šetnicama koje su slične onima u Kopačkom ritu. Također, tamo se nalazi i *Piki beach bar*. Ističe se još i Šećeransko jezero Lajmir u Šećerani. Nekada je ovo jezero služilo kao vodena akumulacija za bivšu beljsku Tvornicu šećera. U budućnosti bi trebalo postati belomanastirski turističko-rekreacijski centar. Svake godine organizira se i proslava 1. svibnja (1. maj).

1.3. Kulturna atrakcijska osnova

Kulturna atrakcijska osnova Baranje temelji se na bogatoj povijesti, multikulturalnosti, autentičnim običajima i jedinstvenoj gastronomiji. U nastavku su izdvojeni Etno selo Karanac, Vinski podrum *Vina Belje* i *Vinarija Josić*.

1.3.1. Etno selo Karanac

Karanac je selo, udaljeno nekih 30-ak km od Osijeka, koje oživljava tradiciju i kulturu Baranje kroz očuvanje starih običaja, zanata i arhitekture. Selo u turističkoj ponudi ima aktivnosti poput jahanja, radionica tradicionalnih zanata, tečajeva kuhanja i degustacija lokalnih proizvoda. Karanac je poznat po tome što promovira kulturnu baštinu Baranje tako što podržava lokalnu ekonomiju i promiče održive prakse u turizmu. Isto tako, Karanac je karakterističan po izduženim kućama s dugačkim trjemovima i zanimljivo oslikanim zidovima.

- Etno restoran Baranjska kuća i Ulica zaboravljenog vremena

Baranjska kuća u turističkoj ponudi izdvaja tradicionalna jela Baranje. Fokus je na pomalo zaboravljenim receptima poput puževa u umaku od kopriva i pečenog bagremovog cvijeta pa sve do popularnog *fiš paprikaša*, *čobanca* i *šarana u rašljama* (Baranjska kuća, 2024). Vikendom, u večernjim satima, posjetitelje zabavlja romsko-tamburaški orkestar. U ljetnim

mjesecima gostima je na raspolaganju prostrano dvorište preuređeno u terasu, gdje se jela poslužuju u sjenicama u hladu stabala oraha (kapacitet do 150 gostiju), a zimi u dvije sale (kapaciteta 60 i 70 osoba). U dvorištu se nalazi i dječje igralište. *Etno restoran Baranjska kuća* izabran je 2012. godine za najbolji restoran Osječko-baranjske županije, a 2013. godine uvršten je u top 100 restorana u Hrvatskoj.

Slika 5. Ulica zaboravljenog vremena

Izvor: Vlastiti

U sklopu restorana nalazi se *Ulica zaboravljenog vremena*. Ona predstavlja muzej na otvorenom koji ima fokus na stare zanate (Baranjska kuća, 2024). Sastoji se od ukupno sedam starih *ambara* (skladište žita ili stočne hrane) u kojima su smješteni stari zanati poput lončarske, stolarske i bačvarske radionice, tkalačke radionice, brijačnica i gostionica *Pod kruškom*, mlin i kovačeva kuća (građena na tradicionalan baranjski način s blatom i pljevom) te ledara (u prošlosti se čuvao led s Dunava). Baranjska kuća je dobila nagrade *Suncokret ruralnog turizma Hrvatske – Sunflower Award* (03. prosinca 2023. g.) i *Traveller Review Awards 2024* (10. ožujka 2024. g.). Vlasniku je uručena i nagrada *Vicko Andrić* (13. rujna 2024.) za izvanredna postignuća u području zaštite kulturne baštine za 2023. godinu.

- Autohtono seljačko gospodarstvo Sklepić

Vlasnici ovog gospodarstva prvi su registrirali smještajne kapacitete u Baranji (2001. g.). Gospodarstvo se sastoji od dva objekta. Jedan objekt je panonska kuća iz 1910. godine u kojoj se nude usluge noćenja u 7 dvokrevetnih soba.

Drugi objekt je seljačko gospodarstvo iz 1897. godine. Na njemu je moguće razgledanje etno-zbirke s oko 200 predmeta (Sklepić autohtono seljačko-obiteljsko turističko gospodarstvo, 2024). U turističkoj ponudi izdvaja se i radionica lončarstva, jahanje konja, obilazak najdubljeg baranjskog podruma i čardaka (katno spremište za kukuruz).

Slika 6. Autohtono seljačko gospodarstvo Sklepić

Izvor: Vlastiti

Također, u turističkoj ponudi nalazi se degustacija baranjskih vina, konzumacija tradicionalne kuhinje, vožnja fijakerom, jahanje za djecu, upoznavanje s tradicionalnim alatima i zanatima, razgledavanje domaćih životinja i voćnjaka.

- Apartman Tri mudraca

Osim apartmana *Tri mudraca* (renovirano imanje iz 1874. g. koje ima dvije spavaće sobe, dnevni boravak, potpuno opremljenu kuhinju s blagovaonicom i kupaonicom), u ponudi izdvaja se i ladanjska kuća *Marija*. Ladanjska kuća u ponudi ima i bazen, dječje igralište, mali teren za nogomet, badminton, bočalište i bicikle (Tri mudraca, 2024). U program su uključene različite aktivnosti poput pješačkih tura (*hiking* po obilježenim stazama od etnosela Karanac do svetišta Marije Lord, rudnika bazalta ili najviše točke Baranje), veslanje (kanui ili gumenjaci, na zatvorenim vodama rita ili na Biljskom jezeru), biciklizam (po cijeloj Baranji), etnoradionice (izrada predmeta od kukuruzovine, naivno kiparenje, tečaj tkanja na tkalačkom stanu, lončarenje), *off road* (vožnja po ekstremnim nagibima), kulinarski tečajevi, vožnja riječnim brodom (vožnja od središta Osijeka do ušća Drave u Dunav), *ATV* vožnje (*all-terrain vehicle*), vožnja *quadovima*, *archery battle* (varijacija igre graničara s korištenjem luka i strijele), streljaštvo, *paintball* i *air soft*, timsko kuhanje (od dobivenih namirnica, uz malu pomoć kuhara, svaki se tim može okušati u pravljenju

tradicionalnih jela), vožnja čiklovima (vožnja tradicionalnih ribarskih čamaca), panoramski letovi, *geocaching* (igra traženja skrivenog blaga pomoću tehnologije *GPS*-a), streličarstvo (korištenje luka i strijele za gađanje klasične mete ili *3D* siluete), ljudski stolni nogomet.

Slika 7. Apartman Tri mudraca

Izvor: <https://knezevi-vinogradi.hr/turisticki-subjekt/seosko-gospodarstvo-tri-mudraca/>

Isto tako, izdvajaju se i timski izazovi (veliki izbor zadataka, igara i starih sportova integriranih u timske zadatke). To su izazovi pod nazivima: *Vodeni svijet* – štafetna kanu utrka, izgradnja splavi i prelazak jezera, izrada priručnih pecaljki i pecanje; *Sport i zabava* – natjecanje u streličarstvu, vožnja *ATV*-om po poligonu, natjecanje u rušenju tronošca i bacanju potkove, turnir u gađanju zračnim oružjem, turnir u visećoj kuglani; *Potruga za istinom* – vožnja kroz vinograde i *surduke* Banovog brda, degustacija vina i obilazak vinarija, vožnja prema Dunavu i Batini; *Gastro GPS lov* – svaki tim dobiva koordinate koje mora pronaći te pomoću njih rješava zadatke, a rješavanje zadataka osigurava namirnice i recept za pripravu jela (tijekom potrage za točkama timovi degustiraju određene domaće proizvode); *Potruga za rješenjem* – izviđačke igre, timovi se mogu okušati u paljenju vatre, pecanju na suhom, veslanju na buretu, prolasku kroz paukovu mrežu, skijanju na travi.

- Seosko gospodarstvo Ivica i Marica

Po pitanju smještajnih kapaciteta, *Ivica i Marica* imaju kuću, tri jednosobna i dva dvosobna apartmana. Seosko gospodarstvo je kategorizirano s *tri sunca* (kategorizacija objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima).

Slika 8. Seosko gospodarstvo Ivica i Marica

Izvor: <https://www.booking.com/hotel/hr/seosko-gospodarstvoivica-i-marica.hr.html>

Osim usluge smještaja, ovo seosko gospodarstvo nudi i domaću hranu po izboru, jahanje, vožnju fijakerom i seljačkim kolima. U ponudi se nalazi i rolanje, vožnja biciklom, štapovi za nordijsko hodanje, degustacije baranjskog vina, sudjelovanje u radovima u domaćinstvu, karaoke, tamburaška ili romska glazba (Ivica i Marica, 2024). Postoji i mogućnost organizacije proslava, izleta i raznih prezentacija (kapacitet do 50 gostiju).

- Obiteljski podrum Szabó

Obitelj Szabó poznata je po vinogradarstvu i vinarstvu. Tradicija vinogradarstva u obitelji je još od 1633. godine (Szabó vinogradarstvo i vinarstvo, 2024). Obiteljski vinogradi nalaze se na lokaciji južnog podneblja Banske kose.

Slika 9. Obiteljsko podrum Szabó

Izvor: <https://tzbaranje.hr/okusite/vino/szabo/>

U ponudi se nalazi i kušaonica (kapacitet do 50 osoba). Od vina su najpopularnija *Graševina, Sauvignon Blanc, Pinot Blanc, Traminac, Muscat Ottonel, Rosé, Frankovka, Cabernet Franc, Cabernet Sauvignon* i *Merlot*.

- Seljačko domaćinstvo Bakine čarolije

Po pitanju najma smještaja izdvajaju se apartman *Bakine čarolije*, apartman *Predsjednički apartman*, manji apartman *Čiča Tomina koliba*, bungalov *Robinzon, Baraka* i *Kokotel – Hotel za koke*. *Baranjski Baka Building (BBB)* nudi razne igre poput igre s klikerima, gađanje mete s pračkama/šlajderima, gađanje mete s lukom i strijelom, potezanje konopa/užeta, skakanje u vrećama, gledanje kroz stare kaleidoskope, promatranje ptica s dalekozorom u lovačkoj čeki, seoski mini golf. U ponudi se još nalazi i kuća za odmor na Banovom brdu. Ova kuća za odmor idealna je za izlete, druženja i razne proslave.

Slika 10. Seljačko domaćinstvo Bakine čarolije

Izvor: <https://knezevi-vinogradi.hr/turisticki-subjekt/seljacko-domacinstvo-bakine-carolije/>

Dana 25. srpnja 2024. godine po prvi put održalo se jedinstveno i neobično natjecanje u izboru ljepote u *Kokingradu*. To je bilo natjecanje pod nazivom *KOKO MISS Hrvatske* (biranje najljepše kokoši u Hrvatskoj).

- Imanje Kukuriku

Kuća na ovom imanju posebno je namijenjena odmoru obitelji s djecom. Autohtona seoska kuća, iz 1897. godine, u ponudi ima sobe *Baranjka, Bunjevka* i *Šokica* (Alilović, 2015: 111). Sobe su uređene u etno stilu s mnoštvom starih očuvanih predmeta.

Slika 11. Imanje Kukuriku

Izvor: <https://www.agroklub.com/seoski-turizam/kukuriku-imanje-u-baranji/92/>

Osim usluge noćenja, posjetiteljima se nude i organizirani izleti terenskim vozilima, jahanje, lov i ribolov i sl.

- Seljačko domaćinstvo *Villa Baranja*

Villa Baranja renovirana je šokačko-švapska kuća izgrađena 1894. godine. Kuća ima sačuvan autentični etno stil. Ova kuća ima mogućnost za smjestiti tridesetak gostiju (Alilović, 2015: 111). Kuća se sastoji od 12 soba.

Slika 12. Seljačko domaćinstvo *Villa Baranja*

Izvor: <https://tzbaranje.hr/smjestaj/sobe/villa-baranja/>

U ponudi se izdvaja i vožnja konjskom zapregom, vožnja čamcima po Dunavu, spremanje ručka u prirodi, posjet podrumima s mogućnošću kušanja domaćih baranjskih vina.

U mjestu Karanac nalazi se raznolika ponuda po pitanju smještajnih kapaciteta. Iako mjesto nije veliko, ističe se svojom autentičnošću tradicionalnog seoskog ambijenta. Svaki od nabrojanih smještajnih kapaciteta, uključujući lokalnu vinariju i etno restoran, omogućuje posjetiteljima *uranjanje* u lokalnu kulturu Karanca.

Osim tradicionalnog seoskog stila, Karanac je i domaćin raznih manifestacija. Svake godine održavaju se manifestacije koje slave lokalnu tradiciju i gastronomiju.

- Zimski vašar i *Čvarakfest*

Zimski vašar i *Čvarakfest* održavaju se tradicionalno na livadi uz Crkvu sv. Donata. Na *Zimskom vašaru* može se pronaći preko 100 lokalnih proizvođača domaćih proizvoda (baranjski i slavonski OPG-ovci).

Neki od proizvoda koji se mogu pronaći su *kulen*, slanina, kobasica, šunka, čvarci, mast, vino, rakija, sokovi, sirevi, peciva, kolači, med, mljevena crvena paprika, pletene košare, drveni pribor za kuhinju, suveniri, antikviteti i dr. (Alilović, 2015: 111). Na vašaru mogu se kušati jela poput *čobanca*, graha iz glinenog ćupa, kotlovina, pečene kobasice, *šaran u rašljama* itd.

Slika 13. Zimski vašar

Izvor: Vlastiti

Uz ovaj vašar, ističe se i *Čvarak fest*. Radi se o natjecanju u topljenju čvaraka, a pobjednik osvaja titulu čvarak majstore.

- Proljetni vašar

Proljetni vašar u Karancu tradicionalno se organizira svake godine na Cvjetnicu. Na vašaru se mogu pronaći raznovrsni baranjski gastronomski specijaliteti i štandovi s domaćim suvenirima. Za dobru atmosferu budu zaduženi tamburaški sastavi.

Slika 14. Princeza pušnice

Izvor: Vlastiti

U sklopu vašara održava se i natjecanje u izboru najdeblje i najljepše slanine pod imenom *Princeza pušnice*.

Nabrojene manifestacije spajaju prošlost sa sadašnjošću putem kulturnih i umjetničkih priredbi do gastronomskih slastica. Svaka od ovih manifestacija, ne samo da privlači posjetitelje, ona jača lokalnu zajednicu i čuva bogatu kulturnu baštinu.

1.3.2. Vinarija Josić u Zmajevcu

Vinarija Josić smještena je u Zmajevcu, jednom od najpoznatijih vinogradarskih područja Baranje. Vinarija je sagrađena 1935. godine. U vinariji se proizvodi široki spektar vrhunskih crvenih i bijelih vina (Alilović, 2015: 45). Vinarija je nagrađivana brojnim zlatnim medaljama za kvalitetu te nagradama za dizajn i originalan pristup opremanju boca vina. Poznata je po visokokvalitetnim vinima, uključujući *Graševinu*, *Cabernet Sauvignon*, *Cuvee*, *Muškat Žuti*, *Traminac*, *Rosé* i *Frankovku*.

U sklopu vinarije nalazi se i restoran koji ima naglasak na domaću gastronomiju. Isto tako, restoran nudi profesionalnu organizaciju vjenčanja, obiteljskih i poslovnih objeda, ručkove i večere za turističke skupine te sve ostale proslave i domjenke (Josić – Quality by Nature,

2024). Za sve posjetitelje restorana organizira se besplatna degustacija vina u kušaonici. Prema željama posjetitelja mogu se organizirati i šetnje vinskim podrumima. Temperatura je u njima, u svako doba godine, idealna za vino (12 do 15 stupnjeva Celzijevih).

Slika 15. Vinarija Josić

Izvor: <https://josic.hr/restoran/>

Vinarija pridonosi u promociji baranjskih vina na domaćem i međunarodnom tržištu, čime pogoduje razvoju vinske kulture u regiji. Vinarija omogućuje posjetiteljima jedinstveno iskustvo uz kušanje vina i lokalne gastronomske specijalitete čime se dodatno obogaćuje turistička ponuda Baranje (Josić – Quality by Nature, 2024). Isto tako, vinarija je posvećena ekološkoj proizvodnji vina i očuvanju vinogradarskih tradicija.

1.3.3. Vinski podrum Vina Belje

Vinski podrum Vina Belje predstavlja spoj tradicije i moderne tehnologije, čime se osigurava vrhunska kvaliteta vina. Gospodarstvo Baranje oduvijek je usko vezano za Belje (Predojević, 2018: 14). Nazivan i *Beljski podrum*, najveći je u Baranji, ali i u cijeloj regiji gdje se vinski podrumi nazivaju *gatori*. Postoji mogućnost obilaska podruma uz stručno vodstvo. U starom podrumu, iskopanom još prije pet stoljeća, nalazi se i vinska arhiva (preko 20 000 boca).

Belje, kao najveći proizvođač grožđa, s vlastitih vinograda uzgaja svjetske sorte vina poput *Graševine*, *Chardonnaya*, *Pinot Sivi*, *Cabarnet Sauvignon*, *Merlot*, *Pinot Crni* i *Frankovka*.

Slika 16. Vina Belje

Izvor: Vlastiti

Nova vinarija nalazi se podnožju Banovog brda u malenom mjestu pod nazivom Kamenac. Kapaciteta je od 8 milijuna litara vina (Vina Belje, 2024). Vino je smješteno u gotovo 250 *inox* spremnika.

Postoji i mogućnost obilaženja vinarije uz stručno vodstvo. Obilaženje uključuje prezentaciju u vinskom salonu nakon čega slijedi šetnja do vinograda.

Etno selo Karanac, *Vinarija Josić* i *Vinski podrum Vina Belje* zajedno čine Baranju atraktivnom destinacijom. Njihova povezanost s prirodom, vinogradarstvom, kulturnom baštinom i lokalnom tradicijom daje Baranji njezinu jedinstvenu turističku vrijednost.

No, Baranja ima i druge kulturne turističke atrakcije. Ne toliko poznate, ali ne od manje važnosti, istaknuto je još nekoliko kulturnih atrakcija.

- Dvorac Eugena Savojskog, Bilje – Biljski dvorac nalazi se na rubu močvarnog i poplavnog područja Kopačkog rita. U podrumskom prostoru uređena je izložbena *Galerija Eugen Savojski*.
- Dvorac obitelji Esterhazy, Darda – Dvorac je izgrađen u drugoj polovici 18. stoljeća. Spada u drugu spomeničku kategoriju. Za vrijeme Domovinskog rata je devastiran i opljačkan.

- Etnološki centar baranjske baštine, Beli Manastir – Stalni postav *Etnološkog centra baranjske baštine* prezentira materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu etničkih skupina na prostoru Baranje od kraja 19. do polovice 20. stoljeća.
- Kuća baranjskog kulena, Branjin Vrh – Projekt *Kuća Baranjskog kulena* nalazi se u naselju Branjin Vrh. Projektom su izgrađene dvije građevine – pogon za preradu mesa i zgrada za prezentaciju proizvoda.
- Kuća u prirodi Zlatna Greda, Zlatna Greda – Zlatna Greda ima raznoliku ponudu koja uključuje najam bicikla, kućica na drvetu, jahanje i druženje s konjima, veslanje, organizaciju proslava, promatranje ptica i životinja te škole u prirodi. Ipak, najzanimljiviji je adrenalinski park. Postoji adrenalinski park niže (3m) i više razine (7m) te *zip-line*.
- Spomenik Batinskoj bitci, Batina – *Memorijalni kompleks Batinska bitka* otvoren je 1976. godine. Otvoren je u znak sjećanja na sudionike Batinske bitke iz studenog 1944. godine (Općina Draž, 2024). U sastavu *Memorijalnog kompleksa* nalazi se *Spomenik Crvenoj armiji Pobjeda*, *Spomen-dom* s dvije izložbene prostorije i stalnom muzejskom izložbom o Batinskoj bici te *Spomen-park* i *zajednička grobnica s posmrtnim ostacima 1 297 boraca Crvene armije*.
- Spomenik palim borcima Bolmanske bitke, Bolman – U mjestu Bolmanu podignut je spomenik palim borcima narodnooslobodilačkog rata i žrtvama fašističkog terora.
- Svetište Marije Lurdske, Popovac – Svake godine skuplja se veliki broj hodočasnika na ovom području. Godine 1924. kupljeno je zemljište iznad spilje napravljene su postaje križnog puta. Križni put postavljen je 1926. godine.

Sve ove nabrojene atrakcije čine Baranju zanimljivom turističkom destinacijom. Upotpunjuju je svojim prirodnim, kulturnim i povijesnim aspektima. Također, svaka od njih doprinosi cjelokupnom šarmu i privlačnosti regije. Turističke atrakcije u Baranji igraju ključnu ulogu u očuvanju kulturne baštine. Turizam Baranje doprinosi lokalnoj ekonomiji, stvara radna mjesta i omogućuje posjetiteljima da dožive jedinstvenu kombinaciju prirode, kulture i gastronomije.

1.4. Turistička događanja i manifestacije

Turistička događanja različitih su oblika, uključujući festivale, sajmove, sportske događaje, kulturne priredbe i koncerte. Manifestacija je velikih razmjera koja obično traje nekoliko dana i organizira se radi proslave, promocije ili edukacije. To uključuje sve od tematskih festivala do kulinarskih događaja i umjetničkih izložbi. Baranja je domaćin niza manifestacija i događanja koje pokrivaju kulturne, gastronomske i rekreativne ponude regije. Turizam može pomoći u stimuliranju interesa za događanja i manifestacije domaćina i tako je sačuvati (Magaš, 1997: 35). Nadalje, uz već navedeni *Zimski vašar*, *Čvarakfest* i *Proljetni vašar*, izdvojene su i druge najpoznatije manifestacije i događaji u Baranji.

1.4.1. *Gator Fest* – Festival dobrog vina

Gator Fest manifestacija (prvobitno zvana *Surduk Fest*) organizira se početkom lipnja već duži niz godina. Cilj manifestacije je promocija baranjskog vina i ugodnog načina življenja (Alilović, 2015: 115). Manifestacija se održava u vrijeme kada su vina odležana i zrela te kada još uvijek postoje značajne količine vina za konzumaciju.

Slika 17. *Gator Fest* – Festival dobrog vina

Izvor: Vlastiti

Gator Fest – *Festival dobrog vina* uvijek traje od petka do nedjelje. Manifestacija obično počinje u Kneževi Vinogradima (*Stari podrum Belje* gdje se degustira vino i dodjeljuju priznanja za najbolje ocijenjena vina. Također, proglašavaju se *kneginja* i *knez vina*). Nakon Kneževih Vinograda, iduća lokacija je Suza gdje se vino također degustira. U program je uključen i posjeti izložbi vina uz živu glazbu. Subota je rezervirana za šetnju

Banovim brdom (*Baranja Wine & Walk*), sajam, obilasku otvorenih vinskih podruma (*gatori*) te koncert (Alilović, 2015: 115). U nedjelju se posjećuju *gatori* u Kneževi Vinogradima, Kamencu, Karancu, Suzi i Zmajevcu.

1.4.2. *Baranja Wine & Walk*

Događaj *Baranja Wine & Walk* održava se u lipnju svake godine. Na Banovom brdu se nalazi nekoliko točaka (vinari sa svojim štandovima) koje posjetitelji obilaze te degustiraju vina i odlaze na drugu točku ucrtanu na karti.

Slika 18. *Baranja Wine & Walk*

Izvor: <https://knezevi-vinogradi.hr/dogadaji/baranja-wine-walk/>

Na posljednjoj točki uvijek se nalazi *afterparty* (obično se organizira u *Vinariji Horvat*). U kotizaciju je uključena vinska čaša, šešir, ruksak, karta i *voucher* za degustacije vina (u kartu je ucrtano i nekoliko gastro točaka). Grupe su uvijek u pratnji turističkog vodiča.

1.4.3. Vinski bor maraton Zmajevac

Cilj ove manifestacije je promocija vina. *Bor* na mađ. znači *vino*. Fokus je i na gospodarskoj, turističkoj i kulturnoj ponudi Baranje. Kod prijave natjecatelj dobiva mapu s označenim vinskim podrumima, vinsku čašu oko vrata, majicu te bonove za konzumaciju vina (Alilović, 2015: 109). Ono što je bitno da su vinske ceste (*surduci*)

označene bojama, a *maratonac* starta na onoj vinskoj cesti ovisno o boji majice i čase koju dobije (zelena predstavlja najbliže podrume, žuta srednje udaljenje, a crvena najudaljenije).

Slika 19. Vinski bor maraton Zmajevac

Izvor: <https://tzbaranje.hr/>

Svi *maratonci* obilaze iste podrume, ali ne istovremeno kako bi svi mogli nesmetano degustirati vina. *Maratonac* bi trebao obići 20 do 30 podruma i/ili štandova (svake godine varira broj prijavljenih vinara) u roku 5 sati na 5,8 kilometara relacije u 3 *surduka* na Zmajevačkoj vinskoj cesti (Udruga Surduk, 2024). Kod svakog vinara predaje se bon u zamjenu za 1 decilitar vina, ali mora se pogoditi vrsta vina koja se degustira te slijedi ocjena kvalitete vina. Sve to *maratonac* upisuje na svoju mapu na koju vinar stavlja svoj pečat. Nakon toga *maratonac* nastavlja degustaciju kod sljedećeg vinara.

Ulaz u *surduke* za sve posjetitelje je besplatan te oni imaju mogućnost posjeta podrumima i uživanju u bogatoj gastro ponudi individualno (plaća se isključivo kotizacija za sudjelovanje na *Maratonu*). U program su uključene i kreativne radionice, sajmovi, nastupi KUD-ova iz Hrvatske i drugih zemalja, koncerti, izložbe, predstave i ocjenjivanje vina.

1.4.4. Baranjske buše

Običaj *tjeranja buša* (zvanih i *poklade*, *fašnik* ili *fašange*) potječu iz doba progona Turaka iz Baranje. Maskirani seljaci su zvonima i klepkama protjerali Turke. *Baranjske buše*, zvane i *Velike buše*, održavaju se uvijek na pokladni ponedjeljak i utorak.

Slika 20. Baranjske buše

Izvor: <https://tzbaranje.hr/>

Na pokladnu nedjelju u Topolju održava se i maskenbal. Prilikom pohoda po selima *buše* budu u skupinama (Općina Draž, 2024). Tradicionalno, već dugi niz godina, zbivaju šale na račun drugih tako što npr. netko tko nije prerušen u *bušu* baci se u snijeg.

1.4.5. Najveća hrvatska fišijada

Početak rujna svake godine organizira se *Najveća hrvatska fišijada*. Manifestacija je podijeljena na dva dana (*Prvenstvo Hrvatske* i *Prvenstvo Baranje*).

Slika 21. Najveća hrvatska fišijada

Izvor: Vlastiti

U sklopu manifestacije nalaze se i štandovi s domaćim proizvodima, natjecanje u ispijanju piva, zabavni sadržaj za djecu i sl.

1.4.6. Kulenijada

Uz *Festival kulena*, ističe se *Kulenijada*. Za razliku od *Festival kulena*, koji je novija manifestacija, *Kulenijada* (nazivana i *Kulinijada*) u Jagodnjaku organizira se već dugi niz godina (Agroklub, 2024). Dana 13. lipnja 2024. održana je 23. *Kulenijada*.

Slika 22. Kulenijada

Izvor: <https://tzbaranje.hr/>

U program su uključene degustacije kulena, proglašenje pobjednika, izložbe, večera i koncert.

1.4.7. Ribarski dani u Kopačevu

Manifestacija *Ribarski dani u Kopačevu* traje po dva dana (vikend). Manifestacija se održava svake godine u rujnu (Turistička zajednica Općine Bilje, 2024). Kopačevo ovom manifestacijom promovira tradiciju i seoski turizam.

Slika 23. Ribarski dani u Kopačevu

Izvor: <https://tzbaranje.hr/>

Od gastro ponude izdvaja se *fiš paprikaš*, *šaran u rašljama*, *štuka u mundiru* te specijaliteti od divljači.

1.4.8. *Slama Land Art Festival*

Općina Bilje svake godine organizira *Slama Land Art Festival*. Manifestacija spaja kulturnu i tradicijsku baštinu, koristeći prirodne resurse i promovirajući načela održivog razvitka (Turistička zajednica Općine Bilje, 2024). Održava se svake godine u kolovozu.

Slika 24. *Slama Land Art Festival*

Izvor: <https://tzo-bilje.hr/etno/slama-land-art-festival/>

Na manifestaciji nastupaju razna kulturno-umjetnička društva, udruge, glazbeni izvođači i tradicionalni obrti regije. Također, manifestacija je popraćena kulinarskim delicijama Baranje. U znak zahvalnosti za žetvene plodove, najveća se skulptura, s zalaskom sunca, spaljuje na očigled i oduševljenje svih posjetitelja.

1.4.9. *Tarda Fest* – Povijesni festival kulture i običaja iz otomanskog razdoblja

Poznata je činjenica da je čuveni *Sulejmanov most* bio negdje na prostoru Osijeka i Baranje. Most išao je upravo do Darde tj. današnjeg perivoja Dvorca Esterhazy (Općina Darda, 2024). Na prostorima Dvorca Esterhazy održava se ova manifestacija.

Slika 25. *Tarda Fest* – Povijesni festival kulture i običaja iz otomanskog razdoblja

Izvor: <https://darda.hr/odrzan-tarda-fest/>

Ova manifestacija je dvodnevni festival glazbe, ruha i hrane koja se tematski veže na razdoblje 16. stoljeća. To je stoljeće vladavine Sulejmana Veličanstvenog (Općina Darda, 2024). *Udruga Đola* iz Darde osmislila je ovaj festival stavljajući fokus na priče i legende, intrige i mitove, kao dodatnu vrijednost kulturno-turističke ponude Baranje.

1.4.10. Baranjski bećarac

Program manifestacije počinje sa *Šokačkim vašarom*. Program je ispunjen plesom i pjesmama folklornih društava, posebice onih hrvatskih iz Baranje, Slavonije i Vojvodine (Srbija). Predstavljaju se i brojni oblici šokačke tjestenine kao što su *trganci*, *taške*, *gomboce*, *rezanci* i sl.

Slika 26. Baranjski bećarac

Izvor: <https://tzbaranje.hr/>

Isto tako, u program je uključen i vinski program *Vino i tambure*, utrka zaprežnih kola, *Festival tista* i smotra folklor. Program završava misom zahvalnicom i koncertom pučkih crkvenih napjeva – *Marijo svibnja kraljice* (Radio Baranja, 2024). Ova manifestacija proglašena je najboljom kulturnom manifestacijom 2023. godine u Biogradu na Moru. Manifestacija je dobila nagradu *Simply the best of the best*. Dana 26. i 27. rujna 2024. godine na Krku, u sklopu *TEF – Festival turističkog i etno filma*, ova manifestacija je nagrađena za najbolji prikaz etno-gastro manifestacije.

Nadalje, u tablici su prikazana ostala turistička događanja i manifestacije po Općinama i u Gradu Beli Manastir.

Tablica 1. Pregled turističkih manifestacija i događanja u Baranji

Red. br.	PRIKAZ TURISTIČKIH MANIFESTACIJA I DOGAĐAJA U BARANJI
1.	<p style="text-align: center;">Grad Beli Manastir</p> <p>Advent u Baranji, Jesen u Baranji, Belomanastirsko ljeto mladih, Sajam udruga Baranje, Dan baranjskog meda, <i>BRUT – Baranja rural trail</i>, Najveća hrvatska fišijada, Proslava 1. svibnja na Šećeranskom jezeru, Noćno kupanje Gradski bazeni Beli Manastir, Zimska malonogometna liga, Turnir u basketu, Pile + trganci, Smotra svatovskih zaprega, Turnir u odbojci na pijesku u Belom Manastiru, Dječji kazališni festival Beli Manastir, Vjera i kultura, Mjesec našeg filma, Noć knjige u Gradskoj knjižnici Beli Manastir, <i>Klifofest – Festival povijesti</i>, Tvornica uskršnjih običaja, U jesen si Baranjo lipa, Europska Noć kazališta, Mjesec hrvatske knjige u Gradskoj knjižnici Beli Manastir, Susret pjevača duhovne glazbe u Baranji, Mjesec hrvatskog filma u Belom Manastiru, Festival Čarolija riječi, Radionice izrade uskršnjih zečeva i bojanja drvenih pisanica u Etnološkom centru, Ljeto u Belom Manastiru, Pokladno jahanje u Branjin Vrh, Dječji pokladni karneval, Dan Svetog Martina – Dan Grada Belog Manastira, <i>CreArt</i>, Prelo u Etnološkom centru Baranjske baštine, Turnir u nogotenisu, <i>Escape Pool</i>, <i>Grassrots Week</i>, Dođi k nama, rajsko blago, Mjesec baranjske kuhinje.</p>
2.	<p style="text-align: center;">Općina Bilje</p> <p><i>Kakasütés</i> u Vardarcu, Međunarodni etno susreti u Bilju, Dan Općine Bilje – Dan povratka, <i>Paprika Fest</i> u Lugu, Proljeće kod Savojskog, Smotra folkloru u Vardarcu, Natjecanje u daljinskom jahanju, Biljsko ljeto, Biljski akvatlon, Baranjski FERIVI polumaraton, Festival biciklističke rekreacije (FEBIRE), Lovački susreti u Vardarcu, Utrka <i>Močvara trail</i>, Dan Dunava, Advent u Bilju, Svjetsko prvenstvo u ribolovu udicom na plovak, Poljoprivredni sajam u Lugu, Međunarodni susret <i>Old Timera</i> u Bilju, Fišijada u Lugu, Noć muzeja u dvorcu Tikveš, <i>Mosquito Fest – Kopačevo</i>, Čobanijada u Bilju, <i>Teatar Fort Forno</i> u Bilju, <i>Oktoberfest</i> na baranjski način, Međunarodni dan rijeke Drave.</p>

	Općina Čeminac
	Grabovački advent, Dani Općine Čeminac, Velika tradicionalna fišijada – Čeminac, Zmajada u Čemincu, Pokladno jahanje u Čemincu.
	Općina Darda
3.	Advent u Dardi, Kino na otvorenom, Turski dani u Dardi, Biciklijada, Večer pučkih igrokaza, <i>Jesenfest</i> , Ljubav na baranjski, Dardi na dar, Bundeveva – kraljica jeseni na dvoru Esterhazy, Malonogometni turnir u Dardi, Malonogometni turnir Uglješ, Dani općine Darde, BURE kulture – <i>Beach Party</i> , Smotra dječjeg folklora u Dardi, Bblošijada u Dardi, Rušenje majpana u Dardi.
	Općina Draž
4.	Baranjski <i>Deer & Bike</i> , Na Dunavcu, Dan naselja Batina, Berbene svečanosti Batina, <i>Living Danube Limes</i> krstarenje Dunavom, Memorijalni maraton Da se ne zaboravi Baranja 91., Svečani koncert pučkih crkvenih napjeva Srićna noć je prispila, Lovačka zabava, Baranjske buše, Šokački bal, Međunarodni susret gajdaša, BUK – Kulturno Likovna Manifestacija, Regata mira u Batini, Motorijada na Zelenom otoku, Pudarina, Marijanske pjesme, BAF – <i>Baranja Animation Festival</i> , Festival tista, Noć muzeja u Šokačkoj kući u Topolju, Grahijada u Duboševici, Duboševačka fišijada, <i>Waking up/Buđenje</i> .
	Općina Jagodnjak
5.	Fišijada u Jagodnjaku, Cigan pečenje, Petrovo, Lovačka zabava, Baranjska už'na, Svetosavski bal, Malonogometni turnir Jagodnjak, Malonogometni turnir u Bolmanu.
	Općina Kneževi Vinogradi
6.	Vinceška, Sarmijada Karanac, Proljetni vašar, Zimski vašar, Berbene svečanosti Suza, Martinje, <i>Čvarakfest</i> Karanac, Maskenbal u Karancu, Kneževi advent, Maskenbal u Kneževi Vinogradima, 1. svibanj – praznik rada u Kneževi Vinogradima, Akademija blata, Suljoško ljetno, Okupljanje pustaraša u Mirkovcu, Malonogometni turnir u Kneževi Vinogradima,

	<p>Fišijada u Kneževi Vinogradima, <i>International Borac Cup</i>, <i>Winter Wine & Walk</i>, Vinatlon, Advent u Karancu, Fišijada u Karancu, Dani Baranjskog Bauhauusa, Ivanjski dani, Malonogometni turnir u Karancu, Izložba kolača u Kamencu, Isplesavanje majpana, Festival gline i čovjeka <i>GlinArt</i>, Žetveni običaji u Zmajevcu, Izložba kolača u Kneževi Vinogradima, <i>KvinArt</i>, Banovo brdo Trk & Bic, Večer tamburica u Suzi, <i>Wine & Picnic</i>, Fantastičan Uskrs, <i>Sip & Paint</i>, <i>Sip & Laugh</i>, <i>Sip & Stargaze</i>, <i>Sip & Chill Evening</i>, <i>Sip & Paint Hogwarts Edition</i>, Noćno kupanje SRC Kneževi Vinogradi, <i>Disco Party 80-e</i> & sajam gramofonskih ploča u Suzi, <i>Cocktail Party</i> SRC Kneževi Vinogradi, Likovna kolonija i izložba slika, Večer dobre glazbe, Dalmatinska večer SRC Kneževi Vinogradi, Gong zvučna kupka SRC Kneževi Vinogradi, Uskršnja izložba u Kamencu, Izložba ručnih radova i ikona u Kneževi Vinogradima, Memorijalni turnir u povlačenju konopa Balint Šoja, Čajanka s tombolom.</p>
	Općina Petlovac
7.	<p>Petaračke buše, Petlovački kugači, Likovna kolonija, Memorijalni općinski nogometni turnir, Natjecanje zaprežnim ručnim vatrogasnim štrcaljkama, Kobasijada, Kirvaj i fišijada u Luču, Ples oko svibanjskog drveta u Novom Bezdanu, Amber Bal u Novom Bezdanu, Advent u Petlovcu, Fišijada u Baranjskom Petrovom Selu, Dani kajkavštine u Petlovcu, Smotra folkloru u Petlovcu, Petlovačka fišijada, Izložba kolača i ručnih radova u Petlovcu.</p>
	Općina Popovac
8.	<p>Advent Popovac, Uskršnji sajam u Popovcu, Štruklijada u Popovcu, Fišijada u Branjini, Turnir ulica u Popovcu, Čobanijada u Branjini, Popovačka grahijada, Natjecanje u kuhanju čobanca i povlačenju konopa u Branjini.</p>

Izvor: Samostalna izrada autorice prema službenim *web* stranicama nabrojanih Općina i Grada Beli Manastir, 2024. godina

Manifestacije i događaji u Baranji nude široki dijapazon kulturnih, gastronomskih i sportskih zbivanja koja privlače posjetitelje i doprinose razvoju regije. Svaka od njih ima važnu ulogu u promociji lokalne baštine, očuvanju tradicija i jačanju turističke ponude, čime Baranja postaje sve atraktivnija destinacija za posjetitelje iz cijelog svijeta.

2. TURISTIČKA INFRASTRUKTURA I SMJEŠTAJNI KAPACITETI

Baranja se kao turistička destinacija ističe autentičnošću prirodnih i kulturnih atrakcija. To je čini privlačnom za turiste koji traže rekreaciju u prirodi i za sve one koji potražuju kulturna događanja i manifestacije.

2.1. Postojeća turistička infrastruktura

Turistička infrastruktura odnosi se na fizičke i organizacijske resurse te objekte potrebne za podršku i razvoj turističkih aktivnosti i usluga. Ova infrastruktura ima ključnu ulogu u kvaliteti turističkog iskustva i uspjehu turističke destinacije (Gržinić, 2019: 91). Turistička infrastruktura sastoji se od različitih komponenti koje posjetiteljima omogućuju ugodan boravak, kretanje, gastronomske specijalitete i zabavu. Turistička infrastruktura Baranje ima ključnu ulogu u razvoju i održavanju turizma u regiji (Beuk, 2016: 18). Ta infrastruktura uključuje smještajne kapacitete, restorane, vinske podrumne, turističke agencije, kulturno-rekreativne sadržaje, prometne veze, vodoopskrbu i širokopojasnu tehnologiju.

Slijedi detaljan pregled postojećih elemenata baranjske turističke infrastrukture s naglaskom na njezinu važnost.

2.1.1. Smještajna infrastruktura

Što se tiče smještajne infrastrukture, Baranja ima u ponudi raznolike opcije za posjetitelje različitih potreba i budžeta.

Ističu se tako hoteli, pansioni, seoska domaćinstva, apartmani, kuće za odmor i vinarije sa smještajem. Detaljniji pregled smještajne infrastrukture nalazi se u prilogima (Prilog 2. Ponuda smještaja u Baranji, str. 115).

- Hoteli i pansioni – Baranja nudi nekoliko hotela i pansiona smještenih u Belom Manastiru i Osijeku (iako Osijek formalno nije dio Baranje, mnogi posjetitelji smještaj traže upravo tamo zbog blizine urbanih sadržaja). Ovi objekti često imaju udobne sobe, restorane s lokalnom kuhinjom i dodatne sadržaje poput bazena i *wellness* i *spa* usluga.

- Seoska domaćinstva – Mnoga seoska domaćinstva u Baranji pretvorena su u seoska imanja koja daju uvid života na selu. Ovi objekti često nude smještaj u tradicionalno uređenim sobama i domaće obroke pripremljene od lokalnih namirnica (Alilović, 2015: 9). Uključene su i aktivnosti poput jahanja, vožnje bicikla i sudjelovanja u poljoprivrednim djelatnostima.
- Apartmani i kuće za odmor – U Baranji se mogu iznajmiti privatni apartmani i kuće za odmor, koji su idealni za obitelji ili manje grupe. Ovi smještajni kapaciteti pružaju veću privatnost i često imaju kuhinje koje omogućavaju gostima da sami sebi pripremaju obroke.
- Vinarije sa smještajem – Baranja je poznata po svojim vinima, pa mnoge vinarije nude smještaj unutar svojih posjeda. Ovdje se gostima nude degustacije vina, vođene ture kroz vinograde i edukacija o procesu proizvodnje vina.
- *Camping* – U Baranji postoji i nekoliko kampova koji omogućuju miran boravak u prirodi.

Sa širokom paletom opcija, od hotela do rustikalnih seoskih kuća, Baranja nudi boravak u okruženjima koje spajaju tradicionalne vrijednosti sa suvremenim komforom.

2.1.2. Ugostiteljski objekti

Ugostiteljski objekti u Baranji spajaju lokalne specijalitete, vrhunska vina i gostoljubivost domaćeg stanovništva. Kroz spoj bogate ponude vina i lokalnih delikatesa ugostiteljski objekti predstavljaju srce regije.

- Restorani – Baranja ima veliki broj restorana koji nude tradicionalne baranjske specijalitete, uključujući proizvode poput *fiš paprikaša*, *kulena* i vina.
- Vinarije – Specijalizirani objekti za degustaciju vina koji omogućuju posjetiteljima kušanje lokalnih vina i baranjskih delicija.

Ugostiteljski sektor Baranje čini ključan dio regijskog identiteta jer posjetiteljima, osim delicija i vina, nudi priliku povezivanja s lokalnom kulturom i mjesnim načinom života. Baranja uspješno spaja svoju bogatu povijest s modernim trendovima u ugostiteljstvu time što stvara prostor gdje se susreću tradicija i inovacija.

Detaljan pregled ugostiteljskih objekata nalazi se posebno u prilogima (Prilog 4. Ugostiteljski objekti u Baranji, str. 120).

2.1.3. Vinski podrumi i vinogradi

Baranja koristi svoje povoljne klimatske uvjete i plodnu zemlju za uzgoj različitih sorti grožđa. Sorte grožđa su autohtone i međunarodne. Vinski podrumi, osim što proizvode kvalitetna vina, imaju edukacije o proizvodnji vina.

- Vinski podrumi – Vinarije imaju mogućnost za individualne posjete, vođene ture, degustacije i edukacije o vinima. Neki od poznatih vinarija su *Vinarija Josić* i *Vinarija Belje*.
- Degustacijski centri – Specijalizirani centri za degustaciju vina imaju mogućnost za kušanje i kupnju vina iz baranjske regije.

Baranja prikazuje svoju vinsku tradiciju kao odraz lokalne prirode i strasti za vinogradarstvom. Kroz vođene ture, degustacije i razgovore s vinogradarima, uči se sve od uzgoja grožđa do finalizacije vina.

Pomniji pregled vinarija prikazan je u prilogima (Prilog 6. Vinske kuće Baranje, str. 124).

2.1.4. Turističke zajednice i agencije

Turističke agencije i zajednice igraju ključnu ulogu u oblikovanju i promociji turističke ponude Baranje. Putem osmišljenih tura, manifestacija te suradnjom s lokalnim ugostiteljskim objektima i vinskim podrumima, agencije i zajednice omogućuju posjetiteljima da u potpunosti dožive Baranju.

- Turističke zajednice (*Turistička zajednica Osječko-baranjske županije*, *TZ Baranje*, *Turistička zajednica Općine Bilje* i *Turistička zajednica Općine Draž*) i turističke agencije (*Zlatna greda d.o.o. turistička agencija* i *Anima Travel Agency*) – Turističke zajednice i turističke agencije u ponudi imaju organizirane ture, aranžmane i pakete koji uključuju razne turističke aktivnosti na području Baranje. Postojale su još dvije turističke agencije – *Turistička agencija Zora* (Grabovac) i *Turistička agencija Galactica net* – koje danas više ne rade.

Posvećenosti baranjskih turističkih agencija i zajednica ogleda se putem pružanja kvalitetnih usluga, kao i njihov angažman u očuvanju i promicanju lokalne baštine. Isto tako, fokus im je i na inovativnim sadržajima i promociji Baranje.

2.1.5. Kulturni i rekreativni sadržaji

Spoj elemenata, poput biciklizma, vodenih sportova i kulturnih događaja, omogućuje posjetiteljima da dožive Baranju u svojoj punoj raskoši.

- Kulturna baština – Raznolika kulturna baština u Baranji nudi posjetiteljima uvid u lokalnu povijest, umjetnost i kulturu. Baština (prirodna, kulturna, povijesna i tradicijska) osnova je identiteta i osnova za razvoj turizma (Carić, 2006: 84).
- Rekreativni sadržaji – Rekreativni sadržaj Baranje uključuje pješačke staze, biciklističke staze i vodene sportove na rijeci Dravi, Dunavu i drugim vodama.

Sinergija između kulturne i rekreativne ponude obogaćuje turističku ponudu. Isto tako doprinosi i održivom razvoju regije (Demonja, 2012: 207). Time se stvara balans između očuvanja kulturne baštine i poticanja aktivnog turizma.

2.1.6. Prometna povezanost

Baranja, koja je po površini relativno mala, dobro je prometno povezana. Prometna infrastruktura uključuje mrežu cesta i autocesta. Obuhvaća i javni prijevoz, vodeni transport, parkirališta, biciklističke staze i zračne luke.

- Ceste i autoceste – Baranja je povezana s većim gradovima u Hrvatskoj putem dobro održavanih cesta i autocesta (Autocesta A5 Beli Manastir – Osijek i Koridor Vc (Paneuropska cesta) – Budimpešta – Osijek – Sarajevo – Ploče). Od lokalnih cesta ističu se ceste Čeminac – Grabovac, Popovac – Kamenac, Darda – Lug – Vardarac, Darda – željeznički kolodvor Darda, Kneževi Vinogradi – Kamenac – Karanac – Kozarac, Luč – Šumarina, Zeleno Polje – Petlovac itd.
- Javni prijevoz – Postoje autobusi, vlakovi (pruga MP 13A Osijek – Beli Manastir) i *taxi* prijevozi koji omogućuju pristup različitim dijelovima regije. Željeznički kolodvori nalaze se u Belom Manastiru, Čemincu i Dardi. Vlak iz

- Belog Manastira vozi prema Čemincu, Dardi i Osijeku (Dravski most). Željeznički putnički promet zbog prednosti (brzina, udobnost, ekološka prihvatljivost) postaje sve privlačniji oblik prijevoza za potrebe turizma, iako je još uvijek nedovoljno zastupljen u ukupnom prometu (Ćorluka, 2019: 86). Autobusni kolodvori nalaze se u Belom Manastiru (autobusi koji voze po čitavoj Baranji i do Osijeka) i u Osijeku. Osječki autobusni kolodvor je dobro povezan s okolnim gradovima u Slavoniji, kao i sa svim većim gradovima u Hrvatskoj. Od međunarodnih linija održavaju se redovni polasci za Švicarsku i Njemačku (Basel i Zürich). Ujedno, osječki autobusni kolodvor je najmoderniji u državi. Na kolodvoru se mogu osobno kupiti karte. Tamo se nalazi još i kiosk, parking za osobna vozila i *taxi*, garderobe, *WC* i objekti koji nude usluge hrane i pića.
- Parkirališta – Dostupna su parkirališta u blizini ključnih turističkih atrakcija i smještajnih objekata (npr. parkiralište kod Parka prirode Kopački rit).
 - Vodeni transport – U Baranji se nalazi pristanište za brodove u Batini. Postoje i riječni kruzeri koji iz smjera Vukovara i Iloka dolaze do Osijeka i Batine.
 - Biciklističke staze – Jedna od najpoznatijih biciklističkih staza je vinska cesta koja prolazi Banovim brdom. Osim vinske rute, ističu se i biciklističke staze koje prolaze kroz Park prirode Kopački rit.
 - Zračna luka – Na prostoru Baranje ne postoji zračna luka. Postoji Zračna luka Osijek (Klisa) koja je udaljena 20 km od Osijeka. Isto tako, u Osijeku je smještena Poslovno-sportska zračna luka (između Osijeka i Čepina) koja prihvaća male zrakoplove.

Iako je dobro prometno povezana, Baranja ima potencijal za unapređenje svoje povezanosti putem investicija u modernizaciju cesta i željeznice. Isto tako, ima mogućnost za razvoj novih prometnih poveznica, npr. obnavljanje piste u pustari Mirkovac.

2.1.7. Vodoopskrba

Baranjski vodovod je jedna od ključnih infrastruktura u Baranji jer opskrbljuje sva domaćinstva (uključujući i turističke smještajne kapacitete), industriju, i javne institucije

pitkom vodom. Vodoopskrbna mreža distributera *Baranjski vodovod d.o.o.* proteže se na šest jedinica lokalne uprave. To su Grad Beli Manastir, Općina Čeminac, Općina Kneževi Vinogradi, Općina Draž, Općina Popovac i Općina Petlovac (*Baranjski vodovod d.o.o.*, 2024). U sustavu vodoopskrbe su crpilište Prosine kod Kneževi Vinograda, crpilište Topolje kod Topolja i crpilište Livade kod Belog Manastira. *Baranjski vodovod d.o.o.* u planu ima dodatno proširenje svoje mrežu tako što planira poboljšanje tehnologija za obradu vode.

2.1.8. Širokopojasna tehnologija

Razvoj širokopojasne tehnologije u ruralnim mjestima započeo je relativno kasnije nego u urbanim dijelovima. U početku je širokopojasna veza bila dostupna prvenstveno putem *ADSL (Asymmetric Digital Subscriber Line)* tehnologije koja koristi telefonske linije za prijenos podataka. Međutim, s vremenom su se razvile modernije tehnologije. Od modernih tehnologija ističe se optički *Internet* i mobilni *Internet (4G/LTE/5G mreža)*. Projektom *WiFi4EU* (besplatan *Wi-Fi* za građane Europe) priključili su se Grad Beli Manastir i Općina Kneževi Vinogradi (Master plan turizma OBŽ, 2024). U Kneževi Vinogradima, u uređenom odmorištu za cikloturiste, nalaze se i tzv. *pametne klupe*. Ove klupe imaju pogodnosti poput besplatnog *Interneta* i *USB* punjena za uređaje.

Pored prirodnih karakteristika, kulturnog naslijeđa i vinskih podruma, Baranja je dobila na pozornosti od strane turista. Nabrojena infrastruktura je od presudne važnosti za razvoj turizma u regiji. Ova infrastruktura omogućava posjetiteljima kvalitetan boravak u Baranji.

2.2. Analiza smještajnih kapaciteta

Smještajni kapaciteti u Baranji igraju ključnu ulogu u razvoju turizma regije. Različitim oblicima smještaja, uključujući hotele, pansionere, apartmane, seoski turizam i kampove, Baranja ispunjava potrebe i preferencije različitih turističkih niša. Osječko-baranjska županija privlači veliki broj turista. U Baranji porast dolazaka u ljetnim mjesecima odskočio je na 4% više (u usporedbu s prethodnim godinama), a broj noćenja povećan je za 21%. Broj domaćih gostiju, u odnosu na prošlu 2023. godinu, bilježi povećanje od 11,6%. U Baranji pretežno borave domaći gosti, a slijede ih gosti iz Srbije, Njemačke,

Mađarske, Bosne i Hercegovine, Poljske i Austrije (TZ Osječko-baranjske županije, 2024). Broj gostiju iz SAD-a porastao je za gotovo 40%. Riječ je o gostima koji dolaze u Batinu riječnim kruzerima Dunavom. U nastavku mogu se vidjeti tablice po broju noćenja u Osječko-baranjskoj županiji.

Tablica 2. Noćenja u Osječko-baranjskoj županiji u razdoblju 2016. - 2023.

Red. br.	BROJ NOĆENJA U RAZDOBLJU 2016. – 2023.	
1.	Godina	Noćenja – ukupno
2.	2016.	178 826
3.	2017.	188 562
4.	2018.	202 287
5.	2019.	234 121
6.	2020.	119 298
7.	2021.	180 734
8.	2022.	240 401
9.	2023.	272 373

Izvor: Samostalna izrada autorice prema TZ Osječko-baranjske županije, 2024. godina

U tablici je vidljiv porast dolazaka turista. Broj dolazaka je naglo otpao 2020. godine zbog pandemije koronavirus, no nakon toga bilježi sve veći rast. Razlog tome je to da veliki broj turista traži boravak u ruralnom i prirodnom okruženju, daleko od urbanih mjesta.

Nadalje, prikazana je tablica gdje je vidljiv dolazak domaćih i stranih turista.

Tablica 3. Broj dolaska stranih i domaćih turista po lokalnim turističkim zajednicama u 2023. godini

Red. br.	TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA/OPĆINE /MJESTA	NOĆENJA DOMAĆI	NOĆENJA STRANI	UKUPNO
1.	TZ Osijek	82 313	78 507	160 820
2.	TZ Baranja	14 081	11 547	25 628

3.	TZ Bilje	8 503	6 603	15 106
4.	TZ OBŽ	5 171	4 636	9 807
5.	TZ Draž	1 276	1 093	2 369

Izvor: Samostalna izrada autorice prema TZ Osječko-baranjske županije, 2024. godina

Iz tablice je vidljivo da najveću posjećenost u županiji ima Grad Osijek. Bez obzira što TZ Draž bilježi najmanji broj noćenja, Općina i TZ Draž nastavljaju razvijati turizam putem različitih događanja i manifestacija te na taj način privlače sve veći broj posjetitelja.

Tablica 4. Ruralna naselja po broju noćenja u 2023. godini

Red. br.	MJESTO	BROJ NOĆENJA	BROJ DOLAZAKA
1.	Bizovac	9 354	2 130
2.	Kopačevo	7 913	4 904
3.	Karanac	7 699	4 312
4.	Čepin	6 316	3 942
5.	Bilje	4 775	2 058
6.	Tvrđavica	4 502	2 638
7.	Suza	2 409	1 420
8.	Lug	2 040	1 191
9.	Ribnjak	1 704	868
10.	Kneževi Vinogradi	1 613	704

Izvor: Samostalna izrada autorice prema TZ Osječko-baranjske županije, 2024. godina

Po broju noćenja u 2023. godini, u ruralnim naseljima, iz Baranje je njih šest u *TOP* deset. U nastavku slijedi analiza postojećih smještajnih kapaciteta u Baranji.

2.2.1. Hoteli

Baranja ima dva hotela koji pružaju različite razine udobnosti, od luksuznih apartmana (predsjednički apartmani) do povoljnijih opcija.

Najveći hotel se nalazi u Belom Manastiru – *Hotel Patria*. On je jedini hotel kategorije *četiri zvjezdice* u Baranji. U sklopu hotela se nalazi i *Etno selo Baranjski divani* (Hotel

Patria, 2024). Hotel je okružen s uređenom zelenom površinom i vanjskom terasom s *caffe barom*. Hotel ima 43 dvokrevetne sobe, 7 apartmana, 2 predsjednička apartmana, *wellness & fitness* centar, saunu, solarij i dvorane za kongrese i sastanke (Hotel Patria, 2024). U ponudi je i *all inclusive* za svadbene svečanosti. Veći hotel od onog u Belom Manastiru nalazi se u Osijeku – *Hotel Osijek*. Drugi hotel je *Hotel Lug* u istoimenom mjestu. Od soba imaju *superior room, standard twin, royal twin, royal tripple, royal twin with balcony, royal double with balcony i royal tripple with balcony* (Hotel Lug, 2024). U sklopu hotela nalazi se vinoteka i restoran. U hotelu se organiziraju različita događanja od strane domaćih vinara, kuharske radionice, vinske radionice, degustacijske večere i *mini* sajmovi u dvorištu.

2.2.2. Hostel

Hosteli su popularna vrsta smještaja koja se često koriste od strane putnika s ograničenim budžetom, posebno mladih i *backpackera*. *Hostel Pelmonostor* smješten je u Belom Manastiru. Raspolaze s 6 višekrevetnih soba kapaciteta ukupno 40 kreveta. U sklopu ovog hostela nalazi se i objekt od više odvojenih prostorija te je idealan za održavanje različitih edukativnih programa. *Hostel Zlatna Greda* ukupno nudi 46 ležaja (Master plan turizma OBŽ, 2024). Smještaj je idealan za sudionike *teambuilding* programa, škole u prirodi, bicikliste i sve zaljubljenike u prirodu.

2.2.3. Pansioni i sobe

Manji smještajni objekti pružaju privatnost i često su smješteni u tradicionalnim kućama. Tako se ističu pansioni *Pansion Jelić* u Bilju, *Pansion Capistro* u Kopačevu i restoran – pansion *Piroš čizma* u Suzi. Baranja nudi poveliki broj iznajmljivanja soba, a neke od njih su *Sobe Banac* u Branjin Vrhu, *Kostolić sobe za iznajmljivanje* u Gajiću, *Eva Šašlin sobe u domaćinstvu* u Dražu i dr.

2.2.4. Vikendice i apartmani

Sve popularniji su privatni smještaji kao što su vikendice i apartmani zbog svoje privatnosti i fleksibilnosti za goste. Vikendice su uglavnom u privatnom vlasništvu (namijenjene za osobne potrebe vlasnika, npr. privatni *party*), no vikendica *Vinarije Horvat*

služi za organizacije događanja poput *Sip & Paint*. Veliki broj apartmana nalazi se u Baranji, a neki od njih su *Apartmani Kovač* u Bilju, *Apartmani Tomšić* u Dardi, *Apartmani Čeliković* u Gajiću i dr.

2.2.5. Seoska domaćinstva

Tradicionalni seoski turizam u Baranji uključuje smještaj u seoskim kućama, gdje posjetitelji imaju mogućnost uživanja u prirodi i lokalnoj kulturi. *Seljačko domaćinstvo Bakine čarolije* u Karancu nudi mogućnost smještaja koji gleda na domaće životinje, a najpoznatiji je *Kokotel – Hotel za koke*. Po pitanju smještaja u seoskim kućama, ističe se *Seosko domaćinstvo Citadela* u Vardarcu, *Seoski turizam Vaš* u Kopačevu, *Jurini Dvori Seosko gospodarstvo* u Kneževi Vinogradima i dr.

2.2.6. Kampovi

Kampovi omogućuju blizak kontakt s prirodom i često su popularni među ljubiteljima *outdoor* aktivnosti. Imaju osnovne sadržaje kao što su priključci za kampere, sanitarni čvorovi i zajedničke prostorije. U Baranji postoji *Camping Suza Baranje* u Suzi i *Kamp odmorište Family* u Kopačevu.

Iz analize smještajnih kapaciteta Baranje vidljivo je da u Baranji najviše ima seoskih domaćinstava, pansiona, soba i apartmana. Ovi smještajni kapaciteti razvijaju se u skladu potražnje turističkog tržišta. Sve veći broj posjetitelja traži boravak u ruralnom okruženju koji je udaljen od gradske vreve. Ostali smještajni kapaciteti, poput hotela i kampova, ne zaostaju s najtraženijim oblicima smještaja.

2.3. Potrebe i mogućnosti za razvoj infrastrukture

Infrastruktura u turizmu odnosi se na sve fizičke, organizacijske i tehničke objekte te opremu koja podržava rad turističkog sektora. Infrastruktura je presudna za uspjeh i razvoj turističke destinacije jer omogućuje posjetiteljima da istražuju destinaciju. Bez odgovarajuće infrastrukture turizam ne može učinkovito funkcionirati (Gržinić, 2019: 91). Poboljšanje infrastrukture u Baranji moglo bi značajno povećati turizam i zadovoljstvo

posjetitelja u tom području. U nastavku se nalazi sažetak potreba i mogućnosti za razvoj infrastrukture u Baranji.

2.3.1. Povećanje smještajnih kapaciteta

S obzirom na sve veći broj turista potrebno je povećati smještajne kapacitete, uključujući luksuzne hotele, *boutique* hotele, pansioni, hostele, seoski turizam i kampove. Potrebno je ponuditi raznolik smještaj prilagođen potrebama i budžetu turista. Isto tako, cilj bi trebao biti i renoviranje starih kuća.

2.3.2. Poboljšanje prometne povezanosti

Posebnu pozornost treba posvetiti i obnovi prometnica (proširenje autocesta i lokalnih cesta), razvoju javnog prijevoza (poboljšanje povezivanja autobusnih i željezničkih linija Baranje s većim gradovima, npr. Beograd, Novi Sad, Sarajevo, Zagreb, Budimpešta) te razvoju biciklizma.

2.3.3. Unapređenje turističkih sadržaja i atrakcija

Razvijanjem novih turističkih središta i turističkih atrakcija povećala bi se kvaliteta regije. Istodobno, potrebno je poboljšavanje kvalitete usluga turističkih atrakcija (Ljubičić, 2016: 35). Fokus mora biti i na ulaganju u obnovu kulturnih i prirodnih znamenitosti te na razvoju muzeja. Potrebno je poboljšanje rekreacijske infrastrukture (razvoj golf terena, biciklističkih staza i kampova).

2.3.4. Poboljšanje marketinške strategije

Povećanjem potencijala Baranje, kao turističke destinacije na domaćem i inozemnom tržištu, proizlazi od točnih i preciznih informacija o atrakcijama, smještajnim kapacitetima i aktivnostima.

Naglasak treba biti stavljen i na razvoj marketinških kampanja (ulaganje u marketing i oglašavanje putem *Interneta*, društvenih mreža i turističkih sajmov). Također, razvijanjem digitalnih vodiča, mobilnih aplikacija i *web* stranica pružaju se korektna informacije o regiji, mjestima za posjetiti i mjestima za boravak.

2.3.5. Održivi razvoj i zaštita okoliša

Poticanjem očuvanja prirodnih resursa razvio bi se turizam koji ne bi štetio okolišu. Promicanjem održivog turizma, turizam se razvija u skladu s održivim načelima i ekološkom odgovornošću (Vidak i Sindik, 2015: 299). Također, korisno bi bilo razvijanje edukativnih programa za turiste i Baranjske o važnosti zaštite okoliša i održivih praksi u Baranji. Primjena ekoloških praksi u gradnji može dovesti do boljeg upravljanja smještajnim i turističkim aktivnostima.

2.3.6. Tehnološka osnovica u turizmu

Širenjem internetske mreže poboljšao bi se pristup *Internetu* i digitalnim uslugama u baranjskom ruralnom području. Napredak u sigurnosti podataka za *online* rezervacije i informacije o posjetiteljima potiče lojalnost kod istih. Ulaganje u sveobuhvatnu infrastrukturu (razvoj i širenje širokopojasnog *Interneta* po cijeloj regiji) te razvoj mrežnih sustava (npr. rezervacijski sustavi smještaja i implementacija suvremenih rješenja za planiranje putovanja i rad s turistima) bitni su čimbenici.

Razvoj infrastrukture u Baranji ključan je za unapređenje turističke privlačnosti i zadovoljstva posjetitelja. Povećanje smještajnih kapaciteta, unapređenje prometne povezanosti, razvoj turističkih sadržaja, jačanje marketinške strategije, održivi razvoj i poboljšanje informacijske i komunikacijske tehnologije ključni su faktori za uspješan razvoj turizma u Baranji.

3. POSEBNI OBLICI TURIZMA

Turizam posebnih oblika u Baranji uključuje nekoliko specifičnih segmenata koji privlače posjetitelje svojim jedinstvenim karakteristikama i ponudom. U nastavku će biti izdvojeno nekoliko ključnih posebnih oblika turizma koji su razvijeni u ovom kutku Hrvatske.

3.1. Ruralni i eno-gastronomski turizam

Ruralni turizam je vrsta turizma koja se fokusira na posjete i aktivnosti u ruralnim područjima izvan grada. Turizam danas predstavlja jednu od najdinamičnijih svjetskih društvenih procesa i institucija s interaktivnim sudionicima (Gržinić, 2014: 16). Ruralni turizam karakterizira poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo i druge djelatnosti povezane s korištenjem prirodnih resursa. Ruralni turizam nudi posjetiteljima priliku da iskuse život na selu, boravak u prirodi, bave se poljoprivredom i upoznaju tradiciju lokalnog mjesta (Krajnović, 2011: 31). Ruralni turizam uključuje različite aktivnosti i usluge specifične za ruralna područja. Isto tako, često integrira elemente održivog razvoja i zaštite okoliša. Seoski (ruralni) turizam u Baranji spaja prirodne resurse, kulturnu baštinu i jedinstvenu gastronomsku ponudu. Posjetitelji u Baranji imaju priliku za opuštanjem u prirodnom okruženju, upoznavanjem lokalne kulture i tradicije te uživanje u autentičnoj hrani i vinu.

U tablici mogu se pronaći, uz izdvojeni Kopački rit i Banovo brdo, ostale prirodne znamenitosti Baranje.

Tablica 5. Prirodni resursi Baranje

Red. br.	KRAJOBRAZNE VRIJEDNOSTI BARANJE	
1.	Grad Beli Manastir	Šećeransko jezero Lajmir.
2.	Općina Bilje	Park prirode Kopački rit, Biljsko jezero.
3.	Općina Čeminac	Nacionalna šuma Koha.
4.	Općina Darda	Jezero Đola.
5.	Općina Draž	Plaža Draž, Topoljski dunavac (Puškaš), Stari Dunav kod

		Batine, rukavci Šarkanja i Vrblje, rukavac Nijagara, jezero Bučka, živi tok rijeke Dunav kod Batine, Zeleni otok.
6.	Općina Jagodnjak	U sastavu Općine ne nalaze se prirodne atrakтивности.
7.	Općina Kneževi Vinogradi	Banovo brdo, izletište u Suzi.
8.	Općina Petlovac	Rekreacijsko jezero Balažica u Luču, Petlovačko jezero.
9.	Općina Popovac	Gagino brdo, surduk Studenac, park Marie Kristine u Kneževu.

Izvor: Samostalna izrada autora prema službenim *web* stranicama nabrojanih Općina i Grada Beli Manastir, 2024. godina

Spoj prirodnih resursa i kulturne baštine čine ruralni turizam Baranje zanimljivijim. Po pitanju ruralnog turizma, Baranja se može pohvaliti i nagradama. Baranja je osvojila dva puta nagradu (2019. i 2017. g.) *Turistički cvijet – kvaliteta za Hrvatsku* u kategoriji *Destinacija godine*.

Kulturna baština Baranje može se razvrstati prema materijalnoj i nematerijalnoj.

Nematerijalna uključuje tradicionalnu glazbu (tamburaški sastavi, npr. *Vino i tambure*), folklor (npr. *Baranjski bećarac*), gastronomija (*kulen*, vina, sirevi, pogače), običaji (npr. *Isplesavanje majpana*) i manifestacije (npr. *Vinski bor maraton*).

Materijalna baština Baranje uključuje povijesne objekte (npr. *Dvorac Eugena Savojski* i *Srpska pravoslavna crkva Vavedenja Presvete Bogorodice* u Kneževi Vinogradima), arheološka nalazišta (npr. nalazište u Belom Manastiru), etno muzeji (*Etnološki centar baranjske baštine* u Belom Manastiru), spomenici (npr. *Spomenik Batinskoj bitci* u Batini) i tradicionalne kuće (npr. kuće u Kopačevu i Duboševici) i itd. (Floričić i dr., 2019: 34). Spisak materijalne i nematerijalne kulturne baštine može se pronaći u prilogu (Prilog 3. Registar kulturnih dobara u Baranji, str. 117).

3.1.1. Smještaji u seoskim domaćinstvima

Smještaji u seoskim domaćinstvima Baranje imaju udobne prostore s naglaskom na tradicionalnu arhitekturu. Popratni dio ponude su domaći proizvodi i brojne aktivnosti poput vožnje bicikla.

- Seoske kuće – Posjetitelji mogu boraviti u tradicionalno uređenim kućama ili na imanjima koje daju uvid života na selu.
- Etno selo – U slučaju Baranje, Etno selo Karanac, nudi smještaj u autohtonim građevinama koja dočaravaju prošla vremena.

Jedinstveni uvid u lokalnu kulturu i tradiciju dio su ponude u seoskim domaćinstvima. Ulaganje u kvalitetu usluga i njezinu infrastrukturu dodatno se povećava privlačnost Baranje. Baranja se time postavlja kao konkurencija na tržištu drugim ruralnim regijama.

3.1.2. Poljoprivredne aktivnosti

Poljoprivreda u Baranji čini temelj ekonomije. Poznata po plodnoj zemlji i povoljnim klimatskim uvjetima, regija koristi svoje prirodne resurse radi uzgoja vinove loze, voća, povrća i bavljenja stočarstva (Čalić, 1986: 711). Od mogućnosti sudjelovanja u poljoprivrednim aktivnostima, istuču se berba grožđa i drugih voća te proizvodnja vina kao turističke aktivnosti.

- Berba grožđa i drugog voća – Mogućnost sudjelovanja u berbi grožđa, jabuka, krušaka, šljiva ili lješnjaka u određeno vrijeme. Od voća se prave kompoti, rakije, džemovi i drugi proizvodi.
- Proizvodnja vina – Opcija sudjelovanja u preradi vina.
- Ratarstvo – Uzgoj žitarica, poput pšenice i ječma, ključna je poljoprivredna aktivnost koja osigurava osnovne prehrambene sirovine.
- Uzgoj uljarica – Suncokret je uljarica koja se uzgaja u Baranji.
- Govedarstvo i svinjogojstvo – Uzgoj mesa i mlijeka doprinosi lokalnoj proizvodnji i prehrambenoj industriji Baranje.
- Uzgoj pčela – Proizvodnja meda i drugih pčelinjih proizvoda (npr. izrada svijeća od voska, prodaje se kao turistički proizvod).

- Uzgoj povrća – Uzgajanje različitih vrste povrća poput rajčice, paprike i krumpira. Primjenjuju se ekološke metode koje minimiziraju utjecaj na okoliš (npr. *Eko gospodarstvo Orlov put*).
- Cvjećarstvo – Uzgoj ukrasnih biljaka i cvijeća za lokalnu prodaju i ukrašavanje domaćinstava i drugih objekata.

Baranja ima bogatu tradiciju vinogradarstva, ratarstva i stočarstva. Baranja se istaknula kao značajna poljoprivredna regija (Čalić, 1986: 711). Putem održivog razvoja, kao i modernizacijom tehnika proizvodnje i podrške lokalnim poljoprivrednicima, Baranja pridonosi socijalnoj i ekonomskoj stabilnosti lokalnih zajednica.

3.1.3. Aktivnosti u prirodi

Od prostranog močvarnog područja pa sve do brdskih predjela, Baranja nudi široki spektar mogućnosti za bavljenje aktivnostima u prirodi. Vanjske aktivnosti doprinose razumijevanju i očuvanju prirodnih resursa Baranje.

- *Hiking* i *trekking* – Organizirane šetnje kroz baranjske brežuljke i šume.
- Biciklizam – Vožnja biciklima kroz slikovite rute koje prolaze vinogradima, poljima i Parkom prirode Kopački rit.
- Jahanje – Mogućnost jahanja konja ili ponija kroz ruralna područja.
- Promatranje ptica – Kopački rit je dom brojnim vrstama ptica što ga čini idealnim za *birdwatching*.
- Ribolov – Rijeke Dunav i Drava te manji kanali omogućuju rekreativni ribolov.
- Vodeni sportovi – Mogućnost iznajmljivanja kanua i kajaka na rijekama Drava i Dunav.
- Lov – Sezonski lov namijenjen svim ljubiteljima lova, a nekolicina lovačkih društava u Baranji to i omogućava.

Aktivnosti u prirodi značajno doprinose atraktivnosti Baranje. Da bi se osigurala zaštita prirodnih resursa potrebno je uključiti adekvatne strategije. Ključno je ulaganje u educiranje posjetitelja i provođenje politike očuvanja okoliša.

3.1.4. Kulturni sadržaji

Kulturni sadržaji u Baranji obuhvaćaju sve od sudjelovanja u manifestacijama i događanjima do priredbi i radionica izrada suvenira. Sve kulturne aktivnosti, koje spajaju utjecaje različitih kultura i povijesnih perioda, pružaju posjetiteljima raznoliki sadržaj.

- Tradicionalne manifestacije i događanja – Posjećivanje lokalnih manifestacija i događaja, festivala vina, žetvenih svečanosti i dr.
- Izrada suvenira – Radionice na kojima se uči o tradicionalnim zanatima poput tkanja, lončarstva ili rezbarenja u drvu.
- Koncerti, predstave i folklor – U Baranji, u sklopu raznih događaja i manifestacija, često se održavaju koncerti i predstave (npr. koncerti za *Najveću hrvatsku fišijadu*, predstave na *Tarda Fest* i u Gradsko kazalište Beli Manastir te folklor na manifestaciji *Baranjski bećarac*).

Baranjske kulturne aktivnosti predstavljaju komponentu očuvanja i promociju kulturne baštine. Osim što ove aktivnosti interaktivne, one jačaju lokalne zajednice regije.

3.1.5. Gastronomske radionice

Gastronomske radionice igraju ključnu ulogu u promicanju lokalne kulinarske tradicije. Doprinose i očuvanju te valorizaciji lokalne kulture i kuhinje (Alilović, 2015: 117). Ove radionice obogaćuju baranjsku turističku ponudu.

- Priprema tradicionalnih jela – Mogućnost pripremanja domaćih delicija poput *fiš paprikaša*, *šarana na rašljama*, *čobanca*, *kulena* i domaćih peciva i kolača.
- Degustacija domaćih proizvoda – Organiziranje degustacija vina, sireva, meda i ostalih domaćih proizvoda.
- Proizvodnja sira i ostalih mliječnih proizvoda – Sudjelovanje u proizvodnji sireva, jogurta i ostalih mliječnih proizvoda.
- Radionice pečenja kruha, izrade marmelade i džemova – Seoska domaćinstva imaju radionice o pečenju kruha s naglaskom na upotrebu lokalnih sastojaka, dok se džemovi i marmelade prave od svježeg voća.

- Radionice pripreme rakije – *Kneževa kušaonica* u Kneževi Vinogradima nudi radionice u procesu destilacije rakije.

Sudjelovanjem u raznim gastronomskim radionicama, kao što je priprema lokalnih delicija, posjetitelji stječu praktično znanje i uvid u tradiciju koja oblikuje gastronomiju ove regije.

Gastronomija iz Baranje predstavlja kulinarski identitet regije. Korištenje svježih i lokalnih sastojaka u pripremi hrane te manifestacije i događaji posvećeni gastronomiji postaju sredstvo za povezivanje lokalnog stanovništva i posjetitelja. Baranja je prepoznatljiva po nekoliko glavnih jela, suhomesnatim proizvodima, mliječnim proizvodima, prilozima i dodatcima, desertima i vinima (Alilović, 2015: 109). Glavna jela Baranje reflektiraju spoj različitih utjecaja od mađarskih i otomanskih do autohtonih recepata. U nastavku su izdvojeni glavni specijaliteti.

- Fiš paprikaš – Tradicionalno je riblje jelo kuhano u kotliću, napravljeno od različitih vrsta ribe (najčešće šarana, soma ili smuđa), s dodatkom mljevene crvene (ljute i slatke) paprike, luka, bijelog vina i drugih začina. Poslužuje se uz domaće rezance.

Slika 27. Fiš paprikaš

Izvor: Vlastiti

Fiš paprikaš postao je prepoznatljiv i izvan granice Baranje. Mnogi restorani i ugostiteljski objekti nude ovaj specijalitet. Često se priprema i u okviru lokalnih manifestacija i događanja. Ovo jelo postalo je sinonimom za Baranju zahvaljujući mljevenoj crvenoj paprici.

Slika 28. Mljevena paprika

Izvor: Vlastiti

Mljevena paprika je jedan od ključnih začina Baranje. Ova paprika je poznata po bogatom okusu i intenzivnoj boji. Osim što se koristi u *fiš paprikašu*, koristi se i u pripremi *čobanca* i izradi *kulena*.

Uz mljevenu crvenu papriku, karakteristična je i osušena crvena paprika. Na trjemovima lokalnih kuća mogu se pronaći svežnjevi osušene crvene paprike. Također, ona može biti dodatak *fiš paprikašu*.

- Pileći paprikaš – Osim *ribljeg paprikaša*, Baranjski prave i *pileći paprikaš* (zamjena ribi, procedura pravljenja je slična).
- Čobanac – Gulaš od miješanog mesa (najčešće govedine, svinjetine i divljači) s puno začina, uključujući crvenu papriku. Kuha se u kotliću.
- Perkelt – Gulaš od mesa, često peradi (piletine ili puretine) ili riječne ribe (som), kuhan s lukom, paprikom, rajčicom i drugim začinima. Obično se poslužuje s tjesteninom.
- Cigan pečenje – Jelo koje se priprema na roštilju ili otvorenom plamenu. Obično se koristi meso (svinjetina ili janjetina) koje se marinira s raznim začinima i povrćem.
- Šaran u rašljama – Šaran se priprema na otvorenoj vatri između drvenih duguljastih rašalja. Prije pečenja, šaran se marinira u mješavini začina i ulja.

Slika 29. Šaran u rašljama

Izvor: Vlastiti

Šaran u rašljama ističe se po prirodnom okusu ribe i dimljenim notama. Uz *fiš paprikaš*, *šaran u rašljama* može se pronaći na različitim manifestacijama poput *fišijada*.

Svako jelo sa sobom nosi utjecaj prošlih vremena i različitih kultura. Bilo da se radi o začinjenim jelima, tradicionalnim specijalitetima ili jelima od divljači, baranjska kuhinja je obogaćena lokalnim i stoljetnim receptima.

Suhomesnati proizvodi Baranje ističu se kao autentični predstavnici lokalne kuhinje. Ovi proizvodi su pravljani na bazi najboljih sastojaka, prema stogodišnjim receptima (Alilović, 2015: 111). Razvijaju se u skladu s tradicionalnim metodama sušenja i dimljenja.

- Baranjski kulen – Suhomesnati proizvod napravljen od najkvalitetnijeg svinjskog mesa i začina, uključujući papriku i češnjak. *Kulen* se suši i zrije nekoliko mjeseci.
- Kulenova seka – Slična *kulenu*, ali tanja kobasica koja se suši kraće vrijeme.
- Čvarci – Komadići prženog svinjskog sala, hrskavi i aromatični. Poslužuju se kao grickalica ili dodatak drugim jelima.
- Slanina – Slanina je jedna od cijenjenih suhomesnatih proizvoda Baranje. Proces pripreme sastoji se od soljenja, začinjavanja, dimljenja i sušenja.

- Kobasice – Kobasice nastaju usitnjavanjem odabranih komada svinjskog mesa uz dodatak začina i mljevene crvene paprike.
- Švargla – Vrsta mesne kobasice koja se pravi od mljevenog mesa (najčešće svinjetine), masti, začina (ponekad se stavlja češnjak ili crni papar).
- Krvavica – Kuhana kobasica napravljena od krvi, iznutrica i drugih dodataka.
- Mast – U Baranji je poznata svinjska mast. Ona se polako topi i kuha, često uz dodatak začina kao što su paprika, češnjak i sol. Baranjski svinjsku mast predstavljaju kao delikatesu tako što je namažu na kruh, posole i na to nadodaju mljevenu crvenu slatku i/ili ljutu papriku.

Slika 30. Suhomesnati proizvodi

Izvor: Vlastiti

Baranjski suhomesnati proizvodi su više od obične hrane. Oni predstavljaju simbol stogodišnje tradicije. Kako je Baranja poznata po obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG) – ponajviše oni koji proizvode suhomesnate proizvode i mljevenu papriku – izdvojen je prilog s popisom svih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji se bave proizvodnjom suhomesnatih proizvoda, mljevene paprike, meda, orašastih plodova itd. (Prilog 5. Obiteljski poljoprivredni objekti u Baranji. str. 121).

Uzgajanje stoke je praktična primjena u svakodnevnom životu Baranjaca. Uz suhomesnate proizvode, Baranja je poznata i po mliječnim proizvodima. Mliječni proizvodi idu idealno uz *kulen* ili kobasice.

- Baranjski sir – Različite vrste sireva koje uključuju svježi sir, dimljeni sir i sir u ulju. Često se pripremaju od kravljeg ili kozjeg mlijeka.
- Kajmak – Vrsta mliječnog proizvoda slična gustoj kremi, često poslužena uz kruh ili kao dodatak jelima.

- Jogurt – Prirodni jogurt koji se proizvodi od domaćeg mlijeka.
- Vrhnje – Domaće kiselo vrhnje koje se redovito koristi u pripremi jela.

Slika 31. Domaći mliječni proizvodi

Izvor: Vlastiti

Osim što su mliječni proizvodi bogati nutritivnim sastojcima, mnogi lokalni poljoprivrednici uzgajaju stoku čime doprinose gospodarstvu regije.

Kako je baranjska gastronomska ponuda raznolika, tako ona uključuje različite priloge i dodatke koji obogaćuju jelovnike restorana. Prilozi i dodatci neizostavan dio su svake kuhinje domaćinstva u Baranji (Mrkonjić, 2018: 1). Najpoznatiji dodatak i prilog je ajvar.

- Ajvar – Tradicionalni namaz od pečene crvene paprike, patlidžana, češnjaka i začina. Obično se poslužuje uz mesna jela ili kao namaz na kruhu.
- Zimnica – Poznata kao i *turšija*, neizostavan je dio zimske prehrane. U zimnicu se stavlja mrkva, kupus, paprika, krastavci itd.
- Peka – *Peka* predstavlja način pripreme jela koji uključuje kuhanje mesa i povrća ispod metalnog poklopca. Ova metoda pripreme jela često se koristi za pripremu jela od janjetine, svinjetine ili ribe. Kao prilog poslužuju se krumpiri ili neko drugo povrće koje se kuha zajedno s mesom ili ribom.
- Pečena paprika – Pečene paprike služe kao prilog uz mesna jela. Mogu se puniti mliječnim dodacima poput kajmaka ili vrhnja.

S bogatom raznolikošću okusa i teksture, prilozi i dodatci oblikuju lokalnu kuhinju Baranje. Nabrojani prilozi i dodatci čine svakodnevnu prehranu Baranjaca raznovrsnijom.

Kruh i peciva pripremaju se od lokalnih sastojaka. Domaći kruh peče u krušnim pećima (Mrkonjić, 2018: 2). Uz domaći kruh, poznate su još i *langošice* te pogače.

- Domaći kruh – Pečen u krušnoj peći, često s dodatkom sjemenki ili začina.
- Pogača – Tradicionalni kruh, često s dodatkom čvaraka ili sira.
- Langošice – *Langošice* se poslužuju kao brza hrana ili užina. Mekane su iznutra, a hrskave izvana.
- Pite – Baranjske pite peku se u tankom tijestu i često su punjene sirom, krumpirom ili nekim drugim povrćem.

Slika 32. Pogača

Izvor: Vlastiti

Domaći kruh, pogača, *langošice* i razne pite uvijek se nalaze na stolovima tijekom obiteljskih proslava i blagdana.

Deserti su više od završetka obroka. Oni predstavljaju izvor okupljanja od onih obiteljskih do svečanih. Baranjski deserti često uključuju pite i kremaste kolače.

- Pita od jabuka – Tradicionalni kolač s tankim slojevima tijesta punjenog naribanim jabukama, cimetom i šećerom.
- Orahnjača i makovnjača – Rolade od dizanog tijesta punjene orasima ili makom.
- Krafne – Nazivaju se još i *krofne* ili *pokladnice*. U Baranji su najpopularnije za vrijeme poklada, buša i maškara. Pune se domaćim pekmezom.

- Kremšnita – Iako nije baranjski specijalitet, kremšnita se često priprema i u ovom kraju. Kremšnita se pravi od hrskavog tijesta s bogatom kremom.
- Gomboce – Poznate kao *knedle sa šljivama*, u Baranji se tradicionalno nazivaju *gomboce*.
- Taške – Punjeno tijesto koje se jede s preljevom ili umakom.
- Medenjaci – Keksi od meda i drugih začina koji su karakteristični kao blagdanska slastica i mogu se pronaći u prodaji na sajmovima u predbožićno vrijeme.
- Pita od višanja – Delicija od domaćih višanja koja se peče u hrskavom tijestu.
- Mađarica – Popularna poslastica na Balkanu koja je poznata po svojoj kremastoj teksturi.

Slika 33. Domaći kolači

Izvor: Vlastiti

Baranjske slastice obično su slatke, ali imaju i drugu teksturu poput kiselkastosti. Isto tako, od velike su važnosti za kulturni identitet Baranje.

Baranja ima bogatu vinsku tradiciju koja seže još od rimske vladavine. Vinogradarstvo Baranje, osim što ekonomski pridonosi regiji, doprinijelo je razvoju enoturizma. Istaknuta su bijela vina, crvena vina, desertna vina, ružičasta i pjenušava vina.

Specifične karakteristike tla i klima doprinose stvaranju vina. Bijela vina u Baranji odlikuju svježinom i voćnim notama.

- Graševina – *Graševina* je najzastupljenija bijela sorta u Baranji. Ovo vino karakterizira svježina, voćna aroma, često s notama zelene jabuke, kruške i limuna. Suho je i osvježavajuće. Ide uz lagana jela od ribe (npr. šaran), piletine te povrtna salate.
- *Chardonnay* – *Chardonnay* iz Baranje može biti različitih stilova, od svježih i voćnih do punih i bogatih s notama tropskog voća, vanilije i maslaca. Dobro se slaže s ribom, bijelim mesom i kremastim umacima.
- Pinot Sivi (*Pinot Grigio*) – Ovo vino često je svježije i lagano s voćnim notama kruške, jabuke i citrusa. Može imati i blage cvjetne arome. Ide uz lagane tjestenine, riblje specijalitete i salate.
- *Sauvignon Blanc* – *Sauvignon Blanc* iz Baranje poznat je po svojim izraženim aromama citrusa, zelene jabuke i ponekad po noti paprike. Slaže se s kozjim sirom, zelenim povrćem i laganim ribljim jelima.
- Rajnski Rizling (*Riesling*) – Baranjski *Riesling* ima voćne note i ugodnu kiselost. Ide uz azijsku kuhinju, riblje specijalitete te svinjska jela.
- *Muscat Ottonel* – Ova sorta vina poznata je po svojim intenzivnim aromama grožđa, cvijeća i začina. Slaže se uz voćne salate, različite vrste sira te desertima od voća (npr. tart od limuna ili kolači s bobičastim voćem).

Bijela vina, osim što simboliziraju kvalitetu, stavljaju Baranju na vinsku mapu Hrvatske i Europe. *Graševina*, kao najzastupljenija bijela sorta, posebno se ističe svojom kvalitetom.

Osim bijelih vina, Baranja je poznata i po crvenim. Crvena (u Baranji nazivana i *crna vina*) vina prožeta su aromama začinskih i voćnih nota.

- Frankovka – *Frankovka* je karakteristična crvena sorta u Baranji. Ovo vino je poznato po svojim aromama tamnog voća, poput trešnje i šljive. Ponekad sadržava i začinske note. *Frankovka* ide uz jela od crvenog mesa, divljači te uz zrele sireve.
- *Cabernet Sauvignon* – *Cabernet Sauvignon* poznat je po intenzivnim aromama crnog ribiza, tamne čokolade i začina. Odležava u hrastovim bačvama što dodaje jedinstvenost okusa (Čalić, 1986: 569). Ide uz jela od crvenog mesa i mesne specijalitete s roštilja.

- Merlot – *Merlot* je vino s mekanim taninima i aromama crvenog i crnog voća, poput trešnje, šljive i kupine. Dobro se slaže s tjesteninom, jelima od peradi i blagim sirevima.
- Pinot Crni (*Pinot Noir*) – *Pinot Noir* iz Baranje ima laganiji okus s notama crvenog voća poput maline i jagode te je bogat s blagim začinskim aromama. Ide uz piletinu, svinjetinu i jela od gljiva.

Najzastupljenija crna sorta u Baranji je *Frankovka*, ali druge sorte poput *Merlota* i *Cabernet Sauvignona* pridonose raznolikosti vinske ponude crnih vina.

Desertna vina posebna su kategorija vina. Izdvajaju se sa svojim slatkim i bogatim ukusom. Ova vina nastaju od grožđa koje je podvrgnuto posebnom postupku proizvodnje.

- Traminac – *Traminac* je aromatično vino s izraženim cvjetnim i voćnim notama, često s notama ličija, ruže i tropskog voća. Može biti suho, polusuho ili slatko. Slaže se uz azijsku kuhinju, začinjena jela i razne deserte.
- Ledena berba – *Ledena berba* proizvodi se od grožđa koje se bere i preraduje na temperaturama ispod nule. Ovo vino je izrazito slatko, s bogatim aromama meda i suhog voća. Slaže se s desertima, sirevima s plavom plijesni i voćnim salatama.

Danas, desertna vina imaju uzlet u svijetu eno-gastronomske ponude. Desertna vina Baranje također pridonose eno ponudi regije.

Ružičasta vina, osim estetske privlačnosti, poznata su po svojim cvjetnim i voćnim aromama. I u Baranji proizvođači stvaraju ružičasta vina – *Rosé*.

- *Rosé* – *Rosé* vina iz Baranje su lagana i osvježavajuća, često s aromama jagode, maline i ruže. Proizvode se od sorti kao što su *Frankovka*, *Chardonnay*, *Cabernet Sauvignon*, *Merlot* i *Pinot Noir*. Ova vina idu uz lagane salate, riblje specijalitete i jela od piletine.

Baranjski vinari posvećuju sve više pozornosti proizvodnji ove sorte vina. Ružičasta vina predstavljaju unikatan spoj elegantne estetike i raznolikosti ukusa. Napravljena od

raznoliki sorti grožđa te njihova sposobnost da se prilagode različitim jelima, *Rosé* vina okarakterizirana su visokom kvalitetom.

Pjenušava vina predstavljaju simbol proslava i uživanja. Ova vina idu uz različita jela, od laganih predjela do deserta.

- Pjenušac – Pjenušava vina iz Baranje proizvode se metodom šampanjca ili *charmat metodom* (proizvodnja u čeličnim tankovima). Ova vina su svježja i imaju voćnu i cvjetnu teksturu. Idu uz riblje specijalitete.

Od pjenušavih vina najpopularniji je talijanski *Prosecco*. No, pjenušac na prostoru Baranje odražava kvalitetu i inovaciju lokalnih vinara u eno-gastronomskoj ponudi.

Treba istaknuti još i proizvodnju rakije koju proizvodi *U.P.R.I.V.* (Udruga proizvođača rakije iz voća) *Kneževa kušaonica* iz Kneževih Vinograda i *Rakija s Goldberga* iz Popovca. *Kneževa kušaonica* proizvodi rakije i vrhunske likere koji se rade po recepturi staroj 100 godina.

Rakije su destilirana alkoholna pića koja se obično proizvode od fermentiranog voća. Osim što Baranja ima raznoliku vinsku ponudu, ističe se i nekoliko sorti rakija koje služe kao aperitivi prije ručka i/ili večere.

- Šljivovica – Klasična rakija od šljive koja se slaže s pečenim mesom, suhomesnatim proizvodima i tvrdim sirom.
- Dunjevača – Rakija od dunje poznata je po svojoj voćnoj aromi i blagom okusu. Ide uz kolače.
- Kruškovac – Rakija blagog i slatkastog okusa koja ide uz voćne salate i riblje specijalitete.
- Jabukovača – Rakije od jabuka imaju naglasak na sočnosti voćnog okusa i blagoj začinskoj noti. Slažu se uz pite od jabuka, sireve i pečenu piletinu.
- Rakija od kajsija (marelica) – Ova rakija ima blagu, voćnu aromu, a ide uz kremaste deserte i piletinu u umacima.
- Lozovača – Rakija koja se proizvodi od grožđa, često od ostataka vinove loze. Ide uz jela od pečenog mesa, sireve te suhomesnate proizvode.

- Travarica – Pravi se od raznih ljekovitih trava i biljaka, a okus rakije uključuje note mente, majčine dušice, ružmarina i drugih začina. Slaže se uz začinjena jela pravljen na roštilju te deserte koji sadrže sastojke kao što su cimet i klinčić.

Rakije sadrže voćni ton i/ili začinske arome. Odlično se uparuju s gastronomskom ponudom Baranje, a poslužuju se u tzv. *čokanjčićima* (staklena čaša za rakiju).

Likeri su alkoholna pića koja se proizvode od alkoholne baze (rakija ili votka). Uključuju razne sastojaka kao što je šećer, voće, bilje, čokolada, orašasti plodovi i začini. Uz rakiju, u Baranji se proizvode i likeri.

- Liker od višnje – Ovi likeri su slatki i intenzivno voćni. Idu uz kremaste sireve, voćne salate i deserte poput čokoladnih torti.
- Orahovača – Likeri koji su poznati po blago začinskim notama, a slažu se uz sireve i pečena jela.
- Medica – Naziva se još i *medovača* ili *liker od meda*. *Medica* je slatka i aromatična, često s dodatkom začina poput cimeta ili klinčića. Može se poslužiti uz voćne deserte.
- Liker od borovnice – Naglasak ovog likera je na slatkim i kiselim notama borovnice. Ide uz voćne pite, a može se upotrijebiti i kao dodatak desertima.
- Liker od kupine – Kao i liker od borovnice, liker od kupine je slatkastog i kiselog okusa. Slaže se uz voćne torte i sireve. Koristi se kao i dodatak u raznim koktelima (npr. *Berry Martini*).
- Tiran – Biljni liker koji sadrži 34 samonikle bilje koje rastu u baranjskom podneblju. *Tiran* se pravi u manjim količinama i nije namijenjen za masovnu proizvodnju.

Likeri su raznolika alkoholna pića koja obogaćuju baranjsku gastronomsku ponudu. Kroz različite vrste lika – od voćnih do biljnih – gastronomski asortiman Baranje je kvalitetan i raskošan.

Eno-gastronomski turizam u Baranji nudi posjetiteljima uživanje u najboljim vinima i autohtonoj domaćoj kuhinji te upoznavanje tradicijske baštine i kulture kraja. Obilje

delicija, kvaliteta vina i dobri domaćini čine Baranju izvrsnim odredištem za sve ljubitelje gastronomije i vina.

3.2. Sportski i rekreativni turizam

Sportski turizam je oblik putovanja koji je motiviran sportskim aktivnostima ili događajima. Rekreativni turizam odnosi se na korištenje slobodnog vremena kako bi se poboljšalo fizičko i mentalno zdravlje (Vrtiprah, 2001: 70). Baranja ima dobre uvjete za sve ljubitelje sporta i rekreacije. Odvojena je i zasebna tablica u prilogima sa sportsko-rekreacijskom ponudom Baranje (Prilog 9. Sportsko-rekreacijski sadržaj Baranje, str. 127).

U produžetku se nalazi ponuda Baranje po pitanju sportsko-rekreacijske ponude.

3.2.1. Vodeni sportovi na rijekama Dunav i Drava

Rijeke Drava i Dunav pružaju brojne mogućnosti za odmor i uživanje u prirodi. Popularne *outdoor* aktivnosti uključuju vožnju kanuom, ribolov, jedrenje i promatranje ptica. Ove rijeke doprinose bioraznolikosti regije (bogat ekosustav i staništa za mnoge biljne i životinjske vrste). Isto tako, danas su sve popularnija riječna putovanja Dunavom (Pókó, 2022: 26). Riječna krstarenja, unazad par godina, postala su popularna turistička aktivnost. Najviše turista dolazi iz Sjedinjenih Američkih Država.

3.2.2. Cikloturizam

Baranja je idealna za cikloturizam zbog svojih ravnih i brežuljkastih terena, kao i slikovitih cesta koje prolaze kroz vinograde, šume i uz rijeke. Jedna od poznatijih biciklističkih ruta je *EuroVelo 6 – Dunavska ruta* (Master plan turizma OBŽ, 2024). To je međunarodna biciklistička ruta koja prolazi kroz Baranju. Isto tako poznate su i biciklističke staze Kopačkog rita.

3.2.3. Hiking

Ova regija ima brojne pješačke staze. Bansko brdo je poznato po svojim vinogradima i ima nekoliko pješačkih staza. Isto tako, Kopački rit i plaža u Dražu imaju svoje šetnice.

Stazama, koje prolaze kroz Kopački rit, posjetitelji mogu uživati u promatranju ptica i drugih divljih životinja.

3.2.4. Lovni turizam

Baranja je poznata i po svojim lovištima i mogućnostima za lovni turizam. Lovišta oko Kopačkog rita, uz organizirane ture, imaju u ponudi lov na divljači kao što su jeleni i divlje svinje te lov na fazane. U prilogima je vidljiv popis svih lovačkih društava Baranje (Prilog 7. Lovačke organizacije u Baranji, str. 125).

3.2.5. Ribolov

Regija je bogata vodama pogodnim za sportski ribolov. Rijeke Dunav i Drava poznate su po bogatstvu ribljih vrsta te su idealne za sportski ribolov (Pókó, 2022: 38). Mnogi ribnjaci u Baranji imaju uvjete za ribolov. Sunčane dane, na ribnjacima oko Kopačkog rita i Puškaša, Baranjski vole iskoristiti za ribolov. Popularna mjesta za ribolov još su Stara Drava, Barbara kanal, Lanka, Jezero Đola, Mala Đola, Čokaš, Gmajna, Halasica, Borođ, Mrtvaja, Šećeransko jezero, Grabovački kanal, Mirkovački kanal, Marinkova bara, Tatina bara, Čeminac novi i stari, Luska bara, Lerencova bara, Dravica, Farkaš Topolje, Karoca, Luški kanal, Šiblje, Bodonja, Gakovac, Vir bara, bara Janči rit, bara Ajzekan, bajer Mladičnjak, Biljsko jezero. Detaljniji prikaz ribičkih društava nalazi se u prilogima (Prilog 8. Ribička udruženja u društva u Baranji, str. 126).

3.2.6. Sportski centri

Sportski centar Kneževi Vinogradi ima razne sportske sadržaje, uključujući nogometna igrališta, teniske terene i dvorane za unutarnje sportove. Ističe se i Nastavno sportska dvorana u Belom Manastiru sa svojom sportskom ponudom.

3.2.7. Jahanje

Konjički klub *Hercules* nudi tečajeve jahanja i turističkog jahanja za početnike i iskusne jahače, kao i vođene ture kroz baranjske šume i polja.

3.2.8. *Fitness* na otvorenom

U nekoliko baranjskih naselja postavljeni su vanjski *fitness* parkovi s opremom za vježbanje na otvorenom (npr. pored Osnovne škole Kneževi Vinogradi). Lokalne zajednice često organiziraju grupne aktivnosti kao što su *yoga*, aerobik i pilates na otvorenom. U Belom Manastiru nalazi se teretana *Taurus Gym*, a i mjesto Petlovac ima svoju teretanu.

Baranja je destinacija koja ima raznolike mogućnosti za bavljenjem sportskih i rekreacijskih aktivnosti. Kombinacijom aktivnog odmor s krajobraznim vrijednostima i kulturnom baštinom, Baranja privlači veliki broj posjetitelja.

3.3. Ekoturizam

Ekoturizam je jedinstveni oblik turizma koji je usmjeren na posjećivanje prirodnih područja s ciljem zaštite okoliša, promicanja održivog razvoja te edukacije turista o prirodnim resursima i lokalnom okolišu. Pored ove prednosti ekoturizam, kao i ostali oblici turizma, otvara mogućnosti za stvaranje bolje ekonomske uspješnosti. To se odnosi na zapošljavanje novih zaposlenika te ostvarivanje sredstva za financiranje i upravljanje zaštićenim prirodnim područjima (Ćurić, 2010: 98). Ekološki turizam u Baranji usmjeren je na očuvanje prirodnih resursa, zaštitu okoliša, podršku lokalnim zajednicama i očuvanje kulturne baštine. Regija nudi brojne primjere ekoturizma kroz razne inicijative, projekte i aktivnosti koje imaju naglasak na odgovoran i ekološki prihvatljiv turizam.

3.3.1. Edukativne radionice

Kopački rit je jedno od najvažnijih močvara u Europi. Park ulaže u zaštitu ekosustava i staništa. Informacijski centar nudi obrazovne programe o educiranju važnosti očuvanja močvara.

Obilasci promatranja ptica imaju minimalan utjecaj na okoliš, a educiranjem stavlja se fokus na važnost o zaštiti prirode. Turističko razgledavanje Parka prirode Kopački rit, putem broda (ekološko prihvatljivo upravljanje brodom), smanjuje se utjecaj na okoliš.

3.3.2. Organska poljoprivreda

Etno selo Karanac koristi lokalno uzgojene sastojke i promovira organsku poljoprivredu. Edukativne radionice posjetiteljima omogućuju edukacije o tradicionalnim metodama proizvodnje hrane, tkanja i drugih zanata. Smještajni kapaciteti uređeni su u skladu s ekološkim standardima. *OPG Matijević* iz Karanca ima fokus na ekološku poljoprivredu, proizvodnju vlastite hrane i korištenje obnovljivih izvora energije. Isto tako, mnoga seoska domaćinstva u Baranji uključuju održive prakse poput kompostiranja i recikliranja.

3.3.3. Vinarije s održivim praksama

Vinarija Josić koristi ekološke metode uzgoja vinove loze, minimizira uporabu pesticida i kemikalija te promovira održivu proizvodnju vina. *Vinarija Belje* posvećena je održivoj poljoprivredi, s naglaskom na očuvanje tla, smanjenje otpada i korištenje obnovljivih izvora energije. Vinarije imaju u ponudi ture posvećene edukaciji posjetitelja (Čalić, 1986: 569). Te edukacije odnose se na održive prakse u vinogradarstvu i proizvodnji vina.

3.3.4. Ekološki smještaj i infrastruktura

Baranjska eko drvena kuća (Zlatna Greda) je ekološki smještaj koji nudi posjetiteljima boravak u prirodnom okruženju uz minimalan utjecaj na okoliš, koristeći pritom obnovljive izvore energije i ekološki prihvatljive materijale.

Baranja uspostavlja ravnotežu između turizma i zaštite okoliša. Uspostavlja tu ravnotežu na način tako što čuva prirodne resurse, podupire lokalno gospodarstvo i educira posjetitelje.

4. RAZVOJNE PERSPEKTIVE TURIZMA U BARANJI

Razvoj Baranje vezan je uz njezine prirodne resurse, kulturnu baštinu, geostrateški položaj i društveno-gospodarski potencijal. Strategije razvoja imaju za cilj promicanje poljoprivrede, turizma i održivi razvoj.

4.1. Uključenost lokalne zajednice i partnerstva

Uključivanje lokalne zajednice i uspostavljanje partnerstava ključni su elementi za uspješan razvoj i održivost turizma. Ova suradnja može značajno utjecati na kvalitetu turističke ponude. Isto tako, može utjecati na očuvanje kulturnih i prirodnih resursa te opći socio-ekonomski razvoj regije.

U nastavku se nalazi pomniji pregled kako lokalna zajednica i partnerstva kreiraju imidž Baranje.

- Uloga lokalnih zajednica

Baranjski poštuju kulturna i prirodna bogatstva te doprinose njihovoj zaštiti i očuvanju. Lokalne zajednice Baranje organiziraju različite priredbe, folklorne nastupe, izložbe i sl. te time obogaćuje turističku ponudu (Škiljan, 2014: 13). Aktivno sudjelovanje lokalnih zajednica u Baranji povećava prihod kroz turizam i srodne djelatnosti.

Kako bi se povećalo sudjelovanje lokalnih zajednica u razvoj turizma Baranje, važno je organiziranje radionica i obuka za lokalno stanovništvo o načinima na kojima mogu sudjelovati u turističkim aktivnostima.

Isto tako, potrebno je uključivanje predstavnika lokalnih zajednica u proces planiranja turističkih inicijativa. Koristi od turizma imaju i lokalna poduzeća. Poticanjem i razvojem novih lokalnih poduzeća kao što su restorani, suvenirnice i smještaj, stavlja se naglasak na raznovrsniju turističku ponudu Baranje.

- Uloga partnerstava

Suradnja može povećati kvalitetu i kvantitetu turističkih usluga omogućavanjem integracije znanja i vještina između različitih organizacija. Suradnja s turističkim

agencijama i zajednicama, udrugama i medijima razvija se vizija Baranje kao turističke destinacije. Slično tome, partnerstva također mogu osigurati alternativno financiranje putem zajedničkih ulaganja i donacija (npr. korištenje *EU* fondova).

Nekoliko je i načina da se uspostavi partnerstvo. Uspostava partnerstva uključuje suradnju s turističkim organizacijama (Master plan turizma OBŽ, 2024). Obuhvaća i kreiranje lokalnih klastera te koprodukciju s turističkim organizacijama.

- Suradnja s turističkim organizacijama – *TZ Baranja* surađuje s nacionalnim i međunarodnim turističkim organizacijama gdje se kreiraju marketinški materijali i brošure koje ističu ono najbolje od Baranje.
- Partnerstva s privatnim sektorom – Isto tako, *TZ Baranja* uspostavlja partnerstva s hotelima, restoranima, vinarijama i ostalim pružateljima turističkih usluga za promicanje turizma.
- Kreiranje lokalnih klastera – Formiranje klastera (koalicija) koji uključuju različite regionalne institucije, poput organizacije za zaštitu okoliša, kulturne institucije i poslovne udruge, radi suradnje i promocije Baranje.

Integracija resursa, znanja i iskustva različitih aktera iz turističkog sektora ojačava prepoznatljivost Baranje. Takva koordinirana strategija osigurava održivost te dugoročan razvoj turizma u Baranji.

U nastavku, mogu se pronaći primjeri iz prakse tj. primjeri uključenja lokalnih zajednica i primjeri partnerstava.

- Primjeri uključenja lokalnih zajednica – Lokalna zajednica Karanca organizira događaje kao što su *Zimski vašar* i *Proletni vašar* radi predstavljanja svoje baštine i proizvoda i promoviranja lokalne kulture ovog kraja.
- Primjeri partnerstava – Suradnja vinarija i turističkih zajednica omogućuje vinske ture i degustacije koje privlače ljubitelje vina (npr. *Vinarija Josić* i *TZ Baranje*). *Zlatna greda d.o.o. turistička agencija* surađuje s *JU PP Kopački rit*. Promoviraju održivi turizam i zaštitu prirodnih resursa.

Ovi primjeri suradnje ukazuju na promociju održivog turizma u Baranji. Sudjelovanje lokalne zajednice i stvaranje suradnje ključ je uspješnog razvoja turizma u Baranji. Aktivnim sudjelovanjem lokalnih zajednica i suradnjom s različitim organizacijama turizam, Baranje se promovira na način da se zaštite prirodni i kulturni resursi.

4.2. Održive paradigme u turizmu

Održive paradigme imaju za cilj održiva načela u poslovanju, društvenim aktivnostima i upravljanju okolišem. Njima se postiže ravnoteža između okoliša, gospodarstva i društva (Johan i dr., 2015: 21). Načelo održivosti podupire razvoj i provedbu održivih praksi u različitim sektorima, uključujući turizam.

Baranja, sa svojom tradicionalnom kulturnom baštinom i povijesnom pozadinom, može osigurati mogućnost korištenja održivih paradigmi. Razvojem ekološki prihvatljivih smještajnih kapaciteta (hoteli, kampovi, pansioni) i održivog prijevoza (bicikli, električna vozila, javni prijevoz) Baranja može imati predispozicije za bolji održivi turizam. S obzirom na bogate vodne resurse u Baranji, pravilno upravljanje vodama postalo je ključno za zaštitu rijeka i močvara.

Putem edukacija lokalnog stanovništva i posjetitelja (npr. edukacije u *Prezentacijsko-edukacijskom centru Tikveš* o recikliranju i smanjenju upotrebe plastike) ukazuje se na važnost o sprječavanju onečišćenja prirode u Baranji. Važnost obnovljivih izvora energije postaje sve izraženije. Energetska učinkovitost, poput korištenja obnovljivih izvora energije (sunce i vjetar), potiče razvoj zelene energije u smještajnim objektima, restoranima i drugim turističkim sadržajima Baranje.

Održivi turizam, upravljanje vodama, odlaganje otpada i energetska učinkovitost može doprinijeti održivom razvoju regije od čega će imati koristi svi dionici. Ove paradigme ne samo da pomažu u očuvanju prirodne i kulturne baštine, već također pružaju dugoročne gospodarske i društvene koristi Baranji.

4.3. Očuvanje kulturne i povijesne baštine

Kulturna baština obuhvaća sve fizičke i nematerijalne aspekte kulturnih dobara koje su značajne za identitet, povijest, i tradiciju određenih zajednica ili nacija. To nasljeđe uključuje artefakte, spomenike, građevine, običaje, jezike, tradiciju i znanja koja se prenose s koljena na koljeno i oblikuju kulturu i povijest. Povijesna baština je sva materijalna i nematerijalna dobra koja imaju kulturnu, arhitektonsku ili povijesnu pozadinu (Nikočević, 2012: 24). Očuvanje kulturno-povijesne baštine u Baranji od velike je važnosti u smislu očuvanja regionalnog identiteta, jačanja turističkih potencijala i prenošenja kulturne baštine budućim generacijama. Baranja je bogata kulturnom i povijesnom baštinom, koja uključuje arheološka nalazišta, tradicionalne građevine i povijesne eksponate.

- Arheološka nalazišta – Jedno od primjera arheoloških nalazišta je ono u Belom Manastiru. Tijekom izgradnje nove zaobilaznice (2020. g.) pronađeni su ostaci naselja iz čak 4 razdoblja (od bakrenog doba pa sve do početka novog vijeka).
- Neolitska naselja – Ova nalazišta svjedoče o drevnim civilizacijama koje su naselile Baranju i predstavljaju važan dio arheološke baštine. U neposrednoj blizini Osnovne škole Kneževi Vinogradi otkriveni su ostaci starčevačkog naselja (5500. – 4500. g. pr.n.e.) i sopotske kulture (4500. – 3500. g. pr. n.e.).

Slika 34. Ostatci sopotske kulture u Kneževi Vinogradima

Izvor: Vlastiti

Neolitska naselja Baranje ukazuju na dobru geografsku poziciju koja je omogućila ljudima bavljenjem poljoprivredom, lovom i ribolovom.

- Tradicionalna gradnja – Tradicionalne kuće i gradnje u Baranji (npr. Kneževi Vinogradi i Kopačevo) reflektiraju arhitektonsku baštinu Baranje koja je izrađena od lokalnih materijala (crvena cigla, drvo, blato i slama).
- Dvorci – Povijesne zgrade poput dvoraca u Baranji (npr. dvorac u Tikvešu) koriste se kao prostor za kulturne manifestacije čime se odražava kulturni identitet.
- Kulturni događaji i manifestacije – Baranja je regija bogate kulturne baštine koja svoju tradiciju, običaje i folklor njeguje i promiče kroz razne priredbe, događaje i manifestacije. Ova događanja ne samo da okupljaju lokalno stanovništvo, već privlače i brojne turiste.

Očuvanjem kulturno-povijesnih objekata Baranja ističe svoju povijest i baštinu. Obnova i očuvanje kulturne baštine preduvjet su za otvaranje novih radnih mjesta. Suradnja s arhitektima i konzervatorima može osigurati obnovu i održavanje kulturne baštine. Priroda, kulturno nasljeđe, a posebno arhitektura, čine turističke resurse Europe (Vrtiprah, 2006: 279). Isto tako, potrebno je provođenje marketinške kampanje za promicanje važnosti kulturne baštine Baranje na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

5. STUDIJA SLUČAJA – KNEŽEVI VINOGRADI

Kontinentalni, odnosno ruralni (seoski) turizam se u selu i Općini Kneževi Vinogradi počeo ubrzano razvijati početkom 21. stoljeća. Lokalno stanovništvo je prepoznalo gastronomski i vinski turizam kao mogućnost zarade i u konačnici kao zanimanje.

5.1. Turističke atrakcije i ponuda

Kneževi Vinogradi, centar istoimene baranjske Općine, nalazi se na 45°45'N geografske širine sjeverno od ekvatora i na 18°44'E geografske dužine istočno. Naselje je smješteno na dodiru lesne terase i široke naplavne ravni u blizini Banovog brda. Na taj način omogućeno je korištenje tri prirodne cjeline što je doprinijelo bogatstvu naselja (Alilović, 2015: 26). Jedan od najstarijih zapisa o selu je Pečuški Kaptol iz 1357. godine. Pečuški Kaptol objavio je reambulaciju posjeda *Zeuleus* (danas Kneževi Vinogradi; mađ. *Herceg-Szóllós*). Vjerojatno je selo *Suljoš* (*Szóllós*) dobilo prefiks *Herceg* (*Kneževi*) po tadašnjem vlasniku Petru II Hercegu, jednom od potomaka loze Hercega Sečujskih (Sečuj je današnje selo Dunaszekco u Mađarskoj). Tako je selo Kneževi Vinogradi među Baranjcima često zvano *Suljoš*, a njegovi stanovnici *Suljošanin/Suljošanka*.

Općina, županija i država uložile su znatna sredstva u komunalnu infrastrukturu sela (ceste, kanalizaciju, vodoopskrbu, rasvjetu, plin, besplatan *Wi-Fi* u centru sela itd.) kao jedan od preduvjeta za razvoj turizma. Ruralni turizam se u selu Kneževi Vinogradi počeo razvijati početkom 21. stoljeća (Alilović, 2015: 26). *Simbol* sela je u nazivu sela – *Vinogradi* – tako da je i grozd u grbu Općine Kneževi Vinogradi. Prefiks sela *Kneževi* za sada koriste dva gospodarska subjekta (*Kneževi Parkovi* i *Kneževa kušaonica*).

Ipak, natkriveno bure i parni stroj su itekako zanimljivi simboli sela, kao i tri crkve i beljski podrum. Selo Kneževi Vinogradi je karakteristično po tome što ima tri crkve – reformatsku, katoličku i pravoslavnu (Hunjadi, 1993: 10). Danas je službeni naziv kalvinske župe u Kneževi Vinogradima *Reformatska crkvena Općina Kneževi Vinogradi*, pravoslavne *Srpska pravoslavna crkva Vavedenja Presvete Bogorodice*, a katoličke je *Rimokatolička crkva Svetoga Mihovila Arkandžela*.

Uzgoj vinove loze na Banovom brdu odvija se još od rimskog doba. Rimljani su Banovo brdo nazivali *Mons Aureus (Zlatno brdo)*. Zasluga za uzgajanje vinove loze prepisuje se vinskom caru Probu (rimski car Marcus Aurelius Probus, 276. – 282. g.) koji je sadio vinograde uz Rajnu i Dunav. Vinogradarstvo u Baranji je toliko značajan da se, po oslobođenju od Turaka (1687. g.), grozd stavlja u grb Baranjske Županije. U periodu od 1890. do 1893. godine vinogradi su opustošeni napadom filoksere (lisne uši). Stari vinski podrum *Belje* spominje se prvi put u opisima Mohačke bitke (1526. g). U njemu su tada boravili turski vojnici Sulejmana Veličanstvenog, kada je ovaj prostor korišten u svrhu konjušnice i barutane. Donja etaža je korištena kao tamnica s preko 1 200 četvornih metara. Danas je ovaj podrum najveći podrum u Hrvatskoj. Na gornjoj etaži podruma nalazi se ukupno 71 velika bačva od slavonskog hrasta, a od toga ih je 17 kapaciteta 10 000 litara, a ostalih 54 kapaciteta 2 000 litara. Tu je smješten vrhunski arhiv u kojoj se nalazi preko 20 000 boca, a među njima najstarije iz 1949. godine (Alilović, 2015: 26). U sklopu podruma nalazi se i kušaonica vina gdje uz stručno osoblje i vodstvo, posjetitelji mogu kušati i upoznati se s beljskim vinima. Vinski podrum je obnovljen 2009. godine stoljetnom ciglom uvezenom iz Beča. U njemu i danas odležavaju najbolja beljska vina. Vina koja se proizvode jesu *Graševina, Chardonnay, Frankovka, Pinot Crni, Merlot, Cabernet Sauvignon*.

Slika 35. Stari beljski podrum

Izvor: Vlastiti

Godine 1963. podiže se nova vinarija s linijom za flaširanje vina i podrumom kapaciteta 3,2 miliona litara. Ta je vinarija zatvorena 2011. godine. Nova beljska vinarija iznad Kamenca otvorena je 2011. godine. S 247 metalna spremnika ima kapacitet 8 miliona litara. Ona se nalazi na turističko-vinskoj cesti Kneževi Vinogradi – Karanac – Kotlina – Kamenac na području Općine Kneževi Vinogradi.

Slika 36. Napuštena vinarija Belje

Izvor: Vlastiti

U selu imaju još jedna vinarija *Vina Alexander* čiji se podrum nalazi u selu Kamencu. Vinarija je bila dobitnik brončane povelje u kategoriji vinskog turizma za nagradu *Suncokret ruralnog turizma Hrvatske 2021*. Rakiju proizvode *U.P.R.I.V.* (Udruga proizvođača rakije iz voća) sa svojom *Kneževom kušaonicom* u industrijskoj zoni. SRC Kneževi Vinogradi je dovršen krajem 70-tih godina prošlog stoljeća i stalno se razvija, renovira i nadograđuje. SRC raspolaže olimpijskim bazenom (s velikim toboganom) i jednim manjim (mali tobogan) za djecu. Oba bazena renovirana su 2017. godine. Ovo je jedno od najposjećenijih mjesta tijekom ljetnih mjeseci i sezone kupanja. Iako, Osječani imaju svoju *Kopiku (Copacabana)*, njihovo najdraže mjesto za kupanje je ipak ovdje. Postoji kutak za djecu i veliko bure pretvoreno u ljetni šank gdje se prodaju pića i brza hrana poput *langošica* i pogačica s čvarcima. Tu se održavaju i škole plivanja, natjecanja u odbojci na pijesku, grupni posijeti (*teambuliding*) i druge aktivnosti na otvorenom (Alilović, 2015: 100). Mogu se iznajmiti i ležaljke. Na ulazu u SRC obično se nalaze manji štandovi gdje lokalno stanovništvo prodaje kuhani kukuruz, breskve, lubenice i sl. U sklopu SRC je i *Restoran Panon* sa širokom ponudom gastronomskih specijaliteta.

Slika 37. SRC Kneževi Vinogradi

Izvor: Vlastiti

U sklopu restorana renovirana je (2017. g.) *Svečana sala Iris*. Sala je kapaciteta preko 200 sjedećih mjesta (Alilović, 2015: 100). I danas se tu održavaju svadbe, koncerti, proslave i zabave, dočeci Nove godine (prema Julijanskom i Gregorijanskom kalendaru), svečani objedi, likovne kolonije, predavanja i ostale manifestacije s različitim povodima. Ispred SRC-a nalazi se parking koji ima i pumpe za električna vozila. Uz *Restoran Panon*, u selu se nalazi *Pizzeria Papica* (danas zauzima i prostor nekadašnjeg popularnog kafića među mlađom generacijom – *Caffe bar Cheers*), *Caffe bar Bono* te *Pekarnica Edi*.

Slika 38. Restoran Panon

Izvor: Vlastiti

Odmah uz cestu, na ulazu iz pravca sela Karanca, s desne strane je smješten *OPG Petar Dobrovac* (bivši motel/restoran *Baranja*) nadaleko poznat po prvoklasnom *kulenu* i kobasicama. Većina domaćinstava i danas sama proizvodi baranjski *kulen*, kobasicu, slaninu, šunku, švarglu, krvavicu i ostale mesne prerađevine. Neke su uglavnom naglašeno ljute, tako da se posjetitelje i goste mora upozoriti na tu činjenicu.

U selu im veći broj registriranih pravnih i fizičkih osoba upisanih u upisnik proizvođača u ekološkoj proizvodnji poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda poput *OPG Šarošković*. Ovaj OPG osvojio je *Zlatnu medalju za kulenovu seku* na manifestaciji *S kobasicom u Europu* (15. – 17. ožujka 2024. g.) u mjestu Sveti Petar u Šumi. Ovaj OPG dobio je i titulu *Prvaka svijeta u nadijevanju kobasice na beku*. Uz ove nagrade, Općina Kneževi Vinogradi dobila je i nagradu *Suncokret ruralnog turizma Hrvatske – Sunflower Award* (23. veljače 2023. godine).

U mjestu Kneževi Vinogradi organizira se nekoliko događanja, a svi su oni detaljno opisani u tablici koja se nalazi u nastavku.

Tablica 6. Turistička zbivanja u Kneževi Vinogradima

Red. br.	MANIFESTACIJE I DOGAĐANJA U KNEŽEVI VINOGRADIMA
1.	<i>Baranja Wine & Walk</i>
	Manifestacija koja se održava na vidikovcima Banovog brda. Jedna je od najpoznatijih vinskih manifestacija gdje sudionici šetaju rutom dugom 14 km.
2.	Malonogometni turnir
	Svake godine NK Borac organizira Malonogometni turnir u Kneževi Vinogradima na betonskom igralištu gdje se natječu mlađi pioniri, seniori i veterani. Za 1., 2. i 3. mjesto dijele se nagrade (novčane svote, pehari i medalje) i proglašavaju najbolji strijelac i golman turnira. Turnir se može pratiti na tribinama kod igrališta, a gledatelji mogu uživati uz ponudu pića, sjemenki, hamburgera, pečenih kobasica itd.
3.	Fišijada
	U sklopu Malonogometnog turnira, NK Borac organizira i tradicionalnu Fišijadu. Na parkingu ispred nogometnog stadiona bude preko 60 kotlića, a zabava se održava u velikom šatoru postavljenom za tu prigodu. Dijele se nagrade za 1., 2., 3., 4. i 5. mjesto, a sudionici uživaju uz živu glazbu. Bez tombole Fišijada ne prolazi.
4.	<i>Gator Fest – Festival dobrog vina</i>
	Festival koji traje tri dana. Program je upotpunjen sajmom vina, danima otvorenih vinskih podruma, izložbama, koncertima, dramskim predstavama, etno sajmom te umjetničkim i etno radionicama.
5.	Kneževi Advent
	Turistička zajednica Baranje u suradnji s Općinom Kneževi Vinogradi i tvrtkom Kneževi parkovi, organizirala je 11.

	<p>prosinca 2016. godine Kneževi Advent (po prvi put u sklopu Adventa u Baranji). Svake godine program je popraćen radionicama božićnih ukrasa, nastupima KUD-ova i vrtića te koncertima.</p>
6.	<p style="text-align: center;">Suljoško ljeto</p>
	<p>U sklopu ove manifestacije, tijekom srpnja i kolovoza, organiziraju se različiti događaji poput noćnog kupanja uz koktele, tematske i glazbene večeri, turnir u odbojci na pijesku i sl.</p>
7.	<p style="text-align: center;"><i>Sip & Paint</i></p>
	<p>Na ovom događaju sudjeluju umjetnici iz različitih područja kao što su fotografija, grafika, kiparstvo, klesarstvo i slikarstvo.</p>
8.	<p style="text-align: center;"><i>GlinArt – Festival zemlje i čovjeka</i></p>
	<p>Cilj ovog događaja je nastavljanje tradicije i očuvanja kulturne baštine kraja u odnosu na zemlju, povezivanje sa suvremenim, održivim i društveno prihvatljivim načinom gradnje i života putem edukacijske radionice.</p>
9.	<p style="text-align: center;">Dani Baranjskog Bauhauasa</p>
	<p>Događaj je poznat po tome što kombinira suvremenu umjetnost, kreativnost i multikulturalnost lokalne zajednice.</p>
10.	<p style="text-align: center;">Maskenbal u Kneževi Vinogradima</p>
	<p>Maskenbal se u Kneževi Vinogradima organizira svake godine. Maskenbal ili tzv. maškare uvijek kreću ispred Osnovne škole prema zgradi Općine gdje se predstavljaju uz glazbeno-scenski program. Nakon spaljivanja Fašnika, maškare odlaze prema bazenima gdje ih čeka zabava i dodjeljivanje nagrada za najbolju masku.</p>

	Prvi svibanj – Praznik rada u Kneževi Vinogradima
11.	Prvi svibanj (prvi maj) u Kneževi Vinogradima tradicionalno se slavi na Sportsko-rekreacijskom centru Kneževi Vinogradi. U program je uvijek uključen vožnja kajakom, ribolov, gastronomska ponuda Restorana Panon, dječji napuhanac i živa glazba.
	Izložba kolača u Kneževi Vinogradima
12.	Udruga Mađarska udruga mladeži <i>Hercegszöllösi Mihály</i> i Srpsko kulturno društvo Prosvjeta svako ljeto redovno održavaju izložbe kolača.
	Isplesavanje majpana
13.	Mađarska udruga mladeži <i>Hercegszöllösi Mihály</i> organizira ovu kulturno-edukativnu manifestaciju svake godine u lipnju ispred Doma kulture Kneževi Vinogradi.
	<i>International Borac Cup</i>
14.	Ova dvodnevna manifestacija okuplja djecu uzrasta od 10 godina iz različitih država. Datuma 24. i 25. kolovoza 2024. godine održan je 6. <i>International Borac Cup</i> , a sudjelovalo je 32 ekipe iz šest država (Hrvatska, Srbija, Bosna i Hercegovina, Mađarska, Slovenija i Slovačka).
	<i>KvinArt</i>
15.	Cilj simpozija je razvoj i poticanje umjetnosti kroz stvaranje umjetničkih djela, razmjena iskustva, međusobno druženje, kao i približavanje kulturno-umjetničkih sadržaja mještanima Kneževi Vinograda, cijeloj Općini, pa i Baranji.
	Dalmatinska večer SRC Kneževi Vinogradi
16.	Dalmatinska večer organizira se u sklopu noćnog kupanja te bude popraćena dalmatinskim pjesmama, ribljim specijalitetima s gradele i bevandom.

17.	Gong zvučna kupka SRC Kneževi Vinogradi
	Opuštanje uz zvukove gonga na luft madracima u bazenu ili na ležaljka na travnatim površinama.
18.	Ivanjski dani
	Srpsko kulturno društvo Prosvjeta i KUD Živojin Žiko Mandić organiziraju Ivanjske dane, a program se uvijek sastoji od branja ivanjskog cvijeća, pletenja, književne večeri te smotre dječjeg folklora. Ova kulturna društva organiziraju i promocije knjiga, likovne kolonije i različite tribine.
19.	<i>Cocktail Party</i> SRC Kneževi Vinogradi
	U ljetnim mjesecima na suljoškim bazenima organizira se <i>Cocktail Party</i> . Za atmosferu bude zadužen <i>DJ</i> , a posjetiteljima u ponudi je dostupan razni izbor koktela.
20.	Večer dobre glazbe
	U Restoranu Panon organizira se koncert gdje nastupaju domaći baranjski glazbenici uz druge pjevače narodne glazbe i opere.
21.	Izložba ručnih radova i ikona u Kneževi Vinogradima
	Prikaz raznovrsnih radova od tkanine, keramike, drvenih predmeta i razne dekoracije.
22.	Memorijalni turnir u povlačenju konopa Balint Šoja
	Događaj je u organizaciji Udruge starih sportova Suljoš. U natjecanjima sudjeluju timovi iz Hrvatske i Mađarske.
23.	Čajanka s tombolom
	Mađarska udruga mladeži <i>Hercegszöllösi Mihály</i> održava Čajanku s tombolom svake godine u Svečanoj sali Iris.

Izvor: Samostalna izrada autorice prema Alilović (2015).

Događanja u Kneževi Vinogradima su zanimljiva i raznovrsna jer se vidi uključenost lokalne zajednice od strane mađarskih, srpskih i hrvatskih udruga. U Kneževi Vinogradima registrirano je nekoliko smještajnih kapaciteta, a tablica sa svim smještajnim kapacitetima nalazi se u prilogima (Prilog 10. Opcije za boravak u Kneževi Vinogradima, str. 128).

Po pitanju sportsko-rekreacijske ponude, izdvaja se SRC Kneževi Vinogradi. SRC Kneževi Vinogradi posjeduje dva bazena. Jedan za djecu dubine 0,3 m, a drugi olimpijskih dimenzija dubine do 2,2 m (Alilović, 2015: 100). Bazen je okružen zelenilom i travnatim terenom za sunčanje. Iza bazena je teren za odbojku na pijesku i dječje sprave za igranje.

Dobro uređen prostor oko ribnjaka je odmah ispod igrališta i SRC Kneževi Vinogradi. Ovo izletišta je oaza mira za opuštanje od svakodnevnih obveza. To mjesto obilaze brojni gosti poput, školskih ekscurzija, umirovljenika do polaznika poslovnih skupova, kao i lokalno stanovništvo.

U bogatom prirodnom okružju bjelogoričnog i crnogoričnog drveća, ukrasnih živica i velikih travnatih površina, ovo izletišta od turističke ponude izdvaja veslanje i vožnju kanuom. Pored nekoliko sojenica nalazi se oprema za bicikliste (pumpe za bicikle), *pametne klupe* (dostupan besplatan *Wi-Fi* i priključci za punjenje mobitela) i prostor za roštilj. Ovaj uređeni prostor je na biciklističkoj ruti *Panonski put mira* od Osijeka do Sombora (Srbija).

Postoji i knjižnica (biblioteka) u centru sela. Knjižnica raspolaže s preko 10 000 različitih naslova (enciklopedije, ljubavni romani, zbirke pjesama i sl.).

Isto tako, u Kneževi Vinogradima nalaze se i ribarnica, kozmetički saloni, frizerski saloni, pošta, trgovine, veterinarska ambulanta, ljekarna, dom zdravlja, vatrogasna postaja, tri groblja, pet dječijih igrališta, benzinska pumpa, autopraonica, paketomat, pilana *Eko pellet* (izrada drvenih stolica i stolova), silos, reciklažno dvorište i tvrtke *Rabo d.o.o.* i *BP GROUP d.o.o.* Na ulazu u Kneževi Vinograde, neposredno blizine parnjače i natkrivenog bureta koji su smješteni u parku s dječijim igralištem i fontanom, nalazi se *Ambijent*. *Ambijent* je bio nekadašnji restoran i *pizzeria*. Ovaj prostor je otkupljen i preuređuje se u slastičarnicu (postojala je jedna u centru sela koja je zatvorena prije par godina).

Slika 39. Uređeni prostor oko ribnjaka

Izvor: Vlastiti

Ističe se i nastavno-športska dvorana. Dvorana se nalazi pored Osnovne škole Kneževi Vinogradi. Tamo učenici škole imaju nastavu tjelesno-zdravstvene kulture. Dvorana je namijenjena za treninge (nogomet, *taekwondo*), završne priredbe, nastupe folkloru i sl. Pored se nalaze i sprave za vježbanje na otvorenom. Ispred škole se nalazi se veliki park u kojem raste razno drveće te obitava veliki broj vjeverica. Iza Osnovne škole Kneževi Vinogradi nalaze se dva betonska igrališta. Jedno je nogometno, a drugo košarkaško igralište. Svake godine u srpnju se na nogometnom igralištu održava *Malonogometni turnir*. U neposrednoj blizini se nalaze još četiri travnata terena *NK Borac* (Alilović, 2015: 100). Novo igralište ima tribine i rasvjetu koja omogućuje noćne utakmice. Tijekom ljetnih dana, zbog prevelikog broja kupača, otvori se ograda prema travnatom terenu. Na starom igralištu se odvijaju treninzi i dječje igre *DV Zeko*. Neposredno ovih travnatih igrališta nalazi se multifunkcionalno igralište. U trenutnoj izgradnji je tenisko igralište i prva teretana u selu.

5.2. Analiza turističkog potencijala - *SWOT*

Analiza *SWOT* je alat koji se koristi za strateško planiranje i procjenu poslovanja, projekata ili osobnih ciljeva. Analiza *SWOT* Kneževi Vinograda može pomoći u sagledavanju trenutne situacije te planiranju razvoja i strateških inicijativa. Analiza mjesta Kneževi Vinogradi je predstavljena kroz snage, slabosti, prilike i prijetnje.

- Snage (*Strengths*)

Snage *SWOT* analize Kneževi Vinograda usmjerene su na kulturne, prirodne i gospodarske resurse.

- Geografski položaj i prometna povezanost – Dobar pristup većim gradovima i susjednim zemljama.
- Turistička infrastruktura – Postojeća turistička infrastruktura kao što su vinarije, seoska domaćinstva i restorani koji pružaju udobnost te raznovrsnu eno-gastronomsku ponudu posjetiteljima.
- Domaća kuhinja – Autentična gastronomija koja se sastoji od tradicionalnih jela.
- Kultura vina – Duga tradicija vinogradarstva i vrhunskog vinarstva privlači vinske entuzijaste i turiste zainteresirane za vinske ture i degustacije.
- Kulturna baština – Bogata kulturno-povijesna baština s brojnim kulturnim spomenicima, manifestacijama i događajima.
- Prirodni resursi – Mjesto se nalazi u prirodnom okruženju s prekrasnim pogledima.
- Prijateljska zajednica – Gostoljubivi mještani čine da se gosti osjećaju dobrodošlima.
- Lokalni proizvodi – Dostupnost dobrih lokalnih proizvoda kao što su vino, med, suhomesnati proizvodi, sir i rukotvorine. Proizvodi privlače pažnju od strane turista i često se kupuju kao suveniri.
- Razne turističke aktivnosti – Moguće je bavljenje raznim aktivnostima kao što su biciklizam, ribolov, lov i dr.
- Ekološka svijest – Očuvanje prirodnih resursa i ekološki prihvatljive prakse u poljoprivredi i turizmu.

Prepoznavanje i iskorištavanje navedenih snaga može značajno doprinijeti održivom razvoju Kneževi Vinograda. Poseban je fokus na tome što su Kneževi Vinogradi prijateljska zajednica, u ponudi imaju različite aktivnosti koje su zanimljive posjetiteljima, bogatu kulturno-povijesnu baštinu te dostupnost lokalnih proizvoda poput suhomesnatih proizvoda i vina.

- Slabosti (*Weaknesses*)

Kneževi Vinogradi, iako bogato mjesto s prirodnim i kulturnim resursima, suočava se s određenim izazovima koji mogu ograničiti budući razvoj i napredak. Ova *SWOT* analiza

fokusira se na slabosti mjesta time što istražuje unutarnje faktore koji predstavljaju prepreke za daljnji napredak.

- Nedovoljna promocija – Neadekvatne marketinške kampanje mogu mnoge turiste ostaviti nesvjesnima atrakcija koje imaju Kneževi Vinogradi.
- Ograničena turistička infrastruktura – Nedostatak dobrog smještaja, restorana i drugih turističkih sadržaja može smanjiti kvalitetu turističke destinacije (npr. gosti koji traže luksuzne usluge).
- Jezik i komunikacija – Nedovoljno osoblja koje govori strane jezike može otežati komunikaciju s međunarodnim turistima.
- Neadekvatna analiza tržišta – Nedostatak temeljne analize tržišta i povratnih informacija posjetitelja dovodi do neadekvatnih marketinških strategija i nedostatka ciljanih preporuka.

Analiza slabosti Kneževi Vinograda uključuje nekoliko ključnih problema koji zahtijevaju pažnju. Glavne slabosti uključuju nedostatak moderne infrastrukture te neadekvatnu analizu tržišta. Fokusiranjem na ove slabosti potrebno je usmjeriti napore za poboljšanje infrastrukture i drugih elemenata radi privlačenja i zadržavanja lojalnosti posjetitelja.

- Prilike (*Opportunities*)

Analiziran je veliki broj prilika za unapređenje mjesta Kneževi Vinogradi. Neke od prilika *SWOT* analize obuhvaćaju promicanje na društvenim mrežama, izgradnja etno muzeja i botaničkog vrta, renoviranje napuštene beljske vinarije itd.

- Reklamni video spot i pjesma – Osmišljavanje reklamnog *video* spota (glazbena podloga pjesma o Kneževi Vinogradima) u kojem bi se reklamirale neke od najposjećenijih manifestacija i znamenitosti sela. Ovu pjesmu puštati na lokalnim, regionalnim i državnim televizijama. Ojačati i poticati regionalnu i međudržavnu suradnju.
- *Internet* i društvene mreže – *Video* spot postaviti na *Internet* stranicu Općine Kneževi Vinogradi. Pored *Internet* stranice otvoriti profile na velikim globalnim *online* društvenim mrežama poput *Instagram*, *Twitter*, *YouTube*, *TikTok* i sl. Postavljanje kamere u centru sela za prijenos uživo (*live*).

- Štampane reklamne brošure i katalogi – Izdavanje štampane brošure i kataloga s najnovijom turističkom ponudom sela. Ovakvu brošuru i katalog periodično obnavljati (npr. svake tri godine).
- Suveniri – Selo ima nekoliko prepoznatljivih simbola koji treba iskoristiti u osmišljavanju suvenira. To su bure, grozd, tri crkve i parnjača. Pored toga mogu se napraviti reprodukcije arheoloških iskopina nakita, vrčeva i figura. Privjesci, razglednice, boce vina, figurice s narodnim nošnjama, magneti, zastavice, čaše i sl. ne postoje ili se mogu pronaći samo na vašarima ili manifestacijama. Preduvjet za otvaranje suvenirnice i ateljea.
- Informacijska tabla – Uz postojeću informacijsku tablu nadodati staru uličnu svjetiljku i putokaz s udaljenostima do svjetskih metropola i/ili glavnih gradova susjednih država.
- Arhiv starih slika i dokumenata – Na općinskoj *Internet* stranici, uz svako selo, kreirati *forum* za sakupljanje starih digitaliziranih fotografija, dokumenata i sličnih materijala. Sakupljen materijal obraditi i staviti na stranicu da bude dostupan javnosti.
- Baze podataka o grobljima – Baze podataka o grobnim mjestima napraviti javno dostupnim na općinskoj *Internet* stranici s mogućnošću pretraživanja. Danas je sve više ljudi koje zanima podrijetlo i podatci o precima. Obnavljanje natpisa na spomenicima tako da postanu vidljivi i čitljivi.
- Etno muzej – Općina treba da otkupi jednu stariju kuću karakterističnu za baranjski način života. Kuću adaptirati i pretvoriti u etnološki muzej sa stalnom postavkom eksponata po uzoru na *Etnološki centar baranjske baštine* u Belom Manastiru. U kući bi bilo idealno postaviti stare predmete na zid (npr. muljača, lula, vadičep, butelje) da služe kao dekoracija. Uz to, za dekorativni materijal mogu poslužiti svežnjevi osušene crvene paprike u kombinaciji s češnjakom (bijelim lukom) i/ili crvenim lukom. Uz muzej otvoriti i galeriju.
- Obilježavanje kulturnih dobara i ostalih zanimljivosti – Ispred svakog zaštićenog kulturnog dobra postaviti informacijsku tablu s osnovnim podacima o objektu. Također, obilježiti i postojeće križeve, arheološka nalazišta, kamen za penjanje na konja pored pravoslavnog križa i slične zanimljivosti. Na

pogodnom mjestu (možda u parku na ulazu uz bure i parni stroj) postaviti mapu sela s označenim kulturnim dobrima za turiste.

- Ozelenjivanje sela – Selo je uz *Glavnu ulicu* imalo drvorede crnogoričnog drveća koje je uklonjeno pri renoviranju ceste. Novo posađeno drveće je mnogo manje i ne pruža hladovinu. Relativno velike površine u centru sela su asfaltirane ili betonirane. Fokus na sadnji drveća, grmlja i /ili cvijeća na travnatim površinama uz *Glavnu ulicu*.
- Šetalište, botanički vrt, ljetna pozornica (amfiteatar) i ranč (jahanje) – Ovi objekti bi se trebali nalaziti na prostoru između postojećeg šetališta uz ribnjak i trasu nekadašnje željezničke pruge. Postavljanje *mini* golf teren i *escape room*.
- Klupe – Postavljanje klupa za odmor. U seoskim mjestima je bilo uobičajeno da se ima klupa ispred kuće gdje su ljudi u toplim večernjim satima znali sjediti i družiti se. Te klupe su uklonjene pri renoviranju *Glavne ulice* tako da je ostala samo jedna u centru sela (izuzev autobusnih stanica).
- Kamp prostor, teniski tereni, igraonica na bazenima i *zip-line* – Na prostoru oko ribnjaka ili ispred SRC-a napraviti kamping prostor za minimum pet auto prikolica i automobila sa svom potrebnom opremom te *zip-line*. Nadodati mjenjačnicu, biljar, *jukebox*, *boxer*, samoslužni *snack* aparat, igre stolnog nogometa i košarke, pikado, automate za igranje (fliper, konzole za igranje, simulacija vožnja, *3D* igraonicu, *VR* i *AR* igre i sl.), dječju igraonicu, napuhanac, trampolin, iznajmljivanje *human hamster ball*-a te izgradnja bazena zatvorenog tipa, *aquapark*-a i kuglane.
- Napuštena beljska vinarija u centru sela – Tri crkvena tornja i beljski podrum predstavljaju prepoznatljivost svim Baranjcima. Ovaj industrijski objekt i prostor oko njega (u vlasništvu *Belja*) obnoviti i prilagoditi za zanatske radionice, prostor za malo i srednje poduzetništvo, hostel za sve veći broj biciklista i putnika u prolazu, izložbeni prostor sa stalnom postavkom starih strojeva (vršalice, traktori, kola i sl.), trgovački centar, prostor za tržnicu/pijacu, parking prostor, kino ili kafana/gostionica/krčma.
- Aerodromska pista pored pustare Mirkovac – Ovaj objekt (uzletno-sletna staza dužine 698 m i širine 60 m s parkingom) opremiti za prihvat malih sportskih i

turističkih aviona. Obnoviti susrete zmajara i vlasnike ultralakih letjelica na prostoru oko piste.

- *Storytelling* – Putem *storytelling*-a povezati turističke atraktivnosti te napraviti zanimljive i interaktivne priče u kojoj posjetitelji mogu sudjelovati.
- *Tailor-made* ponude – Osmišljavanje različitih ponuda, npr. *Food & Wine, Relaxation Tour – Nature, Experience Tour – Culture, Active & Bike, Adrenaline Rush by Land, Danube Power*.
- Bačve – Bure ili bačve koje se više ne koriste u vinskim podrumima mogu poslužiti restoranu i kafićima kao šank. Bačve se mogu iskoristiti i na način da se napune zemljom i posadi cvijeće (postaviti kroz *Glavnu ulicu*) ili mogu poslužiti kao podloga za izradu makete Kneževi Vinograda i/ili Baranje.
- Suzbijanje komaraca – Mogućnost suzbijanja komaraca putem zaprašivača iz zraka, npr. korištenje dronova ili ultralakih letjelica.

Nabrojene prilike mogu otvoriti nova radna mjesta, potaknuti suradnju s obližnjim gradovima i općinama te otvoriti nove mogućnosti za zajedničke projekte.

- Prijetnje (*Threats*)

U *SWOT* analizi, po pitanju prijetnja, razmatraju se vanjski čimbenici koji mogu negativno utjecati na razvoj i stabilnost Kneževi Vinograda.

- Migracija mladih – Migracija mladih u velike gradove ili inozemstvo radi boljih gospodarskih prilika smanjuje radnu snagu i kreativni potencijal lokalnog stanovništva
- Zdravstvene krize – Globalne zdravstvene krize, poput pandemija, ozbiljno smanjuju poslovanje turističkog sektora.
- Konkurencija iz drugih krajeva – Konkurencija iz drugih turističkih destinacija, posebice onih s boljom infrastrukturom i većim proračunom za razvoj, može smanjiti ekonomsko stanje turizma Kneževi Vinograda.
- Klimatske promjene – Klimatske promjene mogu imati negativan utjecaj na uzgoj i poljoprivredu smanjenjem kvalitete i količine lokalnih proizvoda, uključujući vino.

Zaključak analize prijetnji pokazuje da Kneževi Vinogradi se suočavaju s nekoliko prijetnji poput demografije stanovništva i klimatske promjene koje mogu utjecati na poljoprivredu i okoliš. Da bi se izbjegle neke od ovih prijetnji, potrebno je razviti strategije. Te strategije mogu uključivati diversifikacije poslovanja i unapređenje infrastrukture.

Analiza *SWOT* mjesta Kneževi Vinogradi imaju značajan potencijal kroz turizam i poljoprivredu. Kneževi Vinogradi trebaju se fokusirati na rješavanje demografskih izazova i poboljšanje infrastrukture kako bi iskoristili svoje postojeće prednosti i prilike na najbolji mogući način.

5.3. Marketing i promocija

Marketing i promocija ključni su za rast i uspjeh svake organizacije ili destinacije. Marketing i promocija omogućuju prepoznatljivost, privlače nove kupce i zadržava postojeće kupce (Dulčić i Petrić, 2001: 20). Isto tako, oni podupiru prodaju, stvaraju i promoviraju brend, komuniciraju s ciljnom skupinom i potiču inovativnost.

Kneževi Vinogradi promoviraju se putem *TZ Osječko-Baranjske županije, TZ Baranje, TZ Bilje, TZ Draž, Facebook i Instagram stranice Go2Baranja, Slavonski radio, Radio Baranja, Radio Banska Kosa, Baranja info, BaranjaMedija.hr, SiB.hr, Osijek Express, Croatia Full Of Life* itd.

Smještajni kapaciteti se razvijaju i promoviraju u dva smjera. To se odnosi na renoviranje i obnovu starih objekata te modernizaciju objekata.

- Renovacija starih objekata – Renoviranje i obnova starih objekata s naglaskom na tradiciju, etnologiju i kulturnu baštinu. Teži se maksimalnom očuvanju interijera i eksterijera objekta uz pružanje standardnih uvjeta za svakodnevni život suvremenog čovjeka. Tu su vidljivi stari predmeti koji se više ne koriste, slike, rukotvorine i nerijetko stari namještaj, ali i uredne kupaonice i najmodernija komunikacijska oprema (*Wi-Fi, satelitska TV*).
- Modernizacija stambenog prostora – Prilagođavanje slobodnog stambenog prostora u novije i modernije objekte koji se mogu iznajmiti.

Gastronomska ponuda hrane i pića također se razvija i promovira u dva smjera. Prva ponuda uključuje mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva, dok druga uključuje obiteljske vinarije.

- Obiteljska poljoprivredna gospodarstva – Mala obiteljska poljoprivredna gospodarstva (OPG) koja proizvode mesne prerađevine lokalnog karaktera poput *kulena*, kobasica, slanina, švargle itd. Svoje proizvode plasiraju u pojedinačnoj prodaji ili preko restorana i drugih posrednika.
- Obiteljske vinarije – Male obiteljske vinarije, pored visokokvalitetnih vina, u ponudi imaju i različite lokalne specijalitete poput *fiš paprikaša*, *čobanca*, *šarana na rašljama* itd. Obično je prostor za konzumaciju hrane u neposrednoj blizini podruma gdje je smještena prerada, točenje i skladištenje vina.

Vinski turizam se u selu Kneževi Vinogradi povezo se s vjerskim praznicima – katoličkim *Martinje* – Sv. Martin koji se obilježava 11. studenog; *Vinceška* – Sv. Vinko koji se obilježava 22. siječnja; pravoslavnim praznikom *Mučenici – 40 mučenika Sevastijskih* koji se obilježavaju 22. ožujka. Kao posebnu cjelinu s višestoljetnom tradicijom vezanom za selo Kneževi Vinogradi je beljski podrum (Alilović, 2015: 117). *Belje* je tijekom svog postojanja uvijek pridavalo visoki značaj tom objektu. Značajnije promjene dogodile su se po privatizaciji i ulaskom *Belja* (2005. g.) u sklop koncerna *Agrokor*.

Marketing i promocija važni su za rast i razvoj Kneževi Vinograda. Promocija i marketing osiguravaju prepoznatljivost mjesta, privlače turiste, podupiru lokalna poduzeća, čuvaju kulturnu baštinu i razvijaju infrastrukturu. Ulaganje u oglašavanje i promociju donosi dugoročne koristi cijeloj zajednici.

6. ZNAČAJ REGIJA U TURIZMU BUDUĆNOSTI

Turizam je aktivnost u kojoj ljudi putuju i borave na mjestu izvan svog svakodnevnog okruženja, obično radi odmora, istraživanja ili sudjelovanja u raznim aktivnostima. U regionalnom kontekstu, turizam se odnosi na specifične turističke aktivnosti i njihov utjecaj na mjesto ili regiju.

6.1. Teorijski uvod turizma u regionalnom kontekstu

Turizam u regionalnom kontekstu doprinosi gospodarskom, društvenom i kulturnom razvoju regije. Regionalni turizam može izgraditi i ojačati lokalnu zajednicu, baštinu i gospodarstvo (Curić i dr., 2012: 100). Glavne karakteristike regionalnog turizma su razvoj, ekonomski utjecaji, kulturno djelovanje i održivost.

Zapošljavanje u turizmu može biti u različitim sektorima poput ugostiteljstva i turističkog vođenja. Koncentracija i centralizacija regionalnog turizma je obično unutar većih mjesta kontinentalnog dijela Hrvatske, npr. Zagreb i Osijek (Curić i dr., 2012: 39). Ipak, Baranja privlači turiste svojim vinogradima, gastronomskom ponudom i kulturnim događanjima. Povećanje broja turista doprinosi lokalnom gospodarstvu kroz zapošljavanje i povećanje potrošnje. Turisti troše više novca na lokalne proizvode i usluge, što povećava lokalni prihod.

Razvoj turističkih područja često dovodi do poboljšanja lokalne infrastrukture kao što su ceste, vodoopskrba i komunalne usluge. Razvojem turističkih atrakcija u Baranji potiču se ulaganja u lokalnu infrastrukturu, uključujući izgradnju cesta, uređenje stambenih područja, rekreacijskih sadržaja i poboljšanje javnih usluga. Jačanje infrastrukture i usluga kroz razvoj turizma može poboljšati kvalitetu života lokalnog stanovništva (Demonja i Ružić, 2010: 905). Unapređenje turističke infrastrukture i usluga u Baranji pozitivno utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva koje ima koristi od obnove i poboljšanja lokalnih resursa.

Posjeti Baranji omogućuju kulturnu razmjenu i bolje razumijevanje lokalnih zajednica i posjetitelja iz različitih dijelova svijeta. Turizam ima značajan utjecaj na razvoj regije, pa tako i Baranje, kroz gospodarski rast, razvoj infrastrukture, zaštitu baštine i okoliša.

Razumijevanje i primjena praksi održivog turizma može unaprijediti regiju, osigurati dugoročnu produktivnost te očuvati kulturne i prirodne resurse.

6.2. Ekonomski utjecaji regionalnog turizma i budući pravci razvoja

Ekonomski utjecaji regionalnog turizma odnose se na načine na koje turističke aktivnosti pridonose ekonomiji određenog područja ili regije. To uključuje direktne i indirektne ekonomske koristi kao i potencijalne izazove koje turizam može donijeti. Razumijevanje ekonomskog utjecaja turizma pomaže u planiranju i upravljanju turističkim resursima kako bi se maksimizirali pozitivni efekti i minimizirali negativni utjecaji.

Glavni aspekti ekonomskih utjecaja regionalnog turizma odnosi se na direktne i indirektne ekonomske utjecaje.

Direktni ekonomski utjecaji uključuju zapošljavanje, potrošnju turista i investiciju u infrastrukturu.

Turisti troše novac na razne usluge i proizvode uključujući smještaj, prehranu, prijevoz, atrakcije i suvenire. Ova potrošnja doprinosi prihodu lokalnih poduzetnika i stvara radna mjesta. Turisti koji dolaze u Baranju troše novac na razne usluge, uključujući posjete vinogradima, restoranima, smještaj u obiteljskim pansionima te kupovinu lokalnih proizvoda kao što su vino, *kulen* i suveniri (za izradu suvenira u Baranji zaslužni su *Verum, Suveniri Farma, Škrinjica sreće, Udruga Zlatne ruke, Udruga žena Biljanke, Obiteljsko gospodarstvo Blagus, Art – dekor, Kreativna udruga Kreativa, Radionica keramike Asztaos, Sandra Nakit Vranješ, Melita art*). Ova potrošnja doprinosi lokalnom gospodarstvu i potiče rast malih i srednjih poduzetnika u Baranji.

Turizam stvara radna mjesta u sektorima poput ugostiteljstva, prijevoza i vođenja turističkih tura. Ova radna mjesta mogu uključivati direktne usluge (npr. konobari, turistički vodiči) i indirektne usluge (npr. dostava proizvoda). U Baranji je sve veća potreba u ugostiteljskim objektima jer regija dobiva sve više na važnosti.

Povećana turistička aktivnost često vodi ulaganjima u infrastrukturu kao što su ceste i javni prijevoz. Povećan interes za turističku ponudu Baranje dovodi do investicija u

infrastrukturu, uključujući obnovu i izgradnju novih smještajnih kapaciteta, unapređenje prometnica i razvoj turističkih centara.

Indirektni ekonomski utjecaji uključuju lokalne lance opskrbe, povećanje potražnje za proizvodima i uslugama te podršku razvoju malih poduzetnika.

Turizam može potaknuti lokalne poljoprivrednike, proizvođače i zanatlije na proizvodnju proizvoda i usluga koji su potrebni turistima. Turizam u Baranji potiče lokalne poljoprivrednike i proizvođače, posebno vinogradarstvo i poljoprivredu, koji opskrbljuju lokalne restorane i trgovine. Ova potražnja pomaže u održavanju i razvoju lokalne proizvodnje.

Rast turizma može dovesti do povećane potražnje za različitim proizvodima i uslugama, što može poboljšati ekonomsku dobit za lokalne tvrtke i domaćinstva koja nude turističke usluge. Na primjer, u Baranji vinogradarstvo i eno-gastronomija ključni su za privlačenje turista i poticanje lokalnih poslovnih aktivnosti.

Turizam često potiče razvoj malih i srednjih poduzeća koja nude specifične usluge i proizvode za turiste. Ta poduzeća uključuju obiteljske smještajne kapacitete, restorane i suvenirnice (Master plan turizma OBŽ, 2024). Mnogi mali i srednji poduzetnici u Baranji, poput obiteljskih vinarija i lokalnih restorana imaju koristi od turističke potražnje.

Međutim, tu su i neki ekonomski izazovi koji mogu utjecati na razvoj regionalnog turizma u Baranji.

Jedan od tih izazova je sezonalnost. Turizam može biti sezonski, što znači da potražnja za uslugama može značajno varirati ovisno o doba godine (Magaš, 1997: 24). Ovo može dovesti do sezonskog zapošljavanja i neusklađenosti u opskrbnim procesima.

Turizam u Baranji ne mora nužno biti sezonski. Tijekom ljetnih mjeseci održavaju se glavne manifestacije poput *Vinski bor maraton Zmajevac*, dok tijekom zime fokus je na posjećivanju božićnih sajмова te manifestacija kao što su *Baranjske buše* i *Winter Wine & Walk*.

Drugi izazov odnosi se na povećanje troškova. Brz razvoj turizma može povećati troškove za lokalno stanovništvo, kao što su cijene nekretnina i elementarnih troškova

(poskupljenje proizvoda). U Baranji se mogu pronaći ugostiteljski objekti, kao i smještajni, po pristupačnim cijenama, ali i po onim skupljim. U Baranji nije vidljivo povećanje cijena za lokalno stanovništvo.

Ekonomski utjecaj regionalnog turizma u Baranji pokazuje značajne koristi u smislu zapošljavanja, potrošnje i investicija, ali također donosi izazove poput sezonalnosti i povećanja troškova. Ključ za uspješan razvoj turizma u Baranji leži u diversifikaciji turističke ponude, održivom upravljanju resursima i kontinuiranom razvoju lokalnih kapaciteta.

Budući pravci razvoja i promocije regionalnog turizma ključni su za dugoročan uspjeh i održivost turističke industrije. Ovi pravci trebaju biti usklađeni s potrebama regije, njenim resursima i tržišnim trendovima (Gržinić, 2019: 25). Tako treba razvijati i promovirati smještajne kapacitete koji koriste obnovljive izvore energije, minimiziraju otpad i imaju nizak utjecaj na okoliš.

Isto tako, treba implementirati prakse kao što su smanjenje potrošnje vode i energije, recikliranje i korištenje lokalnih proizvoda. Fokus postaviti i na organiziranje edukativnih programa za turiste o očuvanju okoliša, uključujući radionice, informativne materijale i vodiče koji promiču ekološki prihvatljive prakse.

Kreiranje i promocija tematskih ruta kao što su vinske, kulturne ili povijesne ture koje povezuju atrakcije, restorane i smještajne objekte uz odgovarajući *storytelling*. Razvoj vinskih ruta, kulturnih tura i ponude avanturističkih aktivnosti može povećati privlačnost Baranje kao destinacije (Master plan turizma OBŽ, 2024). Ujedno, može privući i specifične ciljne skupine turista i povećati turističku potražnju regije.

Baranja treba razvijati personalizirane turističke pakete koji su usklađeni prema individualnim preferencijama, interesima i potrebama putnika (npr. specijalizirani izleti, radionice, tematski paketi, personalizirani paketi dobrodošlice i sl.). Izrada i optimizacija *web* stranica i mobilnih aplikacija može olakšati pronalazak smještaja u Baranji. Implementacijom pametnih tehnologija (npr. *VR – Virtual Reality* – tehnologija koja omogućava *posjet* destinaciji prije rezervacije; *AR – Augmented Reality* – tehnologija koja putem aplikacija pruža korisne informacije; *ChatBot* – računalni program koji komunicira

s korisnikom putem konverzijskog sučelja) Baranja može iskoristiti digitalne platforme za promociju i razvijanje mobilnih aplikacija sa svim turističkim sadržajima.

6.3. Diskusija temeljem provedenog istraživanja

Jedinstveni zemljopisni položaj Baranje u kontaktu s dvije rijeke, vremenske karakteristike poput svježih zima i toplih ljeta, plodne ravnice, Banovo brdo, močvara i raznolika flora i fauna doprinijeli su popularnosti ove lokacije. Ovdje se spajaju utjecaji slavenske, mađarske, otomanske i njemačke kulture, što je jasno vidljivo u lokalnoj arhitekturi, gastronomiji i tradiciji. Gotovo sva sela poput Kopačeva, Karanca, Kneževi Vinograda, Duboševice i Darde čuvaju tradiciju i izvorni način života te tako daju uvid u kulturni mozaik kraja.

Ova diskusija analizira ključne aspekte Baranje kao turističke destinacije, uključujući geografski, povijesni i kulturni kontekst, glavne turističke atrakcije i manifestacije, turističku infrastrukturu i smještajne kapacitete, turizme posebne oblika, razvojne perspektive te na kraju je fokus na studiju slučaja Kneževi Vinograda i značaj regija u turizmu budućnosti.

Po pitanju glavnih turističkih atrakcija, uz Kopački rit, ističe se Etno selo Karanac sa svojom tradicionalnom arhitekturom, jelima i načinu života lokalnog stanovništva; *Vinarija Josić* koja je poznata po proizvodnji visokokvalitetnih vina; Banovo brdo s panoramskim pogledima na obližnje vinograde i okolna mjesta; *Vinski podrum Vina Belje* koje spaja povijest i tradiciju vinogradarstva.

Svaki događaj i manifestacija dodatno obogaćuju turističku ponudu i privlače posjetitelje svih interesa. Povezujući prirodne resurse s bogatom kulturnom baštinom i raznolikim manifestacijama, Baranja predstavlja cjelovitu turističku destinaciju koja ima potencijal za daljnji razvoj i jačanje svoje pozicije na turističkoj karti Hrvatske i šire.

Od turističkih manifestacija i događanja, *Gator Fest – Festival dobrog vina, Baranja Wine & Walk* i *Vinski bor maraton Zmajevac*, najvažnije su manifestacije koje slave vino i kulturu

Baranje. Festival *Kulena* i *Kulenijada* slave poznati *baranjski kulen* i ističu važnost ovog specijaliteta u lokalnoj kulturi.

Posjetitelje često zanimaju lokalni običaji, festivali i gastronomija. Očuvanje kulturne baštine u Baranji uključuje folklor, obrt i domaću kuhinju. Obnovom smještajnih kapaciteta, uz uvođenje pametne tehnologije, može se poboljšati kvaliteta usluga te privući više turista. Razvoj *boutique* hotela, seoskih gospodarstava i ekološkog smještaja u Baranji mogao bi biti ključan za privlačenje širokog spektra posjetitelja.

Turistička infrastruktura i smještajni kapaciteti predstavljaju ključne elemente u oblikovanju turističke ponude Baranje. Iako regija nudi brojne atrakcije za posjetitelje, postoje značajne prilike za poboljšanje i razvoj infrastrukture kako bi se zadovoljile rastuće potrebe i očekivanja od strane posjetitelja.

Razvoj prometne povezanosti, modernizacija turističkih usluga i ulaganje u održive prakse predstavljaju ključne korake za osiguranje dugoročne privlačnosti i uspjeha Baranje kao turističke destinacije. Posebni oblici turizma, kao što su ruralni turizam, eno-gastronomski turizam, sportski turizam i ekoturizam, Baranje dodatno poboljšavaju turističku ponudu i privlače posjetitelje iz različitih segmenata tržišta.

U današnjem turističkom okruženju, održivost i očuvanje kulturne i povijesne baštine postali su ključni faktori u oblikovanju budućeg razvoja turizma. Održive paradigme u turizmu naglašavaju važnost ekološkog, ekonomskog i društvenog balansa kako bi se osigurala dugoročna održivost destinacija.

Analiza slučaja mjesta Kneževi Vinogradi pruža konkretne primjere implementacije turističkih strategija, uključujući *SWOT* analizu turističkog potencijala popraćenu s turističkim atrakcijama te marketingom i promocijom. Vinska tradicija mjesta predstavlja značajan faktor privlačnosti, dok kulturne manifestacije kao što su vinski i gastronomski događaji omogućavaju posjetiteljima da *postanu dio* lokalne kulture i tradicije.

Razmatranje značaja regije u turizmu budućnosti Baranje pruža širi kontekst za razumijevanje ekonomske važnosti i budućih pravaca razvoja turizma. Regionalni turizam

igra ključnu ulogu u gospodarskom razvoju i održivosti lokalnih zajednica. Turizam može biti pokretač gospodarskog rasta, stvaranja radnih mjesta i očuvanja kulturne baštine.

Regionalni turizam donosi značajne ekonomske koristi za Baranju, uključujući prihod od turizma, povećanje investicija u infrastrukturu i razvoj lokalnih gospodarstava. Budući pravci razvoja trebali bi uključivati ulaganja u održive turističke prakse, diversifikaciju turističke ponude i jačanje suradnje između lokalnih zajednica, vlasti i privatnog sektora.

Neophodno je i educirati turiste i lokalno stanovništvo o održivim praksama. Sudjelovanjem zajednice u turističkim projektima osigurava se da dobrobiti od turizma ostanu unutar društva. Turizam u Baranji može razviti malo i srednje poduzetništvo. Unapređenje cestovne mreže, obnova stambenih kapaciteta te razvoj mrežnih sustava i pametnih tehnologija od velike su važnosti za Baranju. Umreženi sustavi mogu olakšati pristup informacijama i promovirati Baranju.

Digitalne platforme olakšavaju planiranje, pohranu i pristup informacijama. Pametne tehnologije kao što su *IoT (Internet of Things)*, *CRS (Computer Reservation System)* i analitika velikih podataka mogu poboljšati upravljanje resursima i sigurnost turizma. Personalizacijom, putem *web* platforme, potencijalni posjetitelji mogu prilagoditi planiranje putovanja prema svojim osobnim interesima.

Tematske rute poput vinskih ili kulturnih ruta mogu biti od interesa za određene turističke skupine. Bolja prometna integracija, uključujući razvoj cestovne, željezničke i zračne infrastrukture, olakšava pristup turističkim odredištima i podupire regionalni razvoj. Poboljšanjem cestovne mreže u Baranji i povezivanjem susjednih područja može se povećati broj posjetitelja. Potrebno je riješiti probleme poput nedostatka kvalificiranih radnika i pronaći načine za financiranje malog i srednjeg poduzetništva. Važno je osigurati i raspodijeliti sredstva tako da se koristi vide u cijeloj regiji. Unatoč tome, očekuje se da će regionalni turizam u Baranji nastaviti rasti, donoseći više prihoda i otvarajući nova radna mjesta.

U nastavku, radi bolje preglednosti, nalazi se tablica koja pomnije prikazuje ponudu i mogućnosti unapređenja ruralnog turizma, kulturnog turizma, sportsko-rekreacijskog turizma, eno-gastro turizma i ekoturizma.

Tablica 7. Turistička ponuda i razvojni potencijali Baranje

Red. br.	POTENCIJAL RAZVOJA KONTINENTALNE HRVATSKE – PRIMJER BARANJE
1.	<p style="text-align: center;"><u>Ruralni turizam</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Ponuda</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Hoteli (Hotel Lug) - Hostel (Hostel Pelmonostor) - Seoska domaćinstva (Jurini Dvpri) - Pansioni (Pansion Jelić) - Apartmani (Apartmani Kovač) - Kuće za odmor (Kuća za odmor Marina Zagrajski) - Kampovi (Kamp odmorište <i>Family</i>) - Manifestacije (<i>GlinArt</i>) - Događaji (Poljoprivredni sajam u Lugu) - Poljoprivredne aktivnosti (berba grožđa) - Razgledavanje domaćih životinja (Autohtono seljačko gospodarstvo Sklepić) <p style="text-align: center;"><u>Potencijali za razvoj</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Razvoj luksuznih hotela - Razvoj <i>boutique</i> hotela - Razvoj hostela - Razvoj kampova - Razvoj seoskih domaćinstava - Ponuda smještaja na farmama - Obnova seoskih kuća - Razvoj mrežnih sustava (rezervacijski sustavi smještaja) - Personalizacija ponude (paketi dobrodošlice) - Uvođenje pametne tehnologije (<i>ChatBot</i>) - Edukativne ture o stočarstvu i poljoprivredi

2.	<p style="text-align: center;"><u>Kulturni turizam</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Ponuda</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Tradicionalna glazba (tamburaški sastavi) - Folklor (bećarac) - Arheološka nalazišta (nalazište sopotske kulture u Kneževi Vinogradima) - Običaji (rušenje majpana) - Manifestacije (Baranjske buše) - Događaji (Smotra folkloru u Petlovcu) - Etno selo (Etno selo Karanac) - Etno muzej (Etnološki centar baranjske baštine) - Tradicionalne kuće (Kopačevo) - Spomenici (Spomenik Batinskoj bitci) - Povijesti objekti (Dvorac Eugena Savojskog) - Suvenirni (Radionica keramike <i>Asztalos</i>) - Radionice (lončarstvo) - Predstave (<i>Tarda Fest</i>) - Likovna kolonija (Kneževi Vinogradi) <p style="text-align: center;"><u>Potencijali za razvoj</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Restauracija kulturnih resursa - Međusobna suradnja lokalnih zajednica i uključivanja u procese planiranja turističkih inicijativa i projekata - Obilježavanje kulturnih dobara i ostalih zanimljivosti - Izrada arhiva starih slika i dokumenata - Izgradnja etno muzeja i ljetnih pozornica (amfiteatra) - Razvijanje kulturnih ruta - Izgradnja galerija - Razvoj mobilnih aplikacija s turističkom ponudom - Kreiranje lokalnih klastera
----	---

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Storytelling</i> - <i>Tailor-made</i> ponude - Otvaranje ateljea
3.	<p style="text-align: center;"><u>Sportsko-rekreacijski turizam</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Ponuda</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Manifestacije (Festival biciklističke rekreacije) - Događaji (Natjecanje u daljinskom jahanju) - Vožnja kanuom, brodom ili čamcem (Dunav i Drava) - <i>Hiking</i> (obilježene staze) - Veslanje (Biljsko jezero) - Biciklizam (ruta <i>EuroVelo 6</i>) - Adrenalinski park (Zlatna greda) - Adrenalinski sportovi (vožnja <i>quadovima</i> i <i>ATV-om</i>, <i>paintball</i>, <i>archery battle</i>) - Streljaštvo - Lov (LD Srndać) - Ribolov (Šećeransko jezero) - Jahanje (Konjički klub <i>Hercules</i>) - Šetnice (Kopački rit) - Sportski centri (Sportski centar Kneževi Vinogradi) - <i>Fitness</i> na otvorenom - Teretane (<i>Taurus Gym</i>) - Iznajmljivanje sportskih rekvizita (bicikli, kajaci) <p style="text-align: center;"><u>Potencijali za razvoj</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Obnova staza za bicikliste i pješake - Uređenje starih seoskih puteva i šumskih staza - Razvoj golf i teniskih terena - Prostor za kuglanje - Otvaranje <i>wellness centara</i> s masažama i <i>spa</i> tretmanima

	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacija <i>wellness retreat</i>-a u prirodi - Programi za školu sporta za djecu i mlade - Organizacija vinske biciklističke ture s degustacijama lokalnih proizvoda - Izgradnja kampova za određene sportove (nogomet) - Organizacija ljetnih sportskih kampova - Programi čišćenja obale rijeka - Iznajmljivanje <i>human hamster ball</i>-a na bazenima i za vanjske aktivnosti na travnatim prostorima - Osiguranje pristupa svim sportskim objektima osobama s invaliditetom - Razvoj obiteljskih sportskih paketa i aktivnosti - Uvođenje novih sportskih aktivnosti (<i>orijentiring, slackline</i>)
4.	<p style="text-align: center;"><u>Eno-gastro turizam</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Ponuda</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Gastronomija (fiš paprikaš) - Vina (Graševina), rakije (šljivovica) i likeri (liker od višnje) - Vinarije (Vinarija Belje) - Kušaonice vina (Vinarija Josić) - Suhomesnati proizvodi (kulen) - Med (OPG Šimić) - Proizvodnja rakije (Kneževa kušaonica) - Restorani (Baranjska kuća) - Manifestacije (Ribarski dani) - Događaji (Vino i tambure) - Vinske ceste (Banovo brdo) - Kulinarski tečajevi (Hotel Lug) <p style="text-align: center;"><u>Potencijali za razvoj</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Podrška lokalnim poljoprivrednicima

	<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj novih lokalnih poduzeća - Izgradnja piknik i roštilj prostora - Organizacija tematskih večera u restoranima - Distribucija brošura i mapa s restoranima, vinarijama i obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u Baranji - Izrada i distribucija kuharica s lokalnim receptima
5.	<p style="text-align: center;"><u>Ekoturizam</u></p> <p style="text-align: center;"><u>Ponuda</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Promatranje ptica (Park prirode Kopački rit) - Rika jelena (Park prirode Kopački rit) - Edukativni programi o očuvanju okoliša (Prezentacijsko edukacijski centar Tikveš) - Ekološka poljoprivreda (OPG Matijević) - Ekološki smještaj (Baranjska eko drvena kuća) - Muzej (Zoološki muzej Baranje – u sastavu Parka prirode Kopački rit) - Pumpe za električna vozila (SRC Kneževi Vinogradi) <p style="text-align: center;"><u>Potencijali za razvoj</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ponuda električnih vozila - Pravilno upravljanje vodenim resursima - Korištenje obnovljivih izvora energije - Recikliranje - Ozelenjivanje Baranje - Otvorenje botaničkog vrta - Razvoj eko tržnica i ekološkog smještaja - Razvoj glampinga - Organizacija manifestacija i događanja s temom zaštite okoliša

Izvor: Samostalna izrada autorice prema Master plan turizma OBŽ, 2024. godine

U tablici se nalazi detaljan prikaz turističke ponude koja obuhvaća ruralni turizam, kulturni turizam, eno-gastro turizam, sportsko-rekreacijski turizam i ekoturizam. Uz to, navedeni su primjeri potencijala za turistički razvoj.

Turizam Baranje ima značajnu ulogu u ukupnoj turističkoj ponudi Osječko-baranjske županije, no u usporedbi s Gradom Osijekom i drugim dijelovima županije (Bizovac), još uvijek nije u potpunosti iskorišten što i ukazuju potencijali za razvoj iz tablice.

Unatoč tome, turistička ponuda Baranje raspolaže širokim dijapazonom – od ekoloških smještaja i vinskih manifestacija pa sve do adrenalinske ponude i sudjelovanja u različitim radionicama. Ima prostora za poboljšanje, a to poboljšanje može se ostvariti uz lokalnu suradnju, kreiranje partnerstava, snažan marketing, razvoj mobilnih aplikacija, osmišljavanje personaliziranih tura, obnova infrastrukture i sl. koje dovodi do revitalizacije Baranje.

ZAKLJUČAK

Baranja je jedinstvena turistička destinacija zahvaljujući svojem unikatnom položaju, kulturnoj raznolikosti i bogatom sadržaju. Plodne ravnice, močvare i brežuljci stanište su raznolike flore i faune, a pro hladne zime i obilje sunca čine ovu regiju privlačnom za posjetitelje tijekom cijele godine.

Određene vrste turizma, poput ruralnog i eno-gastronomskog turizma, omogućuju aktivnosti na otvorenom i pružaju posjetiteljima jedinstvena iskustva, a pritom dobrobit imaju lokalne zajednice. Osim toga, dostupnost smještaja primjerenog različitim potrebama i budžetima, zajedno s razvijenom infrastrukturom, i dalje potiče razvoj turizma.

Kneževi Vinogradi dobar su primjer razvoja turizma u Baranji. Ovo rezidencijalno područje poznato je po vinskim podrumima i tradicionalnoj kuhinji. Lokalni vinari tijekom cijele godine organiziraju vinske festivale koji privlače brojne turiste, a kulturna događanja pomažu u očuvanju tradicije i vraćanju mladih na selo.

Baranja predstavlja mali primjer budućeg hrvatskog turizma na kontinentu, s naglaskom na održivi razvoj, očuvanje kulturne baštine i prirodnih resursa. Spajajući prirodu, povijest i kulturu, ova regija može biti primjer u području održivog turizma. Sa strategijom usmjerenom na održivost, Baranja se može pozicionirati kao turistička destinacija koja može privući turiste željnih autentičnosti.

Potvrda hipoteza

H1: Ruralni i eno-gastronomski turizam imaju najveći potencijal za razvoj turizma u Baranji.

Ovu hipotezu potvrđuju brojni koncepti agrikulturnih i vinogradarskih sadržaja. Autentičnost prirodnog okruženja pruža mogućnosti za promociju ruralnog i eno-gastronomskog turizma.

H2: Kulturni događaji i sportsko-rekreacijska ponuda privlače specifično ciljane skupine turista.

Hipoteza je potvrđena jer brojni kulturni događaji i sportsko-rekreacijska ponuda privlače različite turističke niše. Na primjer, kulturni događaji privlače posjetitelje koje zanimaju tradicija, folklor, glazba i gastronomija, dok sportsko-rekreacijska ponuda Baranje je bogata različitim sadržajima s mogućnošću boravka u prirodi.

H3: Turistička ponuda mjesta Kneževi Vinogradi, prema *SWOT* analizi, ima potencijal u privlačenju posjetitelja u Baranju.

Prema *SWOT* analizi, turistička ponuda Kneževi Vinograda pokazuje potencijal za privlačenje posjetitelja u Baranju zahvaljujući svojim prednostima kao što su vinski podrumi i kulturni događaji. Uzimajući obzir mogućnosti za poboljšanje i razvoj infrastrukture, ponuda ovog mjesta može doprinijeti povećanju turističkog interesa za regiju te se time hipoteza potvrđuje.

Turizam je pokretač ekonomske revitalizacije, ali isto tako ne treba ugrožavati sve ono što čini Baranju jedinstvenom. Istraživačko pitanje fokusira se na pronalaženje strategija koje će omogućiti održivi razvoj turizma u Baranju. Implementacijom strategija – održivi razvoj, očuvanje prirodnih resursa i kulturne baštine, uključenost i djelovanje lokalnih zajednica na događanjima i manifestacijama te razvoj regionalne suradnje – Baranja postiže dugoročni održivi turizam.

Predmet, svrha i cilj istraživanja su potvrđeni.

LITERATURA

Knjige:

1. Alilović, S. (2015). *Općina Kneževi Vinogradi*. Kneževi Vinogradi: Općina Kneževi Vinogradi.
2. Carić, H. (2006). *Održivi turizam u deset koraka*. Zagreb: Institut za turizam.
3. Čalić, D. (1986). *Tri stoljeća Belja*. Zavod za znanstveni rad u Osijeku. Osijek: JAZU.
4. Ćorluka, G. (2019). *Organizacija turizma*. Split: Sveučilište u Splitu.
5. Dulčić, A. i Petrić, L. (2001). *Upravljanje razvojem turizma*. Zagreb: Biblioteka Gospodarska misao.
6. Floričić, T. i Floričić, B. (2019). *Kulturna baština u turističkoj destinaciji: Vrednovanje i održivi menadžment*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
7. Gržinić, J. (2014). *Međunarodni turizam*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
8. Gržinić, J. (2020). *Turističke atrakcije: Nastanak, razvoj, utjecaji*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
9. Gržinić, J. (2019). *Uvod u turizam: Povijest, razvoj, perspektive*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
10. Hunjadi, M. (1993). *Baranja: Putopis*. Vinkovci: Privlačica.
11. Johan, R., Kardum, I., Šimleša, D. i Šišak, M. (2015). *Održive škole: Temelji bolje budućnosti*. Vukomerić: Zelena mreža aktivističkih grupa.
12. Magaš, D. (1997). *Turistička destinacija*. Opatija: Hotelijerski fakultet.
13. Minichreiter, K. (1987). *Arheološko blago Baranje*. Zavod za znanstveni rad u Osijeku. Osijek: Jazu.
14. Predojević, Ž. (2018). *Usmene priče Hrvata iz južne Baranje*. Beli Manastir: Centar za kulturu Grada Belog Manastira i Ogranak Matice hrvatske u Belom Manastiru.
15. Vojnović, N. (2017). *Prirodna osnova i turizam*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.

Znanstveni članci:

1. Barčić, D. i Panić, N. (2011). Ekološko vrednovanje u zaštićenom prostoru Parka prirode Kopački rit. *Šumarski list*, CXXXV (7-8): 379-390.
2. Beuk, N. (2016). Strategija ruralnog razvoja Baranje. *Geografski horizont*, 62 (1): 9-21.
3. Curić, Z., Glamuzina, N. i Opačić, T. V. (2012). Suvremeni problemi regionalnog razvoja turizma u Hrvatskoj. *Hrvatski geografski glasnik*, 74 (1): 19-40.
4. Ćurić, K. (2010). Promišljanje razvoja ekoturizma i ekološke poljoprivrede. *Praktični menadžment: Stručni časopis za teoriju i praksu menadžmenta*, 1 (1): 98-100.
5. Demonja, D. (2012). Baština i tradicija u oblikovanju turističke ponude na ruralnom prostoru Hrvatske. *Podravina: Časopis za geografska i povijesna multidisciplinarna istraživanja*, 11 (21): 205-218.
6. Demonja, D. i Ružić, P. (2010). Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse i europskim iskustvima. *Društvena istraživanja: Časopis za opća društvena pitanja*, 20 (3): 905-907.
7. Krajnović, A. (2011). Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice. *Oeconomica Jadertina*, 1 (1): 30-45.
8. Ljubičić, D. (2016). Analiza održivog razvoja turističke destinacije. *Naše more: Znanstveni časopis za more i pomorstvo*, 63 (1): 29-35.
9. Mrkonjić, D. (2018). Baranja – Zemlja kruha, ribe i vina (Baranja – The Land of Bread, Fish and Wine). *Društvo za interpretaciju baštine u turizmu Istočne Hrvatske*, 1 (3): 1-26.
10. Nikočević, L. (2012). Kultura ili baština? *Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva*, 42 (35): 7-56.
11. Pókó, N. (2022). Riječni turizam uz srednji dio Dunava, u Mađarskoj, Hrvatskoj i Srbiji. *Acta Economica Et Turistica*, 8 (1): 25-47.
12. Vidak, N. i Sindik J. (2015). Pravci razvoja suvremenog turizma – pretpostavke za održivi turizam u Hrvatskoj. *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru*, 9 (31): 295-302.

13. Vrtiprah, V. (2006). Kulturni resursi kao činitelj turističke ponude u 21. stoljeću. *Ekonomska misao i praksa*, 15 (2): 279-296.
14. Vrtiprah, V. (2001). Sportsko-rekreacijski sadržaji u funkciji unapređenja hrvatskog turizma. *Ekonomska misao i praksa*, 10 (1): 61-74.
15. Škiljan, F. (2014). Nacionalne manjine u hrvatskoj Baranji između čekića i nakovanja – slučaj baranjskih Nijemaca. *Institut za migracije i narodnosti*, 1 (37): 29-49.

Internetski izvori:

1. Agroklub, *Kulenijada u Jagodnjaku* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://www.agroklub.com/video-prilozi/kulenijada-u-jagodnjaku/1115/>, (20.07.2024.).
2. Baranjska kuća, *Karanac od 2003. – Iskusite okuse, mirise i zvukove Baranje u etno selu Karanac* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://www.baranjska-kuca.com/>, (20.07.2024.).
3. Baranjski vodovod d.o.o. (*Internet*), raspoloživo na: <https://www.baranjski-vodovod.hr/>, (22.07.2024.).
4. Hotel Lug (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://hotellug.hr/>, (21.07.2024.).
5. Hotel Patria (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://www.hotelpatria.hr/hr/>, (21.07.2024.).
6. Hrvatska enciklopedija, *Baranja* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/baranja> (20.07.2024.).
7. Ivica i Marica seosko gospodarstvo (2024.). (*Internet*), raspoloživo na: <http://www.ivica-marica.com/>, (19.07.2024.).
8. Josić – Quality by Nature, *Doživite srce Baranje* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://josic.hr/>, (20.07.2024.).
9. JU PP Kopački rit, *Posjet parku* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://pp-kopacki-rit.hr/>, (18.07.2024.).
10. Master plan turizma OBŽ, *Finalna verzija* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: https://obz.hr/hr/pdf/savjetovanje_sa_zainteresiranom_javnoscju/2017/20170110_mp_obz_final_korekcije_z_javnu_raspravu_za_web.pdf, (25.07.2024.).

11. Općina Darda, *Tarda Fest* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://darda.hr/turizam/tarda-fest/>, (20.07.2024.).
12. Općina Draž, *Batina* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://draz.hr/opcina-draz/naselja/batina>, (20.07.2024.).
13. Općina Draž, *Buše* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://www.draz.hr/dokumenti/item/141-buse>, (20.07.2024.).
14. Općina Kneževi Vinogradi, *Vinski podrum Belje* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://knezevi-vinogradi.hr/turisticki-subjekt/vinski-podrum-belje/>, (23.07.2024.).
15. Radio Baranja, *Manifestacija Baranjski Bećarac – Najava* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://www.radio-baranja.hr/manifestacija-baranjski-becarac-najava/>, (20.07.2024.).
16. Sklepić autohtono seljačko-obiteljsko turističko gospodarstvo (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://www.sklepic.hr/>, (20.07.2024.).
17. Szabó vinogradarstvo i vinarstvo (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://szabokaranac.com/>, (20.07.2024.).
18. Tri mudraca, (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://www.trimudraca.com/>, (21.07.2024.).
19. Turistička zajednica Općine Bilje, *Ribarski dani u Kopačevu* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://tzo-bilje.hr/etno/ribarski-dani-u-kopacevu/>, (24.07.2024.).
20. Turistička zajednica Osječko-baranjske županije, *Turističko vijeće* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://visitslavoniabaranja.com/wp-content/uploads/2024/04/IZVJESCE-O-RADU-S-FINANCIJSKIM-IZVJESCEM-TZ-OBZ-2023-2.pdf>, (26.07.2024.).
21. Udruga Surduk, *Vinski maraton* (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://surduk.hr/>, (21.07.2024.).
22. Vina Belje, (2024). (*Internet*), raspoloživo na: <https://shop.belje.hr/>, (21.07.2024.).

POPIS ILUSTRACIJA

Popis tablica

Tablica 1. Pregled turističkih manifestacija i događanja u Baranji	36
Tablica 2. Prirodni resursi Baranje.....	51
Tablica 3. Turistička zbivanja u Kneževi Vinogradima	80
Tablica 4. Turistička ponuda i razvojni potencijali Baranje.....	100

Popis slika

Slika 1. Park prirode Kopački rit	13
Slika 2. Banovo brdo	15
Slika 3. Rijeka Drava i šetnica u Osijeku	16
Slika 4. Rijeka Dunav u Batini	16
Slika 5. Ulica zaboravljenog vremena	18
Slika 6. Autohtono seljačko gospodarstvo Sklepić	19
Slika 7. Apartman Tri mudraca	20
Slika 8. Seosko gospodarstvo Ivica i Marica	21
Slika 9. Obiteljsko podrum Szabó	21
Slika 10. Seljačko domaćinstvo Bakine čarolije.....	22
Slika 11. Imanje Kukuriku	23
Slika 12. Seljačko domaćinstvo <i>Villa</i> Baranja	23
Slika 13. Zimski vašar	24
Slika 14. Princeza pušnice	25
Slika 15. Vinarija Josić	26
Slika 16. Vina Belje	27
Slika 17. <i>Gator Fest</i> – Festival dobrog vina.....	29
Slika 18. <i>Baranja Wine & Walk</i>	30
Slika 19. Vinski bor maraton Zmajevac	31
Slika 20. Baranjske buše.....	32
Slika 21. Najveća hrvatska fišijada	32

Slika 22. Kulenijada.....	33
Slika 23. Ribarski dani u Kopačevu	33
Slika 24. <i>Slama Land Art Festival</i>	34
Slika 25. <i>Tarda Fest</i> – Povijesni festival kulture i običaja iz otomanskog razdoblja.....	34
Slika 26. Baranjski bećarac	35
Slika 27. Fiš paprikaš	56
Slika 28. Mljevena paprika	57
Slika 29. Šaran u rašljama	58
Slika 30. Suhomesnati proizvodi	59
Slika 31. Domaći mliječni proizvodi	60
Slika 32. Pogača	61
Slika 33. Domaći kolači	62
Slika 34. Ostatci sopotske kulture u Kneževi Vinogradima.....	74
Slika 35. Stari beljski podrum	77
Slika 36. Napuštena vinarija Belje	78
Slika 37. SRC Kneževi Vinogradi	78
Slika 38. Restoran Panon.....	79
Slika 39. Uređeni prostor oko ribnjaka.....	85

PRILOZI

Prilog 1. Grad Beli Manastir i Općine	114
Prilog 2. Ponuda smještaja u Baranji.....	115
Prilog 3. Materijalna kulturna baština u Baranji	117
Prilog 4. Ugostiteljski objekti u Baranji.....	120
Prilog 5. Obiteljski poljoprivredni objekti u Baranji.....	121
Prilog 6. Vinske kuće Baranje	124
Prilog 7. Lovačke organizacije u Baranji.....	125
Prilog 8. Ribička udruženja i društva Baranje.....	126
Prilog 9. Sportsko-rekreacijski sadržaj Baranje	127
Prilog 10. Opcije za boravak u Kneževi Vinogradima	128

Prilog 1. Grad Beli Manastir i Općine

Red. br.	ZAJEDNICA I MJESTA KOJA OBUHVATA	
1.	Grad Beli Manastir	Beli Manastir, Branjin Vrh, Šećerana, Šumarina.
2.	Općina Bilje	Bilje, Kopačevo, Kozjak, Lug, Podunavlje, Tikveš, Vardarac, Zlatna Greda.
3.	Općina Čeminac	Čeminac, Grabovac, Kozarac, Mitrovac, Novi Čeminac.
4.	Općina Darda	Darda, Mece, Švajcarnica, Uglješ.
5.	Općina Draž	Batina, Draž, Duboševica, Gajić, Podolje, Topolje.
6.	Općina Jagodnjak	Bolman, Jagodnjak, Majške Međe, Novi Bolman.
7.	Općina Kneževi Vinogradi	Jasenovac, Kamenac, Karanac, Kneževi Vinogradi, Kotlina, Mirkovac, Sokolovac, Suza, Zmajevac.

8.	Općina Petlovac	Baranjsko Petrovo Selo, Luč, Novi Bezdán, Novo Nevesinje, Petlovac, Sudaraž, Širine, Torjanci, Zeleno Polje.
9.	Općina Popovac	Branjina, Kneževo, Popovac.

Izvor: Samostalna izrada autorice prema službenim *web* stranicama nabrojanih Općina i Grada Beli Manastir, 2024. godina

Prilog 2. Ponuda smještaja u Baranji

Red. br.	SMJEŠTAJNI KAPACITETI U BARANJI
	Grad Beli Manastir
1.	Hotel Patria, Kuća za odmor Marina Zagrajski, Obiteljsko gospodarstvo Blagus, Kuća za odmor Lesić, Apartman Racing, Privatni smještaj Bakho, Sobe Banac, Apartman Katarina, Studio apartman Lajmir, Kuća za odmor Jaglac, Studio apartman Kotro, Kuća za odmor Ratkajec, PZ Plodovi Baranje, Hostel Pelmonostor, Kuća za odmor Domus Alba, Kuća za odmor Balera.
	Općina Bilje
2.	Hotel Lug, Apartman Vidaković, <i>Villa Sandrina</i> , Sobe Veber, Pansion Jelić, Seoski turizam Vaš, Pansion <i>Capistro</i> , OPG Dokić, OPG Dijana, Seosko domaćinstvo Citadela, Lutra, Biljski krokodil, OPG Eftimov, OPG Majhen, Medena, Apartman i sobe <i>Corina</i> , Apartman Kairos, Apartman Vrata Baranje, Hostel Zlatna Greda, Seosko gospodarstvo Lacković, Kamp odmorište <i>Family</i> , Didin konak, Apartman Vunica, <i>Pannonia Terranova – Art Eco Heritage House</i> Apartman Buga Bilje, Baranjska oaza, OPG Ante Ursić, OPG Habitat, Baranjska eko drvena kuća, Kuća za odmor biljkinog oca, Kuća za odmor Dunja, Apartmani Kovač, Kuća za odmor Erdelji, Ruralna kuća za odmor <i>Gardener House</i> , <i>Villa Kamelia</i> , <i>Villa Magnolia</i> , <i>B & B Aleksander</i> , Crvendać, Bijeli lopoč, Sobe za iznajmljivanje Vašarević, Sobe za iznajmljivanje Martinov, Domaćinstvo Grladinović, Obiteljsko

	gospodarstvo Toma, Obiteljsko gospodarstvo Sabo, Kuća za odmor Kovačević, Mala kuća, Mazur – Ptičji raj, Kuća za odmor Guska.
3.	Općina Čeminac
	Kuća za odmor Dva srca, OPG Stipino, Salaš Ipša.
4.	Općina Darda
	<i>Silver – Self Check In</i> , OPG Vuk <i>Bed & Breakfast</i> Čarobni snovi, Seljačko domaćinstvo Jurišić, Apartmani Tomšić, <i>Bed & Breakfast</i> Ana.
5.	Općina Draž
	<i>Country House</i> Mikin dol, Kuća za odmor Dunavski raj, Kuća za odmor Kekez, Kuća za odmor <i>East Mountain Villa</i> , Kuća za odmor <i>Party Batina</i> , Kuća za odmor <i>Green Peace</i> , Kuća za odmor Zlatna ribica, Ruralna kuća za odmor <i>White Bike</i> , Kuća za odmor <i>Black Hills</i> , <i>Holiday Home Green House</i> , <i>Holiday Home Green House II</i> , <i>Holiday Home Green House III</i> , Apartmani Čeliković, S. D. Baranjski tulipan, <i>Holiday Home Villa</i> Slavica, Kuća za odmor Baranjski raj, S. D. Kalinka, Kuća za odmor Takač, S. D. Čapo, Kostolić sobe za iznajmljivanje, Eva Šašlin sobe u domaćinstvu, Kuća za odmor Najbauer, Vila Vetus Danuvius, <i>Guest House</i> Martinuš, Kuća za odmor Crna Koliba, Obiteljski smještaj <i>Rokus Resort</i> Baranja.
6.	Općina Jagodnjak
	Nema smještajnih kapaciteta.
7.	Općina Kneževi Vinogradi
	Jurini Dvori Seosko gospodarstvo, Sobe Irena, Iznajmljivanje soba Anica Đeri, Privatni smještaj Škvorc, Seljačko gospodarstvo Stara Baranja, Bakine čarolije – privatni smještaj, Seoski turizam Kukuriku, Seosko gospodarstvo Ivica i Marica, Autohtono seljačko gospodarstvo Sklepić, Sobe kod Baje – Baranjska kuća, <i>Villa</i> Baranja, Tri mudraca, Lovačka kuća Monjoroš, Seljačko domaćinstvo Baranjske noći, Kuća za odmor Baranjski dvori, Kuća za odmor Zmajevac i Oaza mira, Lovačka kuća Zlatna Greda, Dvori 1882, Baranja Alternativa – <i>House of LoVra</i> , Kuća za odmor Mali anđeo, Studio

	apartman ONDINE, <i>Villa Sorella</i> , Kuća za odmor Saturnus, Ladanjska kuća Marija, <i>Villa Zora</i> , Kuća za odmor Kiss, Kuća za odmor Arki.
8.	Općina Petlovac Lovački dom Fazan.
9.	Općina Popovac <i>Villa Mons Aureus</i> , OPG Milan Šarić, OPG Mrav, Ranč Metzger, Rakija s Goldberga.

Izvor: Samostalna izrada autorice prema službenim *web* stranicama nabrojanih Općina i Grada Beli Manastir, 2024. godina

Prilog 3. Registar kulturnih dobara u Baranji

Red. br.	KULTURNI SPOMENICI BARANJE
1.	Grad Beli Manastir
	<p><u>Registar kulturnih dobara</u>: Arheološko nalazište Popova zemlja, Arheološko nalazište Lajmir, Arheološko nalazište Ciglana, Arheološko nalazište Bentež, Partizansko groblje i spomen-kosturnica, Crkva sv. Martina Biskupa, Crkva sv. Arhanđela Mihajla, Vinski podrum.</p> <p><u>Kulturna dobra koja se ne nalaze u Registru</u>: Kapelica Svetog Ivana Nepomuka, Crkva Uzvišenja Svetog Križa Branjin Vrh, Spomenik borcima Crvene armije, Vlak Ćiro.</p>
2.	Općina Bilje
	<p><u>Registar kulturnih dobara</u>: Toponim Čingi-lingi čarda (nematerijalna kulturna baština), Mlin.</p>

	<p><u>Kulturna dobra koja se ne nalaze u Registru:</u> Dvorac Eugena Savojskog, Dvorac Tikveš, Etno kuća i školski muzej u Vardarcu, Crkva Bezgrješnog Začeca Blažene Djevice Marije u Bilju.</p>
	<p>Općina Čeminac</p>
3.	<p><u>Registar kulturnih dobara:</u> Arheološko nalazište Okrugla zemlja, Arheološko nalazište Kovačevićevo-Volovski izvor, Arheološko nalazište Remanenc Poljana-Krčevine.</p> <p><u>Kulturna dobra koja se ne nalaze u Registru:</u> Staro njemačko groblje Čeminac, Crkva Presveto Srce Isusovo u Čemincu, Crkva sv. Uršula u Grabovcu.</p>
4.	<p>Općina Darda</p>
	<p><u>Registar kulturnih dobara:</u> Arheološko nalazište Lipa, Podvodno i kopneno arheološko nalazište Sulejmanov most, Skupna grobnica 30 palih boraca NOR-a, Crkva sv. Ivana Krstitelja, Dvorac Esterhazy, Crkva sv. Mihaila Arhanđela.</p> <p><u>Kulturna dobra koja se ne nalaze u Registru:</u> Srpska Pravoslavna crkvena općina Darda, Crkva sv. Ilija u Uglješiu.</p>
	<p>Općina Draž</p>
5.	<p><u>Registar kulturnih dobara:</u> Arheološko nalazište Kobilica-Veliki Baratvud, Crkva sv. Barbare.</p> <p><u>Kulturna dobra koja se ne nalaze u Registru:</u> Spomenik na bitku kod Batine, Župna crkva sv. Petra i Pavla u Topolju, Rimokatolička crkva Srca Isusova, Kapelica Male Gospe, Šokačka kuća u Topolju.</p>
	<p>Općina Jagodnjak</p>
6.	<p><u>Registar kulturnih dobara:</u> Arheološko nalazište Rit i Ciglana, Arheološko nalazište Ciglana i Čemin-Ciganska pošta, Crkva sv. Nikolaja.</p>

	<p><u>Kulturna dobra koja se ne nalaze u Registru:</u> Pravoslavna crkva sv. Nektarije Eginski, Spomenik Jozsefu Angsteru u Jagodnjaku, Spomenik palim borcima Bolmanske bitke, Spomen soba bolmanske bitke.</p>
	<p style="text-align: center;">Općina Kneževi Vinogradi</p>
7.	<p><u>Registar kulturnih dobara:</u> Arheološko nalazište Derjan, Arheološko nalazište Mitvar, Arheološko nalazište Crkva reformiranih, Arheološko nalazište Dragojlov brijeg, Arheološko nalazište Osnovna škola, Reformatorska crkva, Vinski podrum, Centralno skladište za žitarice – magazin, Kameni križ.</p> <p><u>Kulturna dobra koja se ne nalaze u Registru:</u> Pravoslavna crkva Vavedenja presvete Bogorodice, RKT crkva Sv. Mihovila Arkandžela, RKT crkva Sv. Donata, Reformirana kršćanska crkva, Pravoslavna crkva Sv. Stevana Štiljanovića, RKT crkva Našašća Sv. Križa, Reformatska crkva u Zmajevcu, Reformatska crkva u Suzi, RKT crkva Sv. Antuna, Reformirana kršćanska crkva u Kotlini, Reformirana kršćanska crkva u Kamencu, Arheološko nalazište Kamenac, Arheološko nalazište Donje polje-Prosina, Arheološko nalazište Kotlina, Arheološko nalazište Vinogradi, Arheološko nalazište <i>Varhegy-Mocsolas</i>, Arheološko nalazište <i>Gradac-Varhegy</i>, Ulica Zaboravljenog vremena, Orgulje u crkvi sv. Donata biskupa, Inventar parohijske crkve Vavedenja Bogorodice, Spomen-park u Kotlini, Spomenik poginulima u Drugom svjetskom ratu, Spomenik poginulima i nestalima u Domovinskom ratu, Bure i lokomobil (parnjača) u Kneževi Vinogradima.</p>
	<p style="text-align: center;">Općina Petlovac</p>
8.	<p><u>Registar kulturnih dobara:</u> Arheološko nalazište Grobljanska poljana.</p> <p><u>Kulturna dobra koja se ne nalaze u registru:</u> Crkva Našašća sv. Križa u Petlovcu, Crkva sv. Lovro u Baranjskom Petrovom Selu, Crkva sv. Marija Magdalena u Luču, Etno-kuća Novi Bezdán, Spomen ploča u čast palim borcima NOR-a i ŽFT u Novom Nevesinju i Torjancima, Spomenik palim borcima u Petlovcu, Vjerski objekt Raspelo u Torjancima, Skupna grobnica palim borcima između mjesnog groblja i ceste u Baranjskom Petrovom Selu.</p>

	Općina Popovac
9.	<p><u>Registar kulturnih dobara</u>: Arheološko nalazište Ulica Vladimira Nazora, Arheološko nalazište Pogan, Mala Lačka, Logor, Arheološko nalazište Vodica-Sesije, Crkva sv. Paraskeve (Petke), Crkva sv. Josipa, Crkva Vavedenja Bogorodice.</p> <p><u>Kulturna dobra koja se ne nalaze u registru</u>: Svetište Marijino, Dvorac Kneževo, Pravoslavna Crkva Uznesenja Marijina, Križ krajputaš, Kapelica Studenac, Pravoslavna Crkva sv. Georgije u Kneževu, Crkva svete Hildegarde u Kneževu.</p>

Izvor: Samostalna izrada autorice prema službenoj web stranici Registar Kulturnih Dobara, 2024. godina

Prilog 4. Ugostiteljski objekti u Baranji

Red. br.	PONUĐA UGOSTITELJSKIH USLUGA U BARANJI
	Grad Beli Manastir
1.	Restoran Hotela Patria – Restoran Zrinski, Slastičarnica Galerija No. 1, Jadran – obrt za ugostiteljstvo, Bistro Kaja, <i>Fast Food Porta Via</i> , <i>Fast Food Njam Njam</i> , <i>Fast Food Nova Europa</i> .
	Općina Bilje
2.	Restoran Hotela Lug – Kod zlatnog bunara, Restoran Kormoran (Podunavlje), Kod Varge (Bilje), Zelena žaba (Kopačevo), <i>Darócz</i> (Vardarac), Didin konak (Kopačevo), Čingi lingi čarda (Bilje), Citadela (Vardarac), Krčma Centar, Bistro <i>Capistro</i> .
	Općina Čeminac
3.	Na području Općine Čeminac ne postoje ugostiteljski objekti. Postoje samo <i>caffe barovi</i> : <i>Club Caffe</i> , <i>Caffe bar</i> Baranjski salaš, <i>Caffe bar</i> Canimeč i <i>Caffe bar</i> Danijel.
	Općina Darda
4.	<i>Domih Đola fast food & caffe bar</i> , <i>Pizzeria As</i> , <i>Fast Food</i> Jelen.

5.	Općina Draž
	Sirana Lenđel.
6.	Općina Jagodnjak
	Na području Općine Jagodnjak ne postoje ugostiteljski objekti. Nalazi se samo jedan kafić – <i>Caffe bar</i> Anja u Jagodnjaku.
7.	Općina Kneževi Vinogradi
	Restoran Panon, <i>Pizzeria</i> Papica, Restoran Kovač čarda, Restoran – pension Piroš čizma, Restoran Baranjska kuća, Knežev dol, Baranjske slastice Horvat.
8.	Općina Petlovac
	Dinamo slastičarnica.
9.	Općina Popovac
	Na području Općine Popovac ne postoji ugostiteljski objekt. Nalazi se samo jedan kafić – Alo Alo D.O.O. u Popovcu.

Izvor: Samostalna izrada autorice prema službenim *web* stranicama nabrojanih Općina i Grada Beli Manastir, 2024. godina

Prilog 5. Obiteljski poljoprivredni objekti u Baranji

Red. br.	OBITELJSKA POLJOPRIVREDNA GOSPODARSTVA U BARANJI
1.	Grad Beli Manastir
	<u>Med</u> – OPG Jurić, Pčelarstvo Petričević, OPG Ružička Manuel, OPG Fabik Matija, OPG Jurić Marina.
	<u>Orašasti plodovi</u> – OPG Adam Čosić, OPG Gorana Kedmenec, OPG Vladimir Tominac, OPG Josip Burgund, OPG Bošnjak Stipa, OPG Kurlagić Miroslav, OPG Verner Tomislav, OPG Kele Šandor, OPG Janić Adam, OPG Vlašić Krunoslav.
	<u>Povrće i začinska paprika</u> – OPG Olga Šumiga, SOPG Ana Matijaković, OPG Cerovečki Zdenko.
	<u>Suhomesnati proizvodi</u> – OPG Golubov, OPG Dražen Čizmar, OPG Mirjana Blagus, OPG Milan Gajšek, OPG Stanković Slobodan, Kuća baranjskog kulena.

	<p><u>Vino</u> – OPG Dobrovac Vesna.</p> <p><u>Voće</u> – OPG Veseli Zlatko, OPG Mihajlović Đorđe, OPG Balatinac Milan</p> <p><u>Zimnica, džemovi, marmelade</u> – OPG Bošnjak.</p>
	Općina Bilje
2.	<p><u>Cvijeće</u> – Eko gospodarstvo Orlov put.</p> <p><u>Lavanda</u> – Baranjska lavanda.</p> <p><u>Med</u> – OPG Đurin, Tikveško blago.</p> <p><u>Mliječni proizvodi</u> – OPG Geto.</p> <p><u>Održivi razvoj</u> – OPG Čudesna šuma.</p> <p><u>Orašasti plodovi</u> – OPG Marija Grladinović.</p> <p><u>Povrće i začinska paprika</u> – OPG Tamara Lakatoš, OPG Jožef Varga, OPG Kelemen, OPG Marija Melegeš Gamoš, OPG Tatjana Varga, OPG Josip Nemet, OPG Siniša Zetović, OPG Thomajer, OPG Krijak, OPG Stojanović, OPG Ferenc, OPG Majerhof, OPG Faraho Jolan, SPZ Ruke, OPG Varga Deni, OPG Marić Boris, OPG Romulić Mario, OPG Đula Marton, OPG Irenka Anitić, OPG Ištvan Jožef, OPG Žužana Jožef, OPG Julijana Vašarević, OPG Jožef Kelemen, OPG Karolina Šipoš, OPG Margit Majerhof, OPG Molnar, OPG Janoš Majerhof, OPG Marija Melegeš Gamoš, OPG Siniša Zetović, Udruženje Baranja, OPG Tunde Timea Thomajer, OPG Edit Živko, OPG Dejan Ador, OPG Borivoj Stojanović, OPG Karolina Šandor, OPG Josip Ferenc, OPG Deže Molnar.</p> <p><u>Voćni sokovi i druge prerađevine od voća</u> – OPG Devald Igor.</p>
	Općina Čeminac
3.	<p><u>Orašasti plodovi</u> – OPG Renata Ledinski, OPG Ivan Svedružić, OPG Đukarić Momčilo, Baranjski lješnjaci j.d.o.o. Ivan Grizelj.</p> <p><u>Povrće i začinska paprika</u> – OPG Stjepan Dumančić, OPG Špoljarec Josip, OPG Stankić.</p> <p><u>Suhomesnati proizvodi</u> – OPG Vidić Rajko, OPG Boras Davor, OPG Marica Novak, OPG Mancij Jožika, OPG Pranjčić, OPG Milorad Čakarević, OPG Na kraju sela.</p>

	<u>Voće</u> – OPG Vesna Bašić, OPG Šipoš Katarina.
	Općina Darda
4.	<u>Med</u> – OPG Horvat Danijel, Zlatna kap, OPG Mikola Ružica, OPG Kostić Slobodan, OPG Banac Vladimir, OPG Đerđ Dejan. <u>Orašasti plodovi</u> – OPG Kerovec, OPG Ivanjko Stjepan. <u>Povrće i začinska paprika</u> – OPG Gabor Gordana. <u>Suhomesnati proizvodi</u> – OPG Omazić, OPG Marin Kovačić, OPG Grabar Josip, OPG Jurkić Jelena, OPG Fluhar, OPG Čornok, Eko OPG Marica Završki. <u>Voće</u> – OPG Bošnjaković Tamara, OPG Luka Kovač.
	Općina Draž
5.	<u>Med</u> – OPG Kovačić Jelena, OPG Farkaš Ivan. <u>Mliječni proizvodi</u> – Sirana Lenđel. <u>Orašasti plodovi</u> – OPG Gujčić Vinko. <u>Povrće i začinska paprika</u> – OPG Filakov, OPG Vinko Matijević. <u>Vino</u> – Vinarija OPG Jurković Vlatka. <u>Voće</u> – OPG Ivan Benić.
	Općina Jagodnjak
6.	<u>Orašasti plodovi</u> – OPG Radmila Ninković. <u>Povrće i začinska paprika</u> – Poljoprivredni obrt Tomašević. <u>Suhomesnati proizvodi</u> – OPG Stojković Milorad. <u>Voće</u> – OPG Radivojević Relja.
	Općina Kneževi Vinogradi
7.	<u>Kolači</u> – Baranjske slastice. <u>Med</u> – OPG Šimić, OPG Čičak Dragan, OPG Žilinski Zoltan. <u>Orašasti plodovi</u> – OPG Stjepan Keri, OPG Ruža Mičić, OPG Grčić Josip, OPG Tirk Julijana. <u>Povrće i začinska paprika</u> – OPG Ildiko Major, OPG Danijel Akerman, OPG Hajnalka Tibor, OPG Arpad Major, OPG Clivia.

	<u>Suhomesnati proizvodi</u> – OPG Petar Dobrovac, OPG Ujhelji Lajoš, OPG Atila Anđal, Proizvodnja kulena Matijević, OPG Šarošković, OPG Tibor Nandor, OPG Lenart, OPG Hajdu Atila, OPG Dora Kovač, OPG Major. <u>Voće</u> – OPG Budimir, OPG Domagoj Dropulić.
8.	Općina Petlovac
	<u>Voće</u> – OPG Blaženka Kalčić. <u>Zimnica i povrće</u> – OPG Perčić.
9.	Općina Popovac
	<u>Med</u> – OPG Nađ Dejan.
	<u>Orašasti plodovi</u> – OPG Stjepan Piskač, OPG Zvezdan Banić, OPG Šapina Ivan, OPG Mravlinčić Oskar, OPG Mikula Zoran. <u>Suhomesnati proizvodi</u> – OPG Novačić, OPG Milan Šarić, OPG Mrav.

Izvor: Samostalna izrada autorice prema službenim *web* stranicama nabrojanih Općina i Grada Beli Manastir, 2024. godina

Prilog 6. Vinske kuće Baranje

Red. br.	VINARIJE U BARANJI
1.	Grad Beli Manastir
	Udruga vinogradara i vinara Grada Belog Manastira Sv. Martin, OPG Dobrovac Vesna.
2.	Općina Draž
	Vinarija <i>Mons Aureus</i> d.o.o., Vinotočje Barišin, Carev podrum, Vinarija OPG Jurković Vlatka, Udruga vinogradara, voćara i podrumara Trojnaš, Udruga vinogradara i vinara Općine Draž – Martinovo brdo.
3.	Općina Kneževi Vinogradi
	Obiteljsko gospodarstvo Rickert, Mink Lorand, Vina Gerštmajer, Obiteljska vinarija Josić, OPG Podrumi Kovač, Podrumi Kusić, Podrumi Martin, OPG

<p>Čokot čarda, Varga Ferenc, Guštin Slavko, Ištvan Majorić, OPG Đerfi, Kromer Jožef, Vinski muzej Baranyai Julija, Obiteljski podrum Kolar, OPG Diana Janković, Vino suza d.o.o., Suza Vallis d.o.o., Podrumi Kovats, Obiteljski podrum Pinkert, OPG Janoš Seleši – Vinarija Svijetli dvori, Obiteljski podrum Sabo – Atila Sabo, Karolj Horvat, Vina <i>Alexandar</i>, Vinski podrum Špigl, 4 Huntera, Poljoprivredni obrt Kresko, Endre Sabo, Demeter Dalibor, Vinarija Vina Belje, Vinski podrum Belje i kušaona, Vinarija Kalazić, Podrum i kušaona Zajec, Vinarija Vukoje, Podrum Pavlović, Vinarija <i>Underground</i>, Etno kuća Martinov, Podrum Svalina, Podrumi Čočić, OPG Újhelyi, OPG Ivan Roth, OPG Andraš Pinek, Obiteljski podrum Szabó, Vinski podrum Dionis, Vinski podrum Cibok, Vinski podrum Ištvan Bonet, Vinski podrum Marinčić, Udruga vinogradara i vinara vinogorja Baranje.</p>
--

Izvor: Samostalna izrada autorice prema službenim *web* stranicama nabrojanih Općina i Grada Beli Manastir, 2024. godina

Prilog 7. Lovačke organizacije u Baranji

Red. br.	LOVAČKA DRUŠTVA U BARANJI	
1.	Baranjsko Petrovo Selo	LD Fazan
2.	Batina	LD Fazan
3.	Beli Manastir	LD Srndać
4.	Bilje	LD Srnjak
5.	Bolman	LD Jelen
6.	Branjina	LD Zec
7.	Branjin Vrh	LD Sokol
8.	Čeminac	LD Jarebica
9.	Darda	LD Fazan
10.	Duboševica	LD Belje
11.	Grabovac	LD Sokol

12.	Jagodnjak	LD Jelen
13.	Karanac	LD Srndać
14.	Kneževi Vinogradi	LD Srndać
15.	Kopačevo	LD Jelen
16.	Luč	LD Vidra
17.	Lug	LD Fazan
18.	Popovac	LD Jastreb
19.	Topolje	LD Sokol
20.	Vardarac	LD Vepar
21.	Zmajevac	LD Lovac

Izvor: Samostalna izrada autorice prema službenim *web* stranicama nabrojanih Općina i Grada Beli Manastir, 2024. godina

Prilog 8. Ribička udruženja i društva Baranje

Red. br.	UDRUGE I DRUŠTVA ZAJEDNICE ŠRU (ZAJEDNICA ŠPORTSKIH RIBOLOVNIH UDRUGA BARANJE)	
1.	Baranjsko Petrovo Selo	ŠRU Štuka
2.	Batina	ŠRD Šaran
3.	Beli Manastir	ŠRD Amadeus
4.	Beli Manastir	ŠRU Spin
5.	Beli Manastir	Zajednica ŠRU Baranje
6.	Bilje	ŠRD Karas
7.	Bilje	ŠRD Smuđ
8.	Čeminac	ŠRU Linjak
9.	Gajić	ŠRU Štuka
10.	Grabovac	ŠRU Ribič
11.	Darda	ŠRD Amur
12.	Draž	ŠRD Deverika
13.	Duboševica	ŠRD Vir

14.	Jagodnjak	SRU Dravica
15.	Kneževo	ŠRU Belje
16.	Kopačevo	ŠRU Kopačevo
17.	Mece	ŠRU Bjelica
18.	Novi Bezdán	ŠRU Gakovac
19.	Novi Čeminac	ŠRD Štuka
20.	Popovac	SPRU Štuka
21.	Šećerana	ŠRU Šaran
22.	Topolje	ŠRU Linjak
23.	Zmajevac	ŠRU Udičar

Izvor: Samostalna izrada autorice prema službenim *web* stranicama nabrojanih Općina i Grada Beli Manastir, 2024. godina

Prilog 9. Sportsko-rekreacijski sadržaj Baranje

Red. br.	SPORTSKA I REKREACIJSKA PONUDA BARANJE
1.	Grad Beli Manastir
	Nastavno-športska dvorana Beli Manastir, Šećeransko jezero Lajmir, <i>Taurus Gym</i> , Gradski bazeni Beli Manastir, <i>Paintball</i> BM.
2.	Općina Bilje
	Park prirode Kopački rit, Eko bajker Panonian Djir, Biciklistička staza Baranja <i>Greenways</i> , <i>Amazon of Europe bike trail</i> , <i>EuroVelo 6</i> – Dunavska ruta, Panonski put mira, Biciklistička staza od Osijeka do Bilja, Turističko jahanje – Konjički klub <i>Hercules</i> , Veslački klub Biljsko jezero, Kuća u prirodi Zlatna greda.
3.	Općina Čeminac
	Nacionalna šuma Koha (lov).

	Općina Darda
4.	<i>Sigma Airsoft</i> Baranja, Konjički klub Baranja, Sportska dvorana Darda, Udruga <i>Guinness</i> .
	Općina Draž
5.	Planinarski putovi – Bansko brdo (Vidikovac Belje – Ćuzahed, Ćuzahed – Trojnaš, Zmajevac – Batina/Darkov put), Državno lovište Šarkanj-Vrblje.
	Općina Jagodnjak
6.	Općina ne raspolaže sa sportsko-rekreacijskom ponudom (osim lovačkih društva).
	Općina Kneževi Vinogradi
7.	Vidikovac Vina Belje, Sportsko rekreacijski centar Osnovne Škole Kneževi Vinogradi, Izletište i odmorište za cikloturiste <i>Bike & Walk</i> , <i>Camping Suza</i> Baranje, Izletište u Suzi, SK Baranjac, <i>Foto Safari</i> (Etno selo d.o.o.), <i>Adventure zone – Paintball & Airsoft Raptor</i> , SRC Kneževi Vinogradi.
	Općina Petlovac
8.	Rekreacijsko jezero u Petlovcu, Izletište Petlovac, Rekreacijsko jezero Balažica u Luču, teretana u Petlovcu.
	Općina Popovac
9.	Općina Popovac ne raspolaže sa sportsko-rekreacijskom ponudom.

Izvor: Samostalna izrada autorice prema službenim *web* stranicama nabrojanih Općina i Grada Beli Manastir, 2024. godina

Prilog 10. Opcije za boravak u Kneževi Vinogradima

Red. br.	SMJEŠTAJNI OBJEKTI U KNEŽEVI VINOGRADIMA
	Smještajni objekt Jurini Dvori
1.	Smještajni objekt Jurini Dvori je adaptirana i obnovljena klasična seljačka kuća iz prve polovice prošlog stoljeća (1939. g.). Smještajni objekt se nalazi u centru Kneževih Vinograda. Nudi više dvokrevetnih soba (osam), s mogućnošću umetanja dodatnog kreveta (trokrevetne sobe).

	OPG Stara Baranja
2.	OPG Stara Baranja preuređena je stara kuća iz 1904. godine u smještajni objekt. Pružaju usluge smještaja u dvokrevetnim i trokrevetnim sobama.
	Apartmani Luna
3.	Apartmani Luna ima kapacitet od 4 kreveta. Apartmani se sastoje od spavaće sobe, dnevne sobe, kuhinje, kupatila, terase, Internet, klima itd.
4.	Sobe za iznajmljivanje Đeri
	Obitelj Đeri u ponudi ima smještaj u četiri dvokrevetne sobe opremljene zasebnim kupaonicama te osigurano parking mjesto.
	Sobe za iznajmljivanje Škvorc
5.	Privatni smještaj Škvorc pruža usluge smještaja za dvije osobe uz mogućnost trećeg pomoćnog ležaja.
	Sobe za iznajmljivanje Irena
6.	Sobe Irena imaju 3 sobe kategorizirane s tri zvjezdice.
	Baranja Alternativa – <i>House of LoVra</i>
7.	Osim usluge smještaja, u ponudi se nalazi i mogućnost sudjelovanja na seminarima, tečajevima, radionicama i sl.

Izvor: Samostalna izrada autorice prema Alilović (2015).

SAŽETAK

Baranja se sve više razvija kao turistička destinacija zbog jedinstvenog krajobraza i kulturne raznolikosti. Dobro razvijena turistička infrastruktura, uključujući ceste i javni prijevoz, poboljšava pristup glavnim turističkim atrakcijama, dok raznovrsni smještajni kapaciteti omogućuju posjetiteljima da odaberu opcije koje odgovaraju njihovim budžetima.

Razvoj turizma u Baranji je perspektivan, posebice s naglaskom na održivi razvoj i očuvanje kulturne baštine. Baranja ima i posebne vrste turizma kao što su seoski turizam i eno-gastronomski turizam.

Mjesto Kneževi Vinogradi pokazuju kako lokalni turizam, temeljen na vinogradima i tradicionalnoj kuhinji, može privući turiste i pridonijeti društvenom razvoju. Ovo područje ima potencijal postati modelom za održivi turizam u budućnosti, kombinirajući prirodne resurse, kulturne vrijednosti i autentičnosti kako bi privuklo veliki broj turista i posjetitelja koji teže ka ostvarivanju jedinstvenog turističkog iskustva.

Ključne riječi: turizam Baranje, kulturna raznolikost, održivi razvoj, ruralni turizam, razvojne perspektive, revitalizacija zajednice

ABSTRACT

Baranja is increasingly developing as a tourist destination due to its unique landscape and cultural diversity. Well-developed tourism infrastructure, including roads and public transport, improves access to major tourist attractions, while a variety of accommodation facilities allow visitors to choose options that suit their budgets.

The development of tourism in Baranja is promising, especially with an emphasis on sustainable development and preservation of cultural heritage. Baranja also has special types of tourism, such as rural tourism and wine-gastronomic tourism.

The place Kneževi Vinogradi shows how local tourism, based on vineyards and traditional cuisine, can attract tourists and contribute to social development. This area has the potential to become a model of sustainable tourism in the future, combining natural resources, cultural values and authenticity to attract many tourists and visitors seeking a unique tourist experience.

Keywords: Baranja tourism, cultural diversity, sustainable development, rural tourism, development perspectives, community revitalization